

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 38.

Lördagen den 25 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 18 och den 21 innevarande månad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 15 samt statsutskottets utlåtanden nr 153—159.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och i propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1918 under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde och åttonde huvudtitlarna gjorda framställningar angående löneförbättring åt vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare.

Vid föredragning av statsutskottets memorial

nr 161, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetslöshetens bekämpande ävensom två i ämnet väckta motioner, och

nr 162, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av väckt motion om anslag till uppförande av bostäder för personal vid statens vattenfallsverk,

godkändes de i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 17 B, 62 och 63.

Vid punktvis skedd föredragning av bankoutskottets memorial nr 64, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande pension och understöd m. m. å allmänna indragningsstaten, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Föredrogs, men bordlades änyo på flera ledamöte:s begäran bankoutskottets utlåtande nr 68, jordbruksutskottets utlåtande nr 107 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 21—23.

Ang. reformering av hushållningssällskapen.

Föredrogs änyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 19, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder för en reform av hushållningssällskapen.

Med föranledande av en inom andra kammaren av herrar *Venerström* och *Werner* väckt motion, nr 282, hade nämnda kammare på hemställan av sitt andra tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville ofördröjligen vidtaga åtgärder för en reform av hushållningssällskapen i syfte dels att tillträdet till dem måtte utan vare sig sakliga eller formella hinder stå öppet för alla, vilka dreve lantbruk som yrke, och dels att, exempelvis genom en representativ organisationsform, alla sällskapens medlemmar måtte få lika stor möjlighet att göra sin mening gällande i fråga om deras verksamhet.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Larson*, *Welander* och *Ström*, vilka på anförda grunder hemställt, att första kammaren måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för en reform av hushållningssällskapen i syfte dels att tillträdet till dem måtte stå öppet för varje välfrejdad man eller kvinna, som dreve lantbruk som yrke, och dels att, exempelvis genom en representativ organisationsform, alla sällskapens medlemmar måtte få lika stor möjlighet att göra sin mening gällande i fråga om deras verksamhet.

Herr *Larson*, *Edward*: Som av betänkandet framgår, hava reservanterna icke kunnat helt ansluta sig till de uttalanden som gjordes i motionen. Ej heller anse vi, att denna motion innefattar alla de reformkrav, som vi anse nödvändiga och behövlige. Men då den innebär ett förslag om en önskvärd förbättring hava vi icke kunnat underlåta att giva motionen vårt stöd.

Beträffande den första punkten kunna vi icke instämma i att tillträdet till hushållningssällskapen skall »utan vare sig sakliga eller formella hinder» stå öppet för alla, som driva lantbruk som yrke. Den fordran bör dock uppställas, att varje medlem skall vara en oförvilig person. Men icke nog med att tillträdet till hushållningssällskapen måste stå öppet för varje välfrejdad man eller kvinna, som driver lantbruk som yrke. Det finnes många andra, som lagt ned ett mycket förtjänstfullt arbete till lantbrukets fromma. Även för

dessa bör det under samma förhållanden stå öppet att vinna inträde. Sa är dock icke förhållandet. Det kan icke bestridas att det finns exempel på hur inval av oförvitliga och intresserade personer avböjts. Sällskapen existera ju till stor del på statsmedel och under sådana förhållanden bör väl ingen klasspolitik få förekomma inom dem.

Ang. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

Beträffande frågan om en representationsreform inom sällskapen förefaller det ganska egendomligt att man vill fasthålla vid en praxis, som övergivits på snart sagt alla andra områden, just därför att den visat sig olämplig. I större kommuner t. ex. väljas kommunalfullmäktige, i städer stadsfullmäktige och för landstingsområdena landstingsmän, för att nu icke tala om riksdagen och kyrkomötet. Även till vägsammanträde väljas ombud. Samma skäl, som tala för att man skulle övergå till val av fullmäktige inom alla nu nämnda representationer, tala också för, att man bör övergå till representationsförsamlingar inom de olika hushållningssällskapen. Medlemmarna räknas ju i tusental, och det är ju praktiskt taget omöjligt att anskaffa lokaler för så stora församlingar. Ej heller kan man rimligtvis begära av en stor del medlemmar, att de skola offra både tid och pengar för en ofta ganska lång och besvärlig resa till hushållningssällskapens sammanträden.

På grund av Kungl. Maj:ts år 1910 utfärdade grundstadga för sällskapens organisation hava en del sällskap sökt anpassa sig efter förhållandena och inrättat representationer av olika slag. Så vitt känt är, torde för närvarande sju sällskap hava överlämnat sin beslutanderätt åt representationsförsamlingar. Att icke flera gjort det, torde i allmänhet få tillskrivas den omständigheten, att förvaltningsutskottet motsätta sig denna reform. Som litet var nog vet, förhåller det sig i allmänhet så, att det förvaltningsutskottet vilja, det vilja sällskapen. Det finns dock icke något bärande skäl, varför icke alla sällskap böra hava likartad organisation. Och jag kan icke finna, varför riksdagen skulle bidra till att den nuvarande ordningen bibehålles.

Som skäl för avslag har utskottet bland annat anfört, att tilläventyrs en del intresserade medlemmar skulle berövas sitt inflytande och sin rösträtt genom den föreslagna reformen. Den saken skulle ju mycket lätt kunna ordnas till belåtenhet, om man t. ex. tillämpade samma metod som vid vägstämmorna.

Vidare säger utskottet, att man icke bör ifrågasätta att obligatoriskt förelägga samtliga sällskap att överlämna sin beslutanderätt åt en representation, då det skulle kunna strida emot flertalets inom ett sällskap önskan. Jag tror att man gott kan säga utan att säga för mycket, att i de flesta fall det beror på förvaltningsutskottet, om en representation blir införd eller icke. Vill förvaltningsutskottet hava en representation, blir det en sådan, men om förvaltningsutskottet motsätter sig det, blir det i de flesta fall ingen. Jag undrar för övrigt, vart i många fall sådana synpunkter skulle leda vid lagars stiftande, som att man skall taga hänsyn till flertalets önskan.

Ang. reformering av hushållningssällskapen.

(Forts.)

Jag undrar hur det skulle vara den dag som är, om man skulle tagit sådana hänsyn.

Utskottet anser vidare, att det är onödigt att föreskriva sällskapen några bestämmelser, men dessa krav på reformer, vilka återkomma år efter år, tyda väl ändå på att det icke är bra som det är, och att någonting bör göras för att vinna rättelse härutinnan. Det måste vara statsmakternas både rätt och plikt att vaka över att sällskapen få en sådan organisation, att det allmänna syftet med deras verksamhet i möjligaste mån befordras.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Danström: Herr greve och talman, mina herrar! Det är sant, att reservanternas förslag utgör en förbättring av andra kammarens beslut, med avseende å vilket jag för min del finner det märkligt, att det utan anmärkning kunnat passera andra kammaren, då beslutet innebär, att tillträde till hushållningssällskapen skulle stå öppet för var och en »utan vare sig sakliga eller formella hinder». Icke ens medborgerlig oförvitlighet skulle således krävas för ett sådant medlemskap.

Det säges av reservanterna, att det endast vore att fastslå en praxis, som hittills följts, därest självskriften skulle fastställas för inträde i hushållningssällskapen. Det är ju i allmänhet — jag tror till och med, att man kan säga utan undantag — så, att tillträdet till hushållningssällskapen står öppet för alla, som idka jordbruk, oavsett om de äro godsägare, små lantbrukare, småbrukare eller torpare. Det behövs endast en anmälan av en förutvarande ledamot av sällskapet eller en filialavdelning för att vinna inträde, och beslut, att de skola få bliva medlemmar i sällskapet, fattas i klump. Det är den praxis, som följes.

Men man måste väl i allt fall hava någon form för inträde, och det är det s. k. invalet, som i regel sker medelst acklamation. Man kan tänka sig, att om det skulle bli självskriften för vem som helst att inträda, blott han anmäler sig, det, i händelse någon vill ställa till en kupp eller genomdriva ett visst beslut, skulle kunna anordnas ett massinträde för en gång, vilket rent av kunde förrycka sällskapets verksamhet och beslut. Därför tror jag, att det är nödvändigt, att en sådan invalform finnes, även om den i allmänhet icke behöver tillämpas mot någon kandidat.

Vidare innebär såväl andra kammarens beslut som reservationen, att det skulle bliva två metoder för inträde i hushållningssällskapen. För personer, som idka jordbruk såsom huvudsakligt yrke, skulle självskriften äga rum, men för andra, som äro intresserade för hushållningssällskapens arbete och som också ofta nedlägga ett intresserat arbete för sällskapets verksamhet, skulle den gamla valmetoden tillämpas. Jag undrar, om det kan vara rimligt att tillämpa två olika metoder för nya medlemmars inträde i hushållningssällskapen. Jag tror, att det i så fall är bättre att bibehålla bestämmelserna, sådana de nu äro.

Vad angår den representativa församlingen, som skulle bliva

beslutande i hushållningssällskapens angelägenheter, är ju förhållandet det, att det står sällskapen fritt att själva, då praktiska skäl föranleda därtill, besluta om en sådan representativ organisationsform och att fullmäktige överlåta medlemmarnas beslutanderätt. Men jag anser, att det vore i hög grad olämpligt att ålägga alla hushållningssällskap att införa en sådan representativ församling, där det icke behövs och där flertalet medlemmar äro emot ett sådant överlatande av beslutanderätten.

Jag kan icke finna, att vare sig självskriften eller medlemmarnas överlatande av beslutanderätten åt en representativ församling skulle kunna kallas demokratiska reformer. Det skulle ju i detta fall bli så, att fullmäktige skulle förfoga över olika antal röster i förhållande till den filialavdelnings medlemsantal, som de representera. Detta skulle ju bliva en graderad röstskala, och jag undrar på, att våra demokrater i detta särskilda fall vilja vara med om en graderad röstskala och om självskriften, vilka arrangemang de ju i andra fall utdöma.

Det finns däremot andra reformkrav för hushållningssällskapen, som kunna anses betydligt mera behjärtansvärda, men vilka icke inrymmas i motionen, andra kammarens beslut eller reservationen, och som således bliva förbisedda vid detta tillfälle. I fråga om dessa reformer har första kammarens andra tillfälliga utskott både 1914 och 1915 framkommit med förslag. Det gällde dels bestämmande av kvalificerad majoritet beträffande vissa viktiga beslut inom sällskapen och vissa anslagsfrågor, dels rätt att i större utsträckning än nu är fallet överklaga hushållningssällskaps beslut. Hade motionen innehållit några sådana krav, skulle utskottet nu liksom förut ställt sig välvilligt däremot, men här är det endast fråga om förutnämnda två punkter, i vilka jag för min del anser de tilltänkta reformerna vara av mycket tvivelaktigt värde.

På grund av vad utskottet anfört och jag här ytterligare framhållit, anhåller jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr W e l a n d e r: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger, har beklagligt nog blivit en gammal stridsfråga inom riksdagen och framför allt i denna kammare. Redan år 1914, då en liknande motion förelåg, yttrade en ledamot av denna kammare med mycket beklagande, att det tycktes bliva regel, att man med några få års mellanrum i första kammaren skulle få en diskussion om hushållningssällskapens reformering. Från den motsatta sidan genmålte då en talare, att han ännu mer beklagade, att genom de ständiga avslagen på dessa reformförslag en allt skarpare motsättning skapades mellan kamrarna i denna fråga. Han befarade för övrigt, att det nog icke var slut med dessa förslag, ty de skulle komma igen flera gånger. Det visade sig, att han spädde alldeles rätt, ty redan 1915 förelåg ånyo en motion i frågan, och nu 1918 stå vi åter inför ett avgörande.

Föreliggande motion är nu, som vi hört, begränsad till två

Ang. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

Ang. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

punkter: att giva ett friare tillträde till sällskapen och anordnandet i en eller annan form av en representation.

Utskottet säger nu först, att denna motion icke är nog reformvänlig. Det saknas så mycket, som man skulle önskat ha där. Det är samma synpunkter, som nys upprepats av herr Danström. Beträffande det skälet tror jag icke, att reservanterna behöva byta så många ord med utskottets majoritet, ty detta skäl torde väl endast vara det yttersta försvarsverk, som utskottet såsom en försiktig general velat omgärda sin position med. Denna position är nog i alla fall i grund och botten avvisande, och nämnda skäl torde icke vara avgörande för vare sig majoriteten eller reservanterna.

Vad först beträffar den första punkten i motionen, vilken rör inträdet, veta vi, att det för närvarande gäller, att någon förutvarande medlem skall anse kandidaten lämplig och föreslå honom. Dessutom finnas i en hel del sällskaps stadgar restriktiva bestämmelser. Det heter t. ex., att kandidaten skall hava ådagalagt en viss grad av nit, intresse, kunskap o. s. v. på det område, som hushållningssällskapens verksamhet omfattar. För min del åtminstone vill jag bedöma dessa bestämmelser mycket välvilligt och antaga, att de stadgats i den välmående avsikten att få in i sällskapen möjligast intresserade och dugliga personer. Men nog kan det väl ändå sättas i fråga, om sådana stadganden kunna vara så alldeles lämpliga i vår tid. Det är möjligt, att de voro det längre tillbaka i tiden, då de gjordes, men nu är det väl så, att det går en frisk fläkt över allt Sveriges land, ett uppvaknande varmt intresse för jordbruket som aldrig förr. Man vill väcka intresse hos alla, även hos dem, som äro ljumma. Man vill samla och ena allt som finnes av intresse och sakkunskap i olika delar av länen till ett målmedvetet arbete för jordbruket. Det är vår uppgift att samla alla i ett enigt arbete för produktionens höjande. När det gäller inträdet i hushållningssällskapen, vilka just ha till uppgift att gagna jordbruket, kan det väl icke vara fullt lämpligt att för inval i ett sådant sällskap stadga sådana restriktioner, som jag nu har omnämnt och som äro närmare angivna i reservationen. Tvärtom böra väl hushållningssällskapens dörrar stå öppna för alla; där skola väl alla vara välkomna, där skola de intresserade samlas, och dit skola även de samlas, som icke äro tillräckligt intresserade, för att de skola bli det. Om nu detta krav, att tillträdet skall stå fritt för vem som helst, som idkar jordbruk och för övrigt är en oförvitlig man eller kvinna, kan anses berättigat, måste man väl säga, att tiden också är mogen för en reform i den riktningen, även om den icke varit det tidigare.

På de synpunkter jag nu framhållit giver utskottet ett svar, som givits många gånger förut och som är mycket märkligt — det upprepades för övrigt nys av herr Danström. Det vare långt ifrån oss, säger utskottet, att vilja utestänga någon. Tvärtom är man angelägen att få in så många som möjligt, man inväljer till och med i en del sällskap en massa medlemmar med acklamation, och man har bara svårt att hålla dem kvar och få dem att betala sina års-

avgifter. Ja, på ett så märkligt svar kan jag icke komma med annat än en motfråga. Jag vill fråga: om meningen är, att man vill ha in så många som möjligt — jag skall senare komma till herr Dansröms invändning om faran av ett massinträde — om det verkligen är utskottets mening, hushållningssällskapens mening och kanske denna kammares mening, kan någon då giva mig ett rimligt skäl, varför vi då icke skulle ändra stadgarna som ett uttryck för denna, som man får antaga allmänt omfattade mening? Är det så, att man verkligen menar vad man säger i fråga om rekryteringen, men ändå vill ha kvar dessa restriktioner, då kan jag icke förstå annat, än att kravet från utskottets sida på restriktionernas bibehållande är fullkomligt meningslöst. Jag undrar, om det ändå finnes någon i denna kammare, som skulle vilja försvara en bestämmelse i hushållningssällskapens stadgar, som innebure en undermening, att man skulle ha möjlighet att sovra och klassificera intresserade jordbrukare och utesluta några efter den subjektiva uppfattningen hos en eller flera styrande. Det är därför min mening, att fasthållandet vid kravet på att de nuvarande restriktiva bestämmelserna skola bibehållas antingen innebär en undermening, som ingen vill försvara, ingen ens vill vidkännas, eller också, och det är den bästa tolkningen, är meningslöst. I vilket fall som helst anser jag, att denna ståndpunkt icke kan försvaras åtminstone icke med de skäl, som hittills äro anförda.

Den andra punkten rör den mycket omdebatterade representationsreformen. Denna sak behandlar utskottet rätt utförligt och berör bland annat även de stadgar, som förändrats i överensstämmelse med nådiga brevet år 1910. Utskottet nämner de elva sällskap, vilka med stöd av detta ändrat sina stadgar efter år 1914. Jämte de tre sällskap, som förut antagit enahanda grundregler, blir det summa fjorton. Detta må vara en för tjänst, men det berör ju icke de två punkter denna motion innehåller.

Vad beträffar motionen vill jag begagna tillfället att instämma i utskottets uttalande, att den icke är så vittgående, som den borde vara, icke nog reformvänlig; men när den i alla fall innehåller två viktiga punkter, vilka många gånger omfattats av andra kammaren och av en stark minoritet inom denna kammare, så hava vi reservanter icke kunnat underlåta att giva dem vårt stöd, då de framförts i denna motion.

Vad däremot punkten om representationsreformen beträffar är saken nog icke avhjälpst därmed att stadgarna förändrats i enlighet med nådiga brevet 1910. Om denna förändring säger utskottet, att den efter hand torde vinna burskap. Detta innebär efter min mening indirekt ett erkännande av att en sådan förändring i alla fall vore önskvärd, men det är fråga, om det kommer att gå så, som utskottet förutsäger. Det är hittills fjorton sällskap, som infört nya stadgar efter 1910, men icke flera än sju av dessa hava dock infört en representation. Nu anser emellertid utskottet i alla fall, att även om det vore än så önskligt, bör icke Kungl. Maj:t eller statsmakterna bestämma som obligatoriskt, att hushållningssällskapen på det sättet skola

Ang. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

Ang. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

i visst avseende ha generella bestämmelser i sina stadgar. Det beror nog på en något olika syn på hushållningssällskapens ställning. Vi reservanter mena, att hushållningssällskapen, nu ha betydligt förändrat sin karaktär, så att de ju till väsentlig del upprätthålla sin verksamhet med stöd av statsanslag och även i andra avseenden fått en så utpräglad karaktär av statsinstitutioner, att statsmakterna ha full rätt att på det sättet ingripa i fråga om deras verksamhet, och att de kunna föreskriva vissa normer för deras administration för att i möjligaste mån befördra deras verksamhet. Men för övrigt vilja vi reservanter säga, att den förändring vi här förorda är helt och hållet av praktisk innebörd. Det är åtminstone gent emot oss fullkomligt förfelat, när herr Danström säger att en representationsreform icke vore något demokratiskt krav, utan vi ha sett det helt och hållet från praktisk synpunkt. Nu är det ju så, glädjande nog, att hushållningssällskapen utvecklats mycket hastigt, och vi ha flera tusen medlemmar i sällskapen — inom Kopparbergs län har jag sett medlemsantalet uppgivet till 11,000. Då förstår var och en, och det ha vi väl alla år sett i varje sällskap, att det är endast en liten bråkdel av dessa medlemmar, som årligen komma till mötena, och det av helt naturliga skäl. Med den stora omfattning länen hava har icke folk tid och råd att resa in på årsmötena, utan det blir ett fåtal, och huvudparten av dem, som komma, är väl sådana, som äro bosatta i närheten av den ort, där mötena hållas.

Således får jag säga, att vare sig man vill eller icke ha vi faktiskt av förhållandena fått framtingad en slags representationsform i alla fall. Men det är bara det felet, att den icke är på lämpligt sätt organiserad och ordnad, den representerar icke de olika orterna, de olika intressena, som finnas inom länet. Med den utveckling, som förhållandena nu fått, anse vi reservanter, att det helt enkelt är en naturlig följd av den stora omfattning, som sällskapen hava, att det på ett eller annat sätt anordnas en representantförsamling. Och att man över huvud taget vid hushållningssällskapens möten kunnat på nöjaktigt sätt leda förhandlingarna och att mötena kunnat fungera, beror på själva verket icke på någonting annat, än att medlemmarna anse det vara för långt och dyrt att resa dit, eller att de icke äro tillräckligt intresserade. Annars skulle man nog sett, om intresset varit tillräckligt, att vi redan för länge sedan haft en representantförsamling, som man måst göra i andra liknande föreningar eller sammanslutningar.

Men förutom vad jag anfört har jag velat här citera några ord av en institution, som dels har åtskillig insikt i denna fråga, kanske mer än de flesta andra, och som dessutom icke kan bli misstänkt för att hava någon brådstörtad reformiver. Det är lantbruksstyrelsen. Just i fråga om dessa representantförsamlingar säger lantbruksstyrelsen, att den anser det »värt allvarligt beaktande att beslutanderätten i största möjliga utsträckning överlämnas åt en representation inom sällskapet så sammansatt att de skilda delarne av sällskapets verksamhetsområde i densamma blir på fullt likartat sätt representerade. Endast härigenom kunna olika orters olika intressen

komma till sin fulla rätt och på önskvärt sätt göra sig gällande». Och sedan säger lantbruksstyrelsen på grund av inhämtade upplysningar från sällskapen: »Under det senast förflutna decenniet hava förändringar i nämnda hänseende vidtagits i ett flertal hushållningssällskaps stadgar och där så skett visat sig åt sällskapens verksamhet giva ökad fasthet och målmedvetenhet.»

Ang. reformering av hushållningssällskapen.

(Forts.)

På grund av vad jag nu här anfört anser jag framgå, att det dels är en naturlig följd av utvecklingen i fråga om det vaknande intresse för jordbruket, som vi kunna glädja oss åt, och dels på grund av naturliga förhållanden även blir en praktisk anordning att hava sådana här representantförsamlingar.

Emellertid har herr Danström anmärkt, att det vore olämpligt att, som nu i motionen är formulerat, giva företrädesrätt åt dem, som idka jordbruk, så att dessa skulle hava ovillkorlig rätt att inträda, medan de övriga skulle väljas. Ja, det är väl en punkt, som icke vi reservanter hålla så hårt på, men för det första ha vi icke kunnat göra ett yrkande utöver motionen, och för det andra anse vi välgående skäl tala för det. När det gäller jordbrukets intressen, böra väl i främsta rummet såsom medlemmar komma i fråga sådana personer, som idka jordbruk, och således äro närmast kunniga och intresserade på det området, så att vi anse det i och för sig icke vara något oriktigt.

Nu säger herr Danström, att man på ett sådant sätt kunde riskera massinträde av medlemmar, som kunde åstadkomma en tillfällig majoritet. Ja, jag har ännu aldrig hört, att man i någon förening är rädd för massinträde av medlemmar. Om också alla jordbrukare i ett län på en gång skulle vilja komma in, så tänker jag, att det skulle blott vara glädjande för sällskapet och ingenting som man behöfde vara rädd för.

På grund av vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Den här nu föreliggande frågan om hushållningssällskapens omorganisation i vissa hänseenden är ju ingalunda någon ny fråga. Den har varit föremål för överläggning i riksdagen vid många olika tillfällen. Men det är någonting, som framgår ur den diskussion och de beslut, som fattats, och det är, att kamrarna stå i fullkomligt och schismatiska ställningar till den frågan. I andra kammaren ha upprepade gånger påkallats mycket långgående förändringar i denna organisation. Första kammaren åter har i stort sett motsatt sig dessa förändringar, en enda gång med vissa mindre medgivanden, som andra kammaren, då ärendet dit återkommit, icke för sin del godtagit.

Det skall icke kunna nekas, att genom denna särskilt poängterade olika uppfattning emellan kamrarna det uppkommit ett sakernas läge, som kan bli ganska betänkligt för hushållningssällskapen själva. Jag utgår sålunda därifrån, att man gör en god gärning icke minst med hänsyn till hushållningssällskapen och deras framtida arbete genom att om möjligt få någon enande tanke och ett enande beslut, då

Ang. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

det gäller en förändring av sällskapens organisation. Det kan heller icke nekas, att om man närmare genomläser de olika besluten och deras motiveringar, det redan nu skymtar fram en uppfattning, att sedan sällskapen numera fått rena statsanslag som ersättning för de indragna brännvinsmedlen, man liksom syftat därhän att genom vissa villkor för dessa anslags åtnjutande kunna få fram vad man på andra vägar tyckes misströsta om. Jag måste säga, att jag i den utvägen läser en ganska betänklig vändning i uppfattningen, och jag tror, att det vore ganska naturligt, om man genom vissa medgivanden ville söka undvika den fara, som ligger i att nå detta avgörande på de gemensamma voteringarnas väg. Jag har sagt detta uteslutande därför, att jag själv, som under snart ett par decennier varit ordförande i ett av de största hushållningssällskapen, verkligen funnit, att en del av de angivna förändringarna äro både praktiskt utförbara och gagnande för sällskapens egen utvecklingslinje.

Vad är det nu för synpunkter, som särskilt vid den här pågående behandlingen föreligga och som skulle kunna vara så farliga att tillmötesgå? Ja, man har kallat dessa och vissa andra framställda förändringskrav för mindre demokratiska. Jag ber a t helt och hållet få tillbakavisa den uppfattningen, därför att det här icke i ringaste mån är fråga om demokrati eller icke, utan här är fråga om att göra en praktisk institution så tre lämpad för sitt syfte och därmed tillmötesgå helt och hållet naturligt liggande praktiska krav. Att i något avseende lägga synpunkten demokrati eller icke demokrati på denna fråga, som en av de föregående ärade talarna gjorde, det vill jag knappast besvara mig med att bemöta, ty så ligger icke frågan.

För det första är det nu fråga om inval av ledamöter. Det har sagts, och jag vill för min del, för så vitt det gäller mitt hushållningssällskap, vitsorda, att för närvarande komma i allmänhet in i hushållningssällskapen alla, som därtill föreslås. I det hushållningssällskap jag tillhör ha vi för närvarande 11,000 medlemmar, och var och en förstår, att icke alla dessa representanter för jordbruket i Dalarna kunna grundligt prövas var för sig, innan de inväljas. I det sällskapet ha som sagt alla, som uttalat önskan att få komma in, invalts, och nu höra vi från andra håll att så är förhållandet även i andra hushållningssällskap. Men vad finns då för verklig anledning till motstånd mot att man låter en välfrejdad svensk jordbrukare få anmäla sig och sedermera få inträde i hushållningssällskapet och betala sin anpart i form av inträdesavgift eller årlig avgift för sällskapets syftemål. Jag kan icke tänka mig, att i detta sakläge, som man här från alla håll vitsordat redan vara rådande, man icke skulle kunna tillmötesgå det krav, som framställts. Det förefaller mig mycket naturligt.

Den saken är emellertid för mig av mera underordnad betydelse, men det är en annan sak, som jag icke kan nog betona, och det är betydelsen av *representation*. För det första kan ju var och en förstå, vart det skulle taga vägen, om vi skulle samla 11,000 dalkorlar för att hålla möte. Det skulle icke kunna gå för sig, helt enkelt därför att vi sakna varje möjlighet till lokal att taga emot ens hälften. Och

för det andra är det praktiska skäl, som göra, att de icke på det sättet kunna framställa sina önsknningar. Är det icke då det allra naturligaste att låta de olika distrikten välja representanter, som samman rada och framföra de krav, de uppfattningar, de synpunkter, de önskemål, som distriktet har.

Jag var en av dem, som voro med i den delegation, som gjorde upp det förslag, som sedermera mynnade ut i Kungl. Maj:ts brev av år 1910, och vilken uttalade sig om lämpligheten av en representation, och det ber jag att få säga kammaren, att ingen av de konservativa män, som vid min sida suto i den delegation, ett enda ögonblick kunde föreställa sig, att det kungl. brevet endast skulle bliva så att säga ett papper utan någon egentlig innebörd, och att man ännu år 1918 skulle finna, att de hushållningssällskap, som elter 1910 förändrat sina stadgar i sex fall av tretton alldeles förbigått representationssynpunkten. Vi delade samt och synnerligen den mening, som sedermera lantbruksstyrelsen understrukt, att det var en fundamental princip, att dessa sällskap skulle övergå till en slags representationsform. Huru åter denna representation skulle vara beskaffad, hur den lämpligen borde läggas, ja, det ville man lägga i hushållningssällskapens händer, men att det skulle vara en på lämpligt sätt hela sällskapets område omfattande organisation med representation, därom voro alla ense.

Nu kan man ju säga, att det gått bra, som det gått hittills. Sällskapen hava ju visserligen, tror jag, med ganska stor gradation mellan de olika sällskapen, i stort sett fyllt betydande uppgifter till jordbrukets bästa. Ja, det är mycket sant, men det är lika sant, att aldrig någonsin så stora krav ställts på hushållningssällskapen som i dessa tider, och att aldrig sällskapen haft så stort behov att suga till sig från sitt område alla de krafter, som kunna stödja sällskapen, och därför är det efter min uppfattning nu mera än någonsin nödvändigt att just slå in på den väg, som heter representationssystemet.

Man kan ju säga sig, att det är en viss egendomlighet i våra grundlagsbestämmelser, som hänvisa en sådan här fråga om hushållningssällskapens omorganisation till ett tillfälligt utskott. Jag har naturligtvis den allra största veneration för de tillfälliga utskotten och delar ingalunda de från vissa håll angivna synpunkterna, som vid andra tillfällen i denna kammare ett par talare uttryckt så, att vi måste »se upp» med de tillfälliga utskotten. Jag tror tvärtom, att de äro alldeles utmärkta, men nog måste man ändå tycka, att det vore ganska naturligt, att en sådan fråga som denna om hushållningssällskapen kunde för förberedande behandling remitteras till jordbruksutskottet. Jag är livligt övertygad om att det är på grund av hinder i de allmänna remissbestämmelserna, att så icke blivit förhållandet, men nog vore det naturligt. Jag är heller icke så alldeles övertygad, att om frågan kommit till jordbruksutskottet, man icke skulle kunna enas om något, som skulle vara långt ifrån revolutionerande beträffande sällskapens allmänna ställning men ändå tillgodose krav, som särskilt från jordbrukarhåll under många år varit synnerligen framträdande.

Ang. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

Ang. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

Ja, herr greve och talman, jag har på grund av min ställning till den föreliggande frågan velat för min del hava sagt detta. Jag anser, att de bada synpunkter, som reservanterna framhållit, äro av beskaffenhet att böra vinna avseende, och jag tilltår mig yrka bifall till reservationen.

Herr Bellinder: Herr greve och talman, mina herrar! Jag beklagar, att denna fråga oupphörligt kommer igen varje riksdag. Det ser verkligen ut, som om de personer, som motionera i densamma, icke närmare kände hushållningssällskapen och deras verksamhet. Annars skulle de ha funnit, att de reformer de begära i det stora hela redan äro gjorda. Om jag håller mig till reservanternas kläm, så önska de ju ett friare tillträde till hushållningssällskapen för invånarna i länet. Det är ju så redan nu, att det icke finnes något hinder för någon jordbrukare att låta anmäla sig och bliva medlem av ett hushållningssällskap. De inval man talar om, som skulle vara hinderliga, äro icke inval på annat sätt, än att vid varje tillfälle, då det blir fråga om nya medlemmar, den och den anmäles, men det blir icke diskussion om honom, utan han kommer utan vidare in. Även för kvinnor har det på senare tid inom olika hushållningssällskap varit tillfälle att bli invalda, och där stadgarna lägga hinder i vägen därför håller man i allmänhet på att omarbota stadgarna för att borttaga detta hinder. Däremot skulle, om denna punkt i reservanternas kläm beaktades, man utestänga en hel del medlemmar ur hushållningssällskapen, som redan där finnas. Man skulle inskränka invalet till dem, som äro jordbrukare. För att bliva medlem av Skaraborgs läns hushållningssällskap t. ex. behöver man emellertid icke vara jordbrukare, utan bara man säger sig ha intresse för jordbruk, så kan man bliva invald. Därför är det från städerna i Skaraborgs län en massa medlemmar invalda, som icke alls äro jordbrukare, och så vitt jag kan se skulle de bliva utestängda hädanefter, om reservanterna finge sin vilja fram.

Vad åter representantreformen beträffar, är det tydligt, att den på många ställen är behöfelig. Om såsom i Kopparbergs län och i Skåne hushållningssällskapen svällt ut så, att man icke rimligen kan begära, att medlemmarna personligen skola kunna i allmänhet infinna sig vid mötena, är det lämpligt, att de låta representera sig genem ombud. Men det är också ett förhållande, som redan införts eller håller på att införas litet varstades. Herr Welander nämnde, att detta icke sker på likformigt sätt. Jo, det är just vad det gör. I Skaraborgs läns hushållningssällskap har dryftats ett förslag till representation efter olika valkretsar på sådant sätt, att de olika valkretsarna skola välja representanter efter antalet medlemmar i hushållningssällskapet från varje valkrets. Således, de valkretsar, som hava flera medlemmar, skulle hava rättighet att välja flera representanter, än de, som hava ett färre antal. Men då dessa frågor varit uppe vid hushållningssällskapets sammanträden, har man icke kunnat få pluralitet för eu sådan representantförsamling, därför att många medlemmar icke tycka om att de såsom medlemmar

av hushållningssällskapet skulle berövas sin rösträtt. De skulle visserligen få vara närvarande på mötena, men icke hava rättighet att deltaga i beslutet, och det tillfredsställer icke. Och de äro mera intresserade av hushållningssällskapet, när de personligen kunna göra sig gällande, än om de skola representeras genom ombud.

Jag tror därför, att i de hushållningssällskap, där medlemsantalet icke lägger hinder i vägen, det bidrager till ett allmännare intresse hos medlemmarna, om de hava rätt att efter eget skön infinna sig och tala och rösta. Jag tror, att många av de nuvarande medlemmarna icke skulle bry sig om att vara med, om de icke finge själva infinna sig på mötena och göra sig gällande. Emellertid, vad man i den vägen önskar är på många ställen ganska tydligt, och jag är säker på att, där det av praktiska skäl visat sig nödvändigt, det också införts en representation. Icke heller kan man säga, att detta är någon reform i demokratisk riktning. Det är väl ändå mera demokratiskt, om varje medlem har rättighet att tala och svara för sig själv, än när det skall väljas ombud, som skall föra hans talan, kanske på ett sätt som han icke alltid är tillfredsställd med. Emellertid är det praktiska skäl, som göra det önskvärt, att en representationsreform mer och mer infördes, och detta blir nog fallet, utan någon särskild skrivelse därom. Då jag ser på motionen och reservationen, som avgivits till förman för densamma, kan jag icke finna, att bifall till dem skulle på minsta sätt gagna hushållningssällskapens utveckling; men vill man »agere acta» eller arbeta för en sak, som man icke behöver arbeta för, så har jag ingenting att säga mot det, men det är alldeles överflödigt.

Jag har, herr greve och talman, intet yrkande.

Herr Danström: Herr Holmquist framhöll i sitt anförande, att statsmakterna böra äga utöva någon bestämmanderätt över hushållningssällskapens organisation och administration, då sällskapen erhålla direkta anslag av statsmedel. Sådant inflytande äger statsmakterna redan. Kungl. Maj:t har utfärdat normerande bestämmelser att läggas till grund för hushållningssällskapens stadgar, och Kungl. Maj:t torde icke komma att för sällskapen fastställa nya stadgar, som stå i strid med dessa normalstadgar. Man kan medgiva, att dessa normalbestämmelser kunna behöva skärpas, och att hushållningssällskap, som icke på senare tid förnyat sina stadgar, böra tillhållas att ofördröjligen omarbeta dessa i överensstämmelse med normalstadgarna. Men det är uppenbart, att statsmakterna genom dessa normalstadgar och icke Kungl. Maj:ts prövningsrätt vid nya stadgars fastställande redan äga inflytande över hushållningssällskapens organisation och arbetssätt.

Herr Holmquist sade vidare, att det vore nödvändigt, att en representativ form infördes i de hushållningssällskap, som hava mycket stort antal ledamöter. För att icke beslutanderätten skulle komma att bero på en slump och huruvida en större eller mindre del av medlemsantalet infunnit sig vid ett sammanträde, måste denna rätt överlåtas till en församling av utsedda fullmäktige. Men det står

Ang. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

Ang. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

ju hushållningssällskapen redan fritt att bestämma härom, och ett stort antal hushållningssällskap har redan beslutat sig för den representativa formen. Icke mindre än sju hushållningssällskap hava under senare åren genomfört denna reform. Men andra kammarens beslut fördrar, att denna omorganisation skall obligatoriskt genomföras, även där den icke behövs. Jag vet särskilt, att i hushållningssällskap, där det finnes goda kommunikationer inom länet, medlemmarna gärna själva vilja infinna sig på sällskapens sammanträden, för att deltaga i förhandlingar och beslut. De skulle visserligen enligt förut angiven uppfattning fortfarande äga att där yttra sig, men icke att deltaga i besluten, sedan de överlämnat sin beslutanderätt till en representativ för amling. Kan det vara skäl att de skola tvingas till denna självuppgivelse av statsmakterna. Jag kan icke finna, att däri ligger någon reson, såvida icke praktiska skäl nödvändigt tala för en sådan anordning. Hushållningssällskapen medlemmar inse bättre än någon annan, när sådan förändring behöver vidtagas. Att binda hushållningssällskapen i detta avseende liksom i andra organisationsfrågor skulle säkerligen utöva en menlig inverkan på sällskapens verksamhet. Det skulle göra dessa till någonting annat, än de nu äro, nämligen fria församlingar, som hava rätt att själva i huvudsaklig överensstämmelse med givna normalstadganden bestämma över sin organisation och sitt arbetssätt.

Vid 1914 års B-riksdag yttrade första kammarens andra tillfälliga utskott följande, som även vid detta tillfälle förtjänar att framhållas: »Det torde vara allmänt erkänt, att hushållningssällskapen utövat och fortfarande utöva en synnerligen gagnelig verksamhet till främjande av jordbrukets och dess binärings utveckling. Att denna verksamhet varit så framgångsrik är utan tvivel att till väsentlig del tillskriva det förhållandet, att sällskapen utövat fria sammanlutningar, vilka utan trycket av former och stadganden, som bundit deras handlingsfrihet, kunnat anpassa sin organisation och sina åtgöranden efter de vitt växlande förhållanden, som skilda delar av vårt land erbjuda. Den sålunda vunna erfarenheten och det tillfredsställande sätt, varpå hushållningssällskapen kunna fylla sin uppgift, måste givetvis väcka starka betänkligheter mot varje åtgärd, ägnad att förrycka den sällskapens karaktär av frivilliga institutioner, som hittills varit för dem utmärkande. Det kan enligt utskottets mening följaktligen icke vara att förorda att, såsom andra kammarens beslut antyder, binda hushållningssällskapen vid för hela riket gällande stadganden angående sällskapens sammansättning, angående en efter enhetliga grunder lagd beslutande representation inom sällskapen, angående valen till denna representation och den röstgrund, som därvid bör tillämpas, samt angående det inflytande på förekommande frågor avgörande, som bör tillkomma å ena sidan representantförsamlingen och å andra sidan sällskapens centrala ledning.»

Jag tror, att detta uttalande har sin fulla tillämnning ännu i närvarande tid, och det skulle enligt min mening vara en olycka, i händelse dessa grundsatser komme att övergivras, ty härigenom skulle hushållningssällskapens verksamhet i hög grad förryckas.

Samma utskott hemställde vid nämnda sommarriksdag, att det borde tagas i övervägande, »huruvida icke berörda kungl. brev (angående normalstadgarna) borde fullständigas med normerande bestämmelser, avseende att beslutanderätten i lämplig utsträckning må, där sällskapen så önska, kunna överlämnas åt representationer inom sällskapen, vidare att vid fattandet av beslut inom sällskapen kvalificerad majoritet må kunna erfordras i större omfattning än kungl. brevet innehåller, samt slutligen att sällskapens beslut må kunna överklagas i vissa andra fall, än som för närvarande kan äga rum». Denna hemställan innehåller således en ganska betydelsefull skärpning i de av Kungl. Maj:t utfärdade normalstadgandena.

Första kammaren biföll denna utskottets hemställan, men andra kammaren avtog den, därför att kammaren tyckte, att den icke gick tillräckligt långt. Andra kammaren ville nämligen hava tvång i fråga om införandet av representativ församling och viss självskrivethet för inträde i sällskapen. Av denna anledning föll frågan, som då hade kunnat lösas på ett tillfredsställande sätt. Men därtill var icke vare sig första kammarens utskott eller första kammaren anledning.

Greve W a c h t m e i s t e r, Henning: De skäl för en skrivelse till Kungl. Maj:t som framhållas i motionen, kan jag för min del icke godkänna, så mycket mindre som det redan nu är allmän praxis, att även om en person icke är ledamot av ett hushållningssällskap, han kan få de förmåner, som tillkomma en sådan. Man skilljer icke på huruvida en rekvisitär är ledamot av hushållningssällskapet eller ej, utan alla bliva tillgodosedda i den mån det är möjligt. Då kan man fråga, såsom en talare gjorde: vad tjänar det till, att det finnes bestämmelser om inval? Jo, det är ju icke mer än vanlig ordning, att det bör vara ett hushållningssällskap tillåtet att från sina sammankomster och sina debatter utestänga de personer, som de icke anse vara lämpliga att däri taga del.

Även om jag anser, att motionärernas yrkande icke kan bifallas och ej heller reservanternas i sin helhet, kan jag icke frigöra mig från den uppfattningen, att någonting borde göras. Det torde vara önskvärt, att det blir enhetlighet i stadgandena, och att t. ex. de nuvarande normalstadgandena bliva obligatoriska för samtliga hushållningssällskap. Man finge därigenom bort möjligen förefintliga, icke tidsenliga bestämmelser i en del hushållningssällskaps stadgar. Utskottet har framhållit några önskemål — nämligen önskad ökad besvärsmått och kvalificerad majoritet i vissa fall. Reservanterna framhålla på sid. 18 flera önskemål, som enligt mitt förmenande äro beaktansvärda, nämligen: »att förbättrade, gemensamma grundstadgar utfärdas och att dessas antagande skall vara obligatorisk för alla hushållningssällskap; att rätten till anförande av besvär över sällskapens beslut utvidgas; att föreningar av skilda slag inom hantmannanäringens område få rätt att bliva representerade i sällskapen» — det kunde ju vara en möjlighet, att detta vore fördelaktigt, men jag vill ej yttra mig därom — och att

Ang. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

Ang. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

beslutanderätten tillerkännes åt på lämpligt sätt sammansatta representantförsamlingar, varigenom vinnes att skilda intressen inom varje hushållningssällskaps verksamhetsområde kunna få göra sig lika gällande. — Om en sådan representantförsamling inrättas, få ombuden ett visst antal röster, men man får icke glömma, att de närvarande ledamöterna, som ej äro ombud, också hava rätt att rösta var och en med en röst, och att de sålunda icke äro utestängda från rösträtt.

Jag tror, att det skulle vara nyttigt att i någon form tillmötesgå de krav rörande ändring av hushållningssällskapens stadgar, som gång på gång göra sig gällande, ty i likhet med en föregående talare befarar jag i annat fall slitningar mellan kamrarna och obehag för övrigt. Någon ändring i sättet för inval anser jag dock mycket olämpligt. Helst skulle jag se, att frågan nu fölle för att återkomma på sådant sätt, att samtliga önskemål, som nu framställts, kunde bliva tillgodosedda, men för att vinna något redan nu, anhåller jag, herr greve och talman, få yrka, att första kammaren måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för en reform av hushållningssällskapen i syfte att, exempelvis genom en representativ organisationsform, alla sällskapens medlemmar måtte få lika stor möjlighet att göra sin mening gällande ifråga om deras verksamhet.

Jag yrkar således bifall till reservationen, med den förändring, att punkten rörande ändring i fråga om inval strykes.

Herr W e l a n d e r: Blott ett par ord om en sak, som icke berörts, men som förtjänar att närmare omnämnas i frågan.

Det framgick av herr Bellinders anförande, att det skulle vara uteslutet, att enskilda medlemmar också kunde vara närvarande vid de årliga mötena och där föra talan. Men så behöver icke nödvändigt ske. Här är endast fråga om en utredning, och reservanterna hava särskilt givit uttryck för att även med en representantförsamling är lämpligt att enskilda medlemmar äga rätt att närvara vid sällskapets möten.

För övrigt anförde herr Bellinder, att representationsformen skulle vara ändamålsenligt ordnad. När jag sade, att vare sig med eller mot sin vilja man redan har en representation avsåg jag sällskap utan representantförsamling, där till följd av dåliga kommunikationsförhållanden för avlägset boende eller andra skäl merendels endast de medlemmar, som bo närmast sammanträdesorten eller hava tillfälle att resa, infinna sig, och det kan ingen säga vara lämpligt.

Herr Bellinder upprepade, att det icke är något hinder för någon medlem att komma med på mötena, men han glömde besvara den frågan, varför man då icke bör ändra stadgandena till överensstämmelse med den allmänt uttalade meningen. Det var det jag icke förstod och ännu icke förstår.

Den senaste talaren, greve Wachtmeister, yttrade sig på ett annat sätt, så att det kan bliva tal om diskussion. Han sade, att man

måste hava en form för inval, och varför skulle man hava det? Jo, därför att man skulle kunna utesluta personer, som icke voro lämpliga. Där hava vi det. Vad är det att *vara lämplig*? Vi hava ansett, att man icke bör utestänga någon oförvitlig man eller kvinna som idkar jordbruk och som önskar inträde. Här har av reservanterna erkänts, att det i regel tillgår så, att alla få komma in. Men det finnes exempel på att det icke går så till. Här finnes en ledamot i denna kammare, som blivit nekad inträde tre, möjligen fyra gånger, och ännu i den dag som är, är han icke medlem av sitt läns hushållningssällskap. Senast i går kväll talade jag med en ledamot av ett hushållningssällskap, som ärligt och öppenjärtligt meddelade mig: vi sätta upp listor på dem, som skola inväljas, men jag brukar stryka ett eller annat namn, som jag tycker icke vara lämpligt att få in. Så går det nog till i tysthet. Jag hemställer, om detta är ett lämpligt sätt, som bör få vara kvar. Det bör enligt min mening icke finnas något stadgande rörande hushållningssällskapen, som kan giva stöd eller minsta skäl för att de styrande efter eget skön eller subjektiv uppfattning hava befogenhet att på detta sätt skilja så att säga mellan får och getter bland jordbrukare, som äro välfrejdade och intresserade. Det må herrarna tro, att aldrig kommer en sådan form att godkännas av andra kammaren, och i vår tid är den icke fullt lämplig.

Anj. reformering av hushållningssällskapen.
(Forts.)

Herr Danström nämnde, att hushållningssällskapens karaktär skulle förändras med ett bifall till motionen. Jag tror, att hushållningssällskapens karaktär redan för länge sedan är förändrad. I mycket har den utvecklats till en statsinstitution, och det är icke orätt att anpassa deras organisation efter den ställning de numera intaga inom samhället. Jag får säga här som i början av mitt anförande, att det är obegripligt, att ett så envist motstånd under många år rests mot ett självklart reformkrav. Jag har gått igenom riksdagsförhandlingarna under hela den tid denna fråga behandlats, och jag har gått till granskningen utan förutfattad mening, men jag har varit förvånad över att på så svaga skäl gång efter annan, fem å sex gånger, dessa reformkrav mer eller mindre omfattande voterats omkull i denna kammare.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å förevarande utlåtande yrkats: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av greve *Wachtmeister, Henning*, att första kammaren måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för en reform av hushållningssällskapen i syfte att, exempelvis genom en representativ organisationsform, alla sällskapens medlemmar måtte få lika stor möjlighet att göra sin mening gällande i fråga om deras verksamhet; samt 3:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda
Första kammarens protokoll 1918. Nr 38.

yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. reformering av hushållningsällskapen.
(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 3:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 46.

Om anordnande av en yrkesräkning.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 20, i anledning av andra kammarens beslut om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av en yrkesräkning.

Med föranledande av en inom andra kammaren av herrar *Osberg* och *Nilsson* i Tånga väckt motion, nr 303, hade nämnda kammare på hemställan av sitt femte tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning, huruvida genom en yrkesräkning behovet av en förbättrad yrkesstatistik skulle kunna bäst tillgodoses, samt vidtagna de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu föreliggande utlåtande av anfört skäl hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i förevarande fråga fattade beslut.

I avgiven reservation hade herr *von Koch* yttrat följande: »Kra- vet på bättre kännedom om befolkningens yrkesfördelning har länge gjort sig gällande och vitsordas kraftigt av samtliga de myndigheter, som blivit hörda i frågan. Huruvida man skall nå detta mål genom verkställande av en särskild yrkesräkning eller om man kan erhålla ett tillfredsställande resultat genom vissa av statistiska centralbyrån angivna förändringar och förbättringar vid primäruppgifternas insamlande i samband med folkräkningarna, kan endast avgöras genom en ingående prövning av fackmän. Då det sålunda ej är möjligt för

utskottet att bestämt förorda, att en särskild yrkesräkning skall verkställas, så som andra kammarens utskott förordar i sitt utlåtandes kläm (ehuru en motsatt ståndpunkt göres gällande i motiveringen), och då av formella skäl ej är möjligt att yrka på en allmän utredning av frågan, ser jag mig tvungen att instämma i utskottets hemställan, varvid jag dock velat uttala den förhoppningen, att vid den viktiga frågans avgörande alla synpunkter, som kunna utöva inflytande på en lycklig lösning, måtte komma i betraktande.»

*Om anordnande av en yrkesräkning.
(Forts.)*

Herr R o o t h: Det slut, vartill utskottet kommit, giver mig icke anledning att framställa något yrkande. Jag vill endast understryka vad statistiska byrån anført, nämligen att, med den avfattning mantalslängderna numera ha, man med ledning av dem bör utan större kostnad kunna åstadkomma en ganska fullständig yrkesstatistik.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevärande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen om tilläggsstat för år 1918 gjorda framställning om täckande av vissa förskott under hov- och slottsstaterna;

nr 144, dels angående tredje huvudtitelns anslag till gottgörelse av kostnader för sjöfolk m. m., dels ock i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om täckande av vissa förskott under samma huvudtitel;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för förste kanslisekreteraren i sjöförvarsdepartementet, kanslirådet i Kungl. Maj:ts kansli G. A. Stuart att för åtnjutande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för år 1918 under femte huvudtiteln för täckande av under år 1917 uppkomna brister å vissa ordinarie reservationsanslag;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för användandet av ett utav 1917 års riksdag beviljat extra anslag till anskaffning av undervattensbåtmateriel;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för bestridande av kostnaderna för reservofficerares tjänstgöring vid kustartilleriet i vissa fall m. m.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänsteårsberäkning för torpedingenjören S. D. Ljungberg;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vissa befattningshavare i ekklesiastikdepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; samt

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

ändringar i gällande provinsialläkartaxa jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs paragrafvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 152, i anledning av riksdagens år 1917 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1916.

Ang. jordbruksdriften vid Svartsjö tvångsarbetsanstalt.

§ 1.

Efter återgivande av vad riksdagens revisorer i föreliggande berättelse, såvitt angick fångvårdsstyrelsen, yttrat rörande det ekonomiska resultatet av jordbruksdriften m. m. vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö hade utskottet i nu ifrågakvarande paragraf anført följande:

»I likhet med revisorererna håller utskottet före, att den nuvarande administrationen av jordbruksdriften vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö är förenad med onödigt stor omgång och alltför tyngande former samt att med större handlingsfrihet för den lokala ledningen av jordbruket detsamma skulle kunna drivas mera ändamålsenligt och med bättre ekonomiskt resultat än hittills varit fallet. Då emellertid enligt av Kungl. Maj:t till innevarande riksdag framlagd proposition anstalten å Svartsjö är avsedd att utbrytas ur fångvårdsstyrelsen och förläggas under särskild styrelse, i vilken även skulle inrymmas sakkunskap å jordbruksområdet, har utskottet endast velat vad i frågan förekommit för riksdagen omförmåla.»

Vid förevarande paragraf hade reservation avgivits av herr *J. L. Widell* utan antydd mening.

Herr *Widell*: Såsom framgår av utskottets nu upplästa uttalande, har utskottet som ett motiv att icke föreslå riksdagen vidtagande av åtgärd anført, att kungl. proposition framkommit, enligt vilken Svartsjö skulle förläggas under en särskild styrelse och skiljas från fångvårdsstyrelsen. För min del anser jag icke riktigt att anföra ett sådant motiv, då denna proposition ännu icke av riksdagen prövats och motion blivit väckt med yrkande om avslag på propositionen. Då därtill kommer, att såvitt jag av handlingarna i ärendet kunnat finna, de missförhållanden i avseende å jordbruket på Svartsjö, som möjligen kunna ha förekommit, icke torde vara förorsakade därav, att Svartsjö lyder under fångvårdsstyrelsen, utan sannolikt av helt andra omständigheter, i främsta rummet av de hinder, som gällande bestämmelser angående statens upphandlings- och entreprenadväsende lägga i vägen för en rationell ekonomisk drift, har jag för min del i utskottet påyrkat, att denna paragraf

skulle ur utlåtandet utgå. Då jag icke vunnit framgång för mitt yrkande, har jag ansett mig böra anföra reservation, men har, herr talman, icke något yrkande att framställa.

Ang. jordbruksdriften vid Svartsjö tvångsarbetsanstalt.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning lades nu föredragna paragraf till handlingarna.

§§ 2 och 3.

Lades till handlingarna.

§ 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

I berättelsen angående rikshuvudboken hade revisorerna under § 1 anført följande:

»Med anledning av, att sjunde huvudtitelns förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. enligt rikshuvudboken för år 1908 utvisade en brist av kronor 79,054:63, under det att i kommerskollegii räkenskap för samma år balanserades en behållning av kronor 21,889:67 å det till kollegium från statskontoret under nämnda anslagstitel levererade, såsom utgift i sistnämnda ämbetsverk aförda belopp av kronor 90,943:97, vadan alltså den verkliga bristen å anslaget utgjorde allenast kronor 57,164:96, meddelade 1909 års revisorer, att orsaken till att statskontorets medelslevereringar till kommerskollegium upptoges såsom utgift i förstnämnda verks räkenskaper vore den, att kommerskollegium icke erhållit särskilt konto i rikshuvudboken, å vilket konto den verkliga utgiftsposten eljest skulle hava framträtt och därifrån överförts till anslagets konto.

Med avseende härå och då det givetvis vore av vikt, att rikshuvudboken innehölle en, såvitt möjligt, exakt uppgift å de särskilda statsanslagens ställning, hade revisorerna velat uttala önskvärdheten av att, på sätt beträffande länsstyrelserna och åtskilliga centrala ämbetsverk ägde rum, ett särskilt konto bleve för kommerskollegium i rikshuvudboken upplagt.

I häröver avgivet utlåtande framhöll statskontoret, med vitsordande av riktigheten av revisorernas framställning, önskvärdheten av att särskilt konto bleve för kommerskollegium upplagt i rikshuvudboken, men påpekade tillika, att kollegii räkenskaper icke för det dåvarande vore så uppställda, att deras resultat kunde utan olägenhet och omgång samt på ett i möjligaste mån självkontrollerande sätt intagas i rikshuvudboken; och hemställde statskontoret, att revisorernas framställning måtte överlämnas till statsbokföringskommittén för att tagas i övervägande vid fullgörande av det åt kommittén lämnade uppdraget.

Ang. uppläggande i rikshuvudboken av särskilda konton för vissa ämbetsverk.

Ang. uppläggande i rikshuvudboken av särskilda konton för vissa ämbetsverk.

(Forts.)

1910 års riksdag yttrade i denna fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t följande:

»Då enligt vad i ärendet är upplyst, anledningen till den av revisorerna anmärkta, i kapitalkontot till 1908 års rikshuvudbok förekommande vilseledande uppgiften, angående ställningen av sjunde huvudtitelns anslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., är att söka i den omständigheten, att kommerskollegium icke har konto för sig upplagt i rikshuvudboken, samt då ej mindre till förekommande av att den sålunda påpekade oriktigheten i anslaget bokföring må upprepas än även med hänsyn till de obetydliga belopp, som av kommerskollegium omhänderhavas, sådant konto synes böra för ämbetsverket uppläggas, får riksdagen, som delar den av statskontoret uttalade meningen, att den s. k. bokföringskommittén lämpligen bör beredas tillfälle att, innan beslut härom fattas, avgiva yttrande i ärendet, anhålla, det Eders Kungl. Maj:t täcktes överlämna revisorernas förevarande framställning till den genom Eders Kungl. Maj:ts beslut den 26 september 1902 tillsatta kommitté för granskning av statens bokföring att tagas i övervägande vid fullgörandet av det åt kommittén lämnade uppdrag.»

I enlighet med denna riksdagens framställning blev frågan överlämnad till bokföringskommittén, vilken emellertid ännu icke avgivit yttrande i ärendet.

Med anledning härav hava revisorerna ansett sig böra framhålla angelägenheten av att ifrågavarande spörsmål snarast möjligt vinner sin lösning. Emellertid hava revisorerna fäst sin uppmärksamhet vid, att det bland de förvaltande verken icke endast är kommerskollegium, som saknar konto i rikshuvudboken, utan att så även är fallet med en mängd andra verk och däribland sådana, vilkas medelsförvaltning är högst betydande, exempelvis pensionsstyrelsen och socialstyrelsen. Överhuvudtaget kan sägas, att någon ledande princip vid avgörandet av frågan, om ett verk skulle intagas i rikshuvudboken eller ej, icke synes hava följts, och ter sig därför nu ifrågavarande del av huvudboken synnerligen osystematisk. Sålunda har Karolinska institutet konto, men ej någotdera av universitetet. Nationalmuseum har konto, under det att det i avseende å medelsförvaltning icke obetydligt större naturhistoriska riksmuseet saknar konto o. s. v. Revisorerna hava fördenskull velat uttala önskvärdheten av, att åtgärder må snarast möjligt vidtagas för vinnande av en bättre ordning i nu anmärkta avseende.»

Med anledning av detta revisorernas yttrande hade statskontoret i utlåtande den 11 januari 1918 anfört följande:

»Beträffande den av riksdagens revisorer framhållna angelägenheten av, att frågan om beredande åt kommerskollegium av eget konto i rikshuvudboken snarast möjligt måtte vinna sin lösning, vill statskontoret, som redan i sitt den 13 januari 1910 med anledning av en utav riksdagens revisorer då likaledes gjord framställning, i detta ärende avgivna underdåniga utlåtande framhållit önskvärdheten av, att en dylik ändring måtte komma till stånd, erinra där- om att statsbokföringskommittén, till vilken frågan, i enlighet med

statskontorets i sådant avseende gjorda hemställan, blivit överlämnad, i sammanhang med avgivande av underdånigt utlåtande den 13 januari 1913 i fråga om den centrala statsbokföringen och kassakontrollen, i nu förevarande ämne yttrat följande: 'Lika med riksdagen anse kommitterade, att i rikshuvudboken bör uppläggas särskilt konto för kommerskollegium, så snart detta ämbetsverk får sina räkenskaper så uppställda, att detta kan ske. Kommitterade få därför i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes anbefalla kommerskollegium att — — — till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.'

Ang. uppläggande i rikshuvudboken av särskilda konton för vissa ämbetsverk.
(Forts.)

Kommerskollegium har sedermera även avgivit anbefallt förslag angående formulär till förändrade räkenskaper för ämbetsverket, och enligt vad statskontoret inhämtat, har statsbokföringskommittén för närvarande nämnda fråga under prövning, vadan det är all anledning att antaga, att det av riksdagens revisorer framhållna önskemålet i avseende å redovisningen i rikshuvudboken av de till kommerskollegium hörande medel skall kunna bliva tillgodosett från och med nästkommande år.

Vad vidare angår det av riksdagens revisorer gjorda uttalandet därom, att det över huvud taget kan sägas, att någon ledande princip vid avgörandet av frågan, om ett verk skulle intagas i rikshuvudboken eller ej, icke synes hava följts och att därför nu ifrågavarande del av rikshuvudboken ter sig synnerligen osystematisk, kan statskontoret för sin del icke annat än medgiva, att vad riksdagens revisorer i detta stycke anfört har fullt fog för sig. Statskontoret vill emellertid erinra därom, att för vidtagande av en sådan åtgärd som att i rikshuvudboken upplägga särskilda konti för de verk och myndigheter, vilka för närvarande sakna dylika egna konti, givetvis kräves en i viss mån ändrad uppställning av ifrågavarande verks och myndigheters räkenskaper, så att resultaten av desamma utan olägenhet och omgång samt på ett i möjligaste mån självkontrollerande sätt kunna intagas i rikshuvudboken. I likhet med vad som skett i fråga om den omläggning av kommerskollegii räkenskaper, som är erforderlig för detta ämbetsverks inordnande bland de centrala huvudförvaltningar, som ha egna konti i rikshuvudboken, torde det böra ankomma på statsbokföringskommittén att i dylika fall avgiva de förslag, som kunna finnas vara av behovet påkallade. Statskontoret kan emellertid icke underlåta att med instämmande i vad riksdagens revisorer i sådant avseende uttalat även för sin del framhålla önskvärdenheten av, att snarast möjligt den frågan upptages till utredning och prövning, vilka verk och myndigheter bland dem, som hittills icke haft särskilda konti i rikshuvudboken, kunna anses ha nått en sådan utveckling och omhänderha en självständig medelsförvaltning av sådan omfattning, att de på grund därav lämpligen böra erhålla dylika egna konti samt i vad mån det för sålunda ifrågakomma verk och myndigheter tillämpade bokföringssättet tarvar en omläggning med hänsyn till en åtgärd i nu angiven riktning.»

Vidare hade statsbokföringskommittén i samma ärende uti den 9 januari 1918 avgivet utlåtande anfört följande: »Enligt nådig

Ang. uppläggande i rikshuvudboken av särskilda konton för vissa ämbetsverk.

(Forts.)

remiss den 1 nästlidne december åligger det statsbokföringskommittén att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer anfört beträffande införande i rikshuvudboken av konti för kommerskollegium och andra ämbetsverk och myndigheter, vilka hittills icke ägt sådant konto, och får kommittén i denna fråga anföra, att kommittén, som har sig förelagt att successivt genomföra statsbokföringsreformen, trott sig böra bedriva sitt arbete sålunda, att i första hand de ämbetsverk genomgås, vilka redan av gammalt äga konti i rikshuvudboken, och att därefter undersökes och tages under övervägande, huruvida ytterligare några ämbetsverk och myndigheter böra undfå sådant konto. Frågan härom synes icke kunna avgöras efter någon en gång för alla fastslagen princip, utan måste från fall till fall efter lämplighetsskäl prövas. Ett införande av konti i rikshuvudboken sker lämpligast, då vederbörande verks räkenskaper undergått den därför erforderliga omläggningen. Men i varje händelse bör ett intagande av ytterligare konti i rikshuvudboken icke äga rum annat än efter en förutgången utredning beträffande vilka verk, som i detta hänseende kunna ifrågakomma; och vad särskilt kommerskollegium beträffar har kommittén redan i underdånigt betänkande den 13 januari 1913 uttalat, att kommittén lika med riksdagen anser att i rikshuvudboken bör uppläggas särskilt konto för ämbetsverket, så snart detsamma fått sina räkenskaper så uppställda, att detta kan ske. Kommittén har också i angivet syfte upptagit arbetet med kommerskollegiets räkenskaper, och torde förslag beträffande dessas omläggning samt ämbetsverkets anslutning till statsverkets giroräkning kunna föreläggas Eders Kungl. Maj:t så tidigt under innevarande år, att den nya ordningen kan beträffande detta ämbetsverk genomföras från och med år 1919. Slutligen får kommittén erinra därom, att kommittén i underdånig skrivelse den 31 januari 1917 framhållit, att det kunde ifrågasättas, att universitetens förvaltning, som omfattade så betydande statsmedel, skulle komma till uttryck å för dem särskilt avsedda konti i rikshuvudboken och varda anslutna till statsverkets giroräkning. Kommittén funne en undersökning i sådant hänseende böra verkställas, helst en avsevärd förenkling i redovisningshänseende torde vara att vinna, därest de mångfaldiga och sammanlagt betydande riksstatsanslag, som ställdes till universitetens förfogande och på deras ansvar förvaltades, finge från statskassan direkt uttagas och till den centrala bokföringen direkt redovisas av universitetens egna myndigheter utan att — såsom nu vore fallet — länsstyrelserna i Uppsala och Malmö utgjorde mellanhänder. Kommittén hemställde därför, att kommittén måtte sättas i tillfälle att verkställa utredning, dels huruvida icke de principer, som låge till grund för statsbokföringsreformen, borde vinna tillämpning med avseende å universitetens bokföring, dels ock huruvida icke universitetet borde erhålla konti i rikshuvudboken och i samband därmed äga direkt tillgång till statsverkets giroräkning.

Vid föredragning av denna statsbokföringskommitténs under-

dåniga skrivelse fann Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt brev den 2 mars 1917, gott anbefalla kommittén att verkställa den ifrågasatta utredningen, vilken skulle i sinom tid till Eders Kungl. Maj:t ingivas. Tillika bemyndigades kommittén att från vardera universitetet, efter förslag av vederbörande drätsel-nämnd, tillkalla lämplig person för att såsom sakkunnig biträda kommittén vid berörda utredning.

Ang. uppläggande i rikshuvudboken av särskilda konton för vissa ämbetsverk.

(Forts.)

Till följd av det brådskande arbete med länsräkenskaper nas omläggning, vilken nödvändiggjordes av riksdagens år 1917 fattade beslut om fögderiförvaltningens omorganisation från och med år 1918, var det icke möjligt för kommittén, att under år 1917 verkställa den sålunda anbefallda utredningen beträffande universitetens räkningsorganisation, men kommittén har för avsikt att nu omedelbart påbörja arbetet därmed.»

I nu förevarande paragraf hade utskottet yttrat följande:

»Utskottet har funnit det ägnat att väcka uppmärksamhet, att riksdagens år 1910 uttalade önskemål om uppläggande av särskilt konto i rikshuvudboken för kommerskollegium först från och med år 1919 kan förväntas bli va uppfyllt. Med stöd av statskontorets utlåtande i ämnet har utskottet velat framhålla, att även om någon en gång för alla fastslagen princip icke kan tillämpas för avgörande av frågan, vilka ämbetsverk böra erhålla konto i rikshuvudboken, utredning bör verkställas angående de ytterligare verk och myndigheter, för vilka sådant konto bör uppläggas. Vidare vill utskottet betona önskvärdheten av att det pågående reformeringsarbetet av statsräkenskaper nas omläggning i möjligaste mån påskyndas, på det att enhetliga principer för budgetredovisningen och statsmedelsförvaltningen i övrigt må vinnas. Härvid synes arbetet i främsta rummet böra avse sådana ämbetsverk, som för närvarande icke hava konto i rikshuvudboken men som omhändervä statsmedel i den utsträckning, att tvivel icke kan råda därom, att dylikt konto bör beredas dem.

Utskottet hemställer, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t — under omförmälan av vad i detta ärende förekommit — framhålla vad utskottet ovan anfört.»

Friherre Langenskiöld: Under förevarande paragraf yttrar utskottet att utskottet »funnit det ägnat att väcka uppmärksamhet, att riksdagens år 1910 uttalade önskemål om uppläggande av särskilt konto i rikshuvudboken för kommerskollegium först från och med år 1919 kan förväntas bli va uppfyllt», samt vidare att utskottet vill »betona önskvärdheten av att det pågående reformeringsarbetet av statsräkenskaper nas omläggning i möjligaste mån påskyndas, på det att enhetliga principer för budgetredovisningen och statsmedelsförvaltningen i övrigt må vinnas», och tillägger utskottet: »Härvid synes arbetet i främsta rummet böra avse sådana ämbetsverk, som för närvarande icke hava konto i rikshuvudboken, men

Ang. uppläggande i rikshuvudboken av särskilda konton för vissa ämbetsverk.

(Forts.)

som omhänderhava statsmedel i den utsträckning, att tvivel icke kan råda därom, att dylikt konto bör beredas dem.»

Beträffande det först gjorda uttalandet, angående kommerskollegium, anhåller jag, då jag är medlem av statens bokföringskommitté, att få säga några ord.

Då frågan var före vid 1910 års riksdag på grund av anmälan från föregående års statsrevisorer, yttrade riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t, att då ett konto i rikshuvudboken syntes böra för ämbetsverket uppläggas, den s. k. statsbokföringskommittén lämpligen borde beredas tillfälle att, innan beslut härom fattades, avgiva yttrande i ärendet, och anhöll riksdagen att revisorernas förevarande framställning skulle överlämnas till denna kommitté för att tagas i övervägande vid fullgörandet av det åt kommittén lämnade uppdrag. Revisorernas framställning överlämnades i enlighet härmed till kommittén. I ett utlåtande av den 13 januari 1913 yttrade däri kommittén, att kommittén lika med riksdagen ansåge, att i rikshuvudboken borde uppläggas särskilt konto för kommerskollegium, så snart detta ämbetsverk finge sina räkenskaper så uppställda, att detta kunde ske, varjämte kommittén hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes anbefalla kommerskollegium att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet. I följd härav fick kommerskollegium i uppdrag att inkomma med förslag till nytt räkenskapsformulär för verket, vilket förslag sedermera remitterades till granskning av statsbokföringskommittén.

Emellertid befanns det, att förslaget icke var ägnat att utan ändring läggas till grund för en omarbetning av räkenskaperna, och åtgärder vidtoges för en sådan omarbetning. Medan arbetet härmed pågick, uppstod på annat håll fråga om omorganisation av kommerskollegium. Om ett verk omorganiseras, inverkar detta självfallet på verkets bokförings- och räkenskapsförhållanden. Då kommittén ansåg, att om man utarbetade ett förslag för ett verk, som kort därpå skulle omorganiseras, man finge göra dubbelt arbete genom att därefter omarbeta förslaget för räkenskaperna, beslöt kommittén att invänta utgången av frågan om kommerskollegii omorganisation. Man hade anledning hoppas, att kommerskollegium ganska snart och senast till denna riksdag skulle hinna omorganiseras, och därpå har det berott, att icke statens bokföringskommitté ansett sig böra skrida till en omläggning av detta verks räkenskaper. Då det nu ser ut, som om frågan angående kommerskollegii omorganisation skulle ytterligare uppskjutas, kommer kommittén, oaktat organisationsfrågan ännu icke är avgjord, att skrida till omläggning av kommerskollegii räkenskaper, så att kommerskollegium må få eget konto i rikshuvudboken.

Beträffande det senare uttalandet, angående påskyndandet av räkenskapsreformen kan jag icke annat än på det livligaste instämma i detta utskottets yttrande, och anser det önskvärt, att reformen ju förr desto hellre genomföres. Men däremot kan jag icke instämma i utskottets uttalande, att detta arbete skall ordnas på sådant sätt, att i främsta rummet sådana ämbetsverk böra avses, som för när-

varande icke hava konto i rikshuvudboken. Jag skulle för min del hålla före, att en dylik ordning för genomförandet av räkenskapsreformen icke vore ägnad att befördra arbetets snabba slutförande, utan att den tvärtom skulle innebära en stor sannolikhet för att arbetet komme att gå långsammare, samt att man icke komme att vinna därmed avsett önskemål.

Det förhåller sig nämligen så med denna räkenskapsreform att, såsom kammaren säkert har sig bekant, den avser att verkens primärräkenskaper skola omläggas på sådant sätt, att det egentliga statsbokslutet skall kunna göras så säkert och så snabbt som möjligt. Tidigare hava nämligen våra statsräkenskaper varit så ordnade, att varje verk haft sina räkenskaper uppställda efter sitt särskilda system, utan att något egentligt sammanhang mellan systemen inom de olika verken funnits. Detta har haft till följd, att när sedermera riksbokslutet skulle äga rum, man i statskontoret fått lov att göra ett s. k. omslut, d. v. s. bearbeta de olika verkens räkenskaper, så att de blivit i den mån likformiga, att de kunnat sammandragas i riksbokslutet. Detta s. k. omslut var ett mycket arbetsdrygt göra och ofantligt svårt att kontrollera. Det fanns två eller tre personer i hela landet, som kunde verkställa ett dylikt omslut, och skulle kontroll av detta äga rum, tog den nästan lika lång tid och var lika svår som själva omslutet. Allt detta hade till påföljd, att rikshuvudbokens avslutning drog mycket lång tid, och såsom bekant är, avlämnas icke bokslutet förrän i början av hösten, kort före den 1 oktober.

Nu avser den s. k. bokföringsreformen en omläggning av räkenskaperna, så att själva statsbokslutet skall kunna ske på ett enkelt sätt och så, att det verkligen kan kontrolleras. Såsom sagt gällde det alltså att omarbete primärräkenskaperna, så att de bleve fullkomligt lika och enhetliga, i följd varav naturligtvis en gemensam bokföringsplan för alla dessa verk måste uppställas, varvid de enskilda verken hade att underordna sig det allmänna intresset, som fordrade, att man kunde tillämpa samma svstem på alla de olika ämbetsverken. Reformarbetet har nu fortskridit därhän, att flertalet ämbetsverk, som hava konto i rikshuvudboken, fått sina räkenskaper omlagda. Den del av reformen, som avser, att rikshuvudboken må snabbt kunna avslutas, kan dock icke bliva slutligen genomförd, förrän alla de olika verk, som ha konto i rikshuvudboken, fått sina räkenskaper ordnade med hänsyn härtill, och det torde icke vara för mycket att säga, att det verkligen är av ganska stor betydelse, att dessa förhållanden ordnas, så att bokslutet för rikets räkenskaper snabbara kan avlämnas. Sedan bokföringskommittén börjat sina arbeten, har man lyckats åstadkomma, att för varje månad från de olika verken överlämnas rapporter till kommittén, som sammanställer dessa och tillhandahåller varje statsdepartement sammandrag i vad departementet rör, utvisande huru statsmedelsförvaltningen fortskridit under månaden, och meningen är att med ledning av dessa lägga upp en huvudbok, och sedermera göra ett bokslut, så att man mycket

Ang. uppläggande i rikshuvudboken av särskilda konton för vissa ämbetsverk.

(Forts.)

Ang. uppläggande i rikshuvudboken av särskilda konton för vissa ämbetsverk.
(Forts.)

snart, inom några månader efter årets slut, kan få ett fullständigt bokslut för hela det gångna året.

Kommittén har även i ett uttalande, som kommittén gjorde i anledning av statsrevisorernas yttrande angående kommerskollegium, sagt, att »kommittén, som har sig förelagt att successivt genomföra statsbokföringsreformen, trots sig böra bedriva sitt arbete sålunda, att i första hand de ämbetsverk genomgås, vilka redan av gammalt äga konto i rikshuvudboken, och att därefter undersökes och tages under öfvervägande, huruvida ytterligare några ämbetsverk och myndigheter böra undfå sådant konto». Jag håller före, att den regel kommittén här förordar och hittills tillämpat nog är den, som för säkrast och snabbast till målet, nämligen en räkenskapsreform efter enhetligt system. När man en gång fått hela systemet så organiserat, och rikshuvudboken så ordnad, att ett verkligt bokslut kan snabbt göras, är det ofantligt mycket lättare att sedermera plocka in det ena verket efter det andra, än att, innan man har det centrala fullständigt färdigt, taga in i rikshuvudboken nya ämbetsverk, ty därigenom kompliceras naturligtvis endast det arbete, som sedan skall äga rum för att få det hela till något samlat och enhetligt.

Jag vill dessutom säga, att statsbokföringskommittén under sitt arbete, som nu pågått en lång följd av år — kommittén är en av de äldsta av de nu levande kommittéerna — mycket ofta fått sitt arbete utökat. Det var egentligen icke meningen, att statsbokföringskommittén skulle göra dessa månatliga sammandrag, utan de skulle egentligen verkställas i statskontoret, men omständigheterna ha gjort, att man ansett det lämpligt, att statsbokföringskommittén skulle ombesörja dem. Det är ej mer än några månader sedan statsbokföringskommittén fick sig dessutom uppdraget att formellt granska länsstyrelsernas räkenskaper. Detta skulle väl även egentligen ha tillkommit statskontoret, men statskontoret var ej organiserat för detta tidsödande arbete. Det hade behövts särskilda nya krafter inom statskontoret för att göra det, och därför uppdrogs det åt statsbokföringskommittén. På detta sätt har kommittén fått sig mycket olika arbete ålagt — och sådant löpande arbete, som egentligen bort utföras av ett verkligt ämbetsverk. — Kommittén har också haft mycket svårt att utföra detta samtidigt med sitt egentliga arbete eller reorganisationen av ämbetsverkens räkenskaper. Det har ju länge varit på tal att inrätta ett riksrevisionsverk. Det är ej något tvivel om, att om ett sådant verk komme till stånd, denna räkenskapsreform i högsta grad skulle befordras, ty *antingen* skulle då riksrevisionsverket övertaga en del av det rent ämbetsmässiga arbete, som nu åligger statsbokföringskommittén, vilken då kunde helt koncentrera sig på omarbetningen av de olika verkens räkenskaper, även deras, som ännu ej fått eget konto i rikshuvudboken, *eller ock*, om statsbokföringskommitténs hela arbetsbörda skulle överflyttas på riksrevisionsverket, skulle ett dylikt ordinarie verk själfvallet ha helt andra krafter till sitt förfogande än statsbokföringskommittén för att genomföra ett så omfattande och arbetsdrvgt arbete som detta.

Då jag är rädd för, att ett sådant uttalande av statsutskottet, som

här föreslås, skulle komma att hava till påföljd, att statsbokföringskommittén finge lägga om sitt arbete på ett sådant sätt, som statsbokföringskommittén för sin del icke kan anse vara fördelaktigt, så måste jag, oaktat det är förmodat att göra det gentemot ett enhetligt statsutskott, dock hemställa, att den sista meningen: »Härvid synes arbetet i främsta rummet böra avse sådana ämbetsverk, som för närvarande icke hava konto i rikshuvudboken men som omhänderhava statsmedel i den utsträckning, att tvivel icke här råda därom, att dylikt konto bör beredas dem», må utgå ur motiveringen.

Ang. uppläggande i rikshuvudboken av särskilda konton för vissa ämbetsverk.
(Forts.)

Herr Widell: Den föregående ärade talaren nämnde först som skäl för det beklagliga dröjsmålet med kommerskollegii upptagande i rikshuvudboken, att frågan om kommerskollegii omorganisation stode på dagordningen, och det ansåges då ej lämpligt inom statsbokföringskommittén att upptaga frågan om förändrade räkenskaper för kollegiet. För min del får jag säga, att det skälet förefaller mig vara synnerligen svagt. Att vänta på ett ämbetsverks omorganisation för att förbättra dess räkenskaper, det bör väl knappt ifrågakomma, och såvitt jag kan se har denna väntan medfört det högst beklagliga förhållandet, att kommittén nu kommer att föreslå nya räkenskaper för kommerskollegium att tillämpas från och med 1919, medan kommerskollegium sannolikt kommer att omorganiseras från och med 1920. Således komma dessa räkenskaper att tillämpas för kommerskollegium bara ett enda år.

Huvuddelen av den ärade talarens anförande avsåg emellertid det uttalande, som statsutskottet gjort om det önskvärda i, att statsbokföringskommitténs arbete först och främst inriktades på de ämbetsverk, som ännu icke ha konto i rikshuvudboken, men vilkas medelsförvaltning är av den omfattning att tvivel ej kan råda därom, att det bör beredas dem ett dylikt konto. Den ärade talaren ansåg, att detta vore ägnat att förrycka statsbokföringskommitténs arbete. Huvudändamålet med kommitténs verksamhet vore att bereda en säker bas för ett snabbt riksbokslut. För närvarande vore riksbokslutet förenat med stora svårigheter på grund av den omarbetning av de särskilda verkens räkenskaper, som måste ske för detta bokslut. Meningen vore att för framtiden slippa ett sådant omarbetande. Jag för min del instämmer till fullo i, att detta är mycket önskvärt och mycket viktigt, men jag kan å andra sidan ej vara med om, att detta är det viktigaste av allt, ty framför detta står dock nödvändigheten, att statens räkenskaper giva en verklig riktig bild av vad som har förekommit, och det göra de ej för närvarande beträffande de verk, som sakna eget konto i rikshuvudboken. Det är särskilt tre stora verk, som sakna sådant konto, nämligen pensionsstyrelsen, riksförsäkringsanstalten och socialstyrelsen. Vad blir nu följden därav, att dessa verk sakna eget konto? Om vi tänka oss till exempel pensionsstyrelsens anslag! Pensionsstyrelsen rekvirerar från statskontoret så och så många hundra tusen eller miljoner kronor, och dessa bokföras i statskontoret som utgift, varefter utan vidare beloppet avföres i räkenskaperna. Sedermera är

Ang. uppläggande i rikshuvudboken av särskilda konton för vissa ämbetsverk.
(Ports.)

det ej alls sagt, att detta belopp går åt, utan det kan hända, att utgifterna gå till väsentligt lägre belopp än det, som rekviderats. På detta senare belopp uppstår då ett överskott, men detta överskott kan icke tillgodogöras anslaget för räkenskapsåret, utan det bokföres följande år som särskilda uppbördsmedel, och följden därav blir, att det kan uppstå en skenbar brist på ett förslagsanslag, under det att det i verkligheten varit en behållning. Det måste väl anses vara ett högst bedrövligt förhållande, att statskontorets räkenskaper ej angiva de verkliga utgifterna utan angiva vad vederbörande ämbetsverk rekviderat från statskontoret. Helt annat är det med ett verk, som har konto i rikshuvudboken. I fråga om detta bokföres icke de rekviderade beloppen som utgifter utan som *leverering*, och vid det »omslut» av verkets räkenskaper, som sker för riksbokslutet, upptagas de verkliga utgifterna. Nu har riksbokföringskommittén inriktat sig på de verk, som ha konto i rikshuvudboken, för att få bokslutet klart så fort som möjligt. Ja, det är gott och väl; men utskottet vill med sitt uttalande framhålla, att det är viktigare att få de verk, som sakna konto, in i rikshuvudboken. Om det är så ytterst angeläget att få dessa nya grunder för riksbokslutet genomförda, så finnes det ännu en utväg att genomföra detta, och det är att ur rikshuvudboken utesluta några smärre verk, som nu finnas där, och i fråga om vilka det ej har den ringaste betydelse, om de stå kvar i rikshuvudboken. Det är endast det jag menar, att statsbokföringskommittén bort ha i sitt arbete tagit hänsyn till verkens finansiella betydelse. Det tror jag knappast kan sägas hava skett. För min del får jag säga, att jag anser att vad utskottet här har skrivit är synnerligen väl befogat och i hög grad av behovet påkallat. Jag skulle livligt beklaga om detta uttalande uteslötes, ty förrän de stora verken få konto i rikshuvudboken får man ingen verklig reda i räkenskaperna. Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka, att utskottets motivering måtte få kvarstå oförändrad.

Friherre Langenskiöld: Jag kan till fullo instämma med den föregående ärade talaren däri, att det är synnerligen önskvärt, att dessa stora verk, som ej ha konto i rikshuvudboken, få ett dylikt konto, och statsbokföringskommittén begär ej bättre än att de införas i rikshuvudboken, men frågan är *i vilken ordning* det skall ske, och där, måste jag säga, har jag fortfarande den uppfattningen, att statsbokföringskommittén är bättre situerad att bedöma, vilken ordning för arbetet, som mest befördrar räkenskapsreformen. Jag är därjämte övertygad om, att så snart det blir möjligt för kommittén att ägna sitt arbete även åt de verk, som ännu ej äga konto i rikshuvudboken, kommer statsbokföringskommittén att göra detsamma, men jag tycker, att det vore mycket ledsamt om kommittén nu bleve förhindrad att i lugn och ro fortsätta med arbetet på det sätt den planlagt detsamma eller att få själva det centrala i bokföringen, d. v. s. rikshuvudboken och riksbokslutsarbetet, så ordnat som kommittén tänkt sig.

Herr S w a r t z: Ja, jag ber för min del endast att få säga, att jag har alltid varit synnerligen intresserad av, att denna statsbokföringsreform skall komma att genomföras, och jag har den bestämda uppfattningen, att det finnes väl knappast någon kommitté, som har arbetat med större samvetsgrannhet än denna statsbokföringskommitté, som nu sitter på det sextonde året, om jag ej misstager mig. Naturligtvis har den under denna tid skaffat sig en synnerligen djupgående inblick i problemets alla detaljer, och bör givetvis vara den allra främsta att bedöma, hur arbetet bör läggas. Jag kan endast säga, att det något förvånat mig, att man har på annat håll ansett sig kunna giva anvisningar åt en så erfaren kommitté som denna om rätta sättet att lägga ett arbete, vars resultat vi allesamman önska måtte bli detsamma. Jag kan ej annat än som praktisk man och med det förtroende, jag hyser och har anledning att hysa till statsbokföringskommittén, instämma i det uttalande, som är gjort av dess medlem här, herr friherre Langenskiöld, och jag ber att få instämma i det yrkande, som han gjort.

Ang. uppläggande i rikshuvudboken av särskilda konton för vissa ämbetsverk.
(Forts.)

Herr L a m m: Herr talman! Då jag varit med på avdelningen och behandlat detta ärende, vill jag ej göra någon hemlighet av, att när betänkandet kom in, så fanns icke denna passus. Vi voro nämligen på avdelningen icke så väl initierade i förhållandena, att vi vågade ett uttalande av den art, som här står, men inom statsutskottet framställdes vid behandlingen av avdelningens förslag det önskemål, att denna passus skulle inflyta. Det skedde från sakkunnigt håll, och därför beslöt statsutskottet att taga med detta. Nu hör jag av den förste ärade talaren, som hade ordet i denna fråga, att det skulle vara mycket ledsamt för kommittén, ifall detta stode kvar, och jag för min del får säga, att jag skulle ej alls tycka det vara ledsamt, om första kammaren skulle stryka det.

Herr W i d e l l: Herr greve och talman! Endast ett par ord! Det nämndes, att statsbokföringskommittén nu har arbetat på sextonde året. Jag kan ej underlåta att uttrycka den farhågan, att det kommer att dröja en mycket lång tidrymd, innan kommittén kommer i tillfälle att taga befattning med dessa stora ämbetsverk, som jag nyss nämnde, om de ej skjutas i förgrunden; och då det enligt min mening är absolut nödvändigt, att dessa ämbetsverk få konto i rikshuvudboken — om deras räkenskaper samtidigt skola göras idealiska, det lämnar jag därhän — skulle jag för min del tycka det vara synnerligen olyckligt, om ej kommitténs arbetsordning ändrades därhän. Och jag kan säga mig veta, att de synpunkter, som jag här har framfört, livligt delas av många för att icke säga flertalet av dem, som ha att taga befattning med statens räkenskaper. Herr greve och talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att rörande den under behandling varande paragrafen yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas med godkännande

Ang. uppläggande i rikshuvudboken av särskilda konton för vissa ämbetsverk.
(Forts.)

av motiveringen, dels ock av friherre *Langenskiöld*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, att sista meningen utelämnades.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till friherre *Langenskiölds* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i § 5 av sitt utlåtande nr 152 med den av friherre *Langenskiöld* föreslagna ändring i motiveringen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med godkännande av motiveringen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 66.

§§ 6 och 7.

Lades till handlingarna.

Ang. fastställt pris för ved på rot.

§ 8.

Under § 4 i riksdagens revisorers berättelse angående 1917 års bränslekommission hade revisorerna med åberopande av det stora inflytande å vedprisen, som det av riksvärderingsnämnden fastställda priset å ved på rot utövat, lämnat vissa meddelanden angående tillkomsten av ifrågavarande prissättning och dess innebörd, varjämte revisorerna för egen del gjort vissa uttalanden i frågan. Revisorerna hade därvid yttrat, bland annat, att det hade syntts dem mindre välbetänkt, att samma rotvärde fastställts för hela riket samt lika pris under alla förhållanden satts å olikartade vedsorter.

Med föranledande härav hade utskottet i nu föredragna paragraf anfört följande:

»Utskottet finner det väl vara uppenbart, att vissa svårigheter måste möta för att fastställa olika rotvärden för olika delar av landet. Med hänsyn till de högst avsevärda olägenheter, som följt av den

enhetliga taxan, i det att den förekommande högsta prisnivån blivit den för hela riket normerande, har utskottet dock ansett, att försök bort göras att fastställa taxor, som såvitt möjligt anslutit sig till de priser, osm rätt i de olika delarna av landet. Härigenom borde åtminstone i vissa landsändar vedprisen kunnat hållas på en väsentligt lägre nivå än som nu, på grund av den enhetliga rotvärdestaxan, blivit fallet. Under uttalande härav har utskottet velat vad i detta ärendet förekommit för riksdagen omförmåla.»

Ang. fastställt
pris för ved
på rot.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herr *H. G. W. Wrangel*, som ansett, att utskottet bort uttala såsom sin mening, att bränslekommisionens verksamhet borde snarast möjligt avvecklas.

Herr *Wrangel*: Då jag antecknat mig som reservant vid §§ 8 och 9 i förevarande utlåtande anhåller jag, herr greve och talman, att nu få yttra mig om båda dessa paragrafer, enär de båda röra sig om bränslekommisionen och jag sålunda kan undvika ett upprepande.

I den reservation, som jag fogat vid dessa båda paragrafer, har jag förklarat, att jag ansett, att utskottet bort uttala såsom sin mening, att bränslekommisionens verksamhet bör snarast möjligt avvecklas. Jag skall i detta sena skede av riksdagen ej upptaga kammarens dyrbara tid med någon längre utläggning av de grunder, på vilka jag stöder denna min åsikt. Endast i största korthet vill jag framlägga mina synpunkter, hur utomordentligt viktig jag än anser frågan vara.

Till en början ber jag att få kraftigt understryka vad utskottet anfört *dels* beträffande den av bränslekommisionen tillämpade enhetliga rotvärdestaxan, *dels* rörande statens järnvägars vedanskaffning. Om den förstnämnda yttrar utskottet: »Med hänsyn till de högst avsevärda olägenheter, som följt av den enhetliga taxan, i det att den förekommande högsta prisnivån blivit den för hela riket normerande, har utskottet dock ansett, att försök bort göras att fastställa taxor, som såvitt möjligt anslutit sig till de priser, som rätt i de olika delarna av landet. Härigenom borde åtminstone i vissa landsändar vedprisen kunnat hållas på väsentligt lägre nivå än som nu, på grund av den enhetliga rotvärdestaxan, blivit fallet.»

Jag vill i anslutning till detta uttalande särskilt betona uttrycket: »de *högst* avsevärda olägenheter», som bränslekommisionens förfarande medfört, samt fastslå det av utskottet framhävda önskemålet, varom alla och envar torde vara ense, nämligen att vedprisen bort och således även alljämt böra hållas på en *väsentligt* lägre nivå än som nu är fallet.

Rörande den andra frågan ber jag att få särskilt erinra om utskottets ord att »det torde kunna sättas i fråga, om det funnits tillräcklig anledning att frångå statens järnvägar möjligheten att självt tillgodose sitt bränslebehov». För min del håller jag före, att alla icke någon anledning förefunnits att hindra statens järn-

Ang. fastställt
pris för ved
på rot.
(Forts.)

vägar från att tillgodose sitt bränslebehov, och detta så mycket mindre som detta behov utan tvivel kunnat tillgodoses för mycket billigare pris, än vad man nu nödgats betala, kanske för all den kvantitet, som järnvägarna behövt. Att bränslekommissionens förfarande bidragit till de oerhört stegrade järnvägstaxorna och det stora underskott, som vår statsbanetrafik nu utvisar, därom torde väl ej finnas mer än en mening.

Det har ju tyvärr kommit därhän, att hela landet nu lider i hög grad av den rådande dyrtiden. Enligt min uppfattning, vilken säkerligen omfattas av många av riksdagens ledamöter, jag vägar påstå inom alla partier, och vilken åsikt förvisso även hyses av en mycket stor del av allmänheten, är det för övrigt just genom bränslekommissionens verksamhet, som dyrtiden i vårt land blivit så svår, och jag anser, att denna verksamhet mer än någon annan åtgärd eller någon stats sanktionerad handling inom vårt land bidragit till uppkomsten av de nu så onaturligt högt uppskruvade levnadskostnaderna, vilkas tryck för var dag, som går, blir för oss alla allt mera kännbart. Nu, när bränslekommissionen fullgjort sin huvuduppgift att avverka och upplägga mycket stora kvantiteter ved, finnes väl ej någon som helst anledning till att dess verksamhet skall fortgå längre än som är nödvändigt för den stora och vittomfattande affärens avveckling. Att bränslekommissionen skulle avverka och lagra ännu mera ved, vore enligt min mening synnerligen olämpligt och olyckligt. Vi ha dess bättre i vårt land mer än tillräckligt av växande skog för att tillgodose allt vårt behov av ved, och när nu så stora kvantiteter redan äro avverkade, är det i sanning fara värt, att de delvis ruttna bort i skogarna, innan de kunna forslas därifrån och komma till nyttig användning. I all synnerhet torde det vara fallet med den del, som avverkats under sommaren. Vad som utöver den nu lagrade veden erfordras för kommunikationer, för industri och för allmänheten i övrigt kan utan tvivel med lätthet anskaffas och framföras genom enskild företagsamhet. Jag anser för den skull, att bränslekommissionens verksamhet ofördröjligen bör inskränkas därhän, att kommissionen ålägges att så skyndsamt lämpligen ske kan framföra den lagrade veden från skogarna samt transportera den dit, där den behövs och där avyttra den. Vad som emellertid är av yttersa vikt är, att vedprisen icke ännu mera drivas i höjden, utan tvärtom i möjligaste mån sänkas. Denna angelägenhet står, såvitt jag kan finna, i fullständig överensstämmelse med statsutskottets nyss anförda uttalanden. Men vad är det som i själva verket nu sker? Hur går bränslekommissionen till väga för att nå önskemålet: så billig ved som möjligt? Jo, medan man exempelvis i närheten av Stockholm kan köpa prima torr ved för femtiotvå kronor famnen, fordrar bränslekommissionen för sämre vara sextio kronor, och för att industri, järnvägar och ägare till fastigheter med centraluppvärmning med flera skola få använda den billigare ved, de kunna köpa på annat håll, måste de betala bränslekommissionen två kronor per kubikmeter eller, om jag räknar famnen till fyra kubikmeter, om-

kring åtta kronor per famn, likasom de måste erlægga en skatt av fem kronor per ton för de kol, som de för eget behov kunna anskaffa. Vilken är det väl, som nu ytterst får betala detta extra pålägg? Jo, alla och envar, med andra ord den stora allmänheten, fattiga såväl som rika, ty till följd av de höga bränsleprisen bli industriens alster dyrare, fraktsatserna högre och hyrorna, åtminstone vad avgiften för bränsle beträffar, ännu mera betungande. Om nu till äventyrs framemot sommaren en rikligare tillförsel av ved från Finland åter skulle inträffa här och denna ved säljas för billigare pris, skall då allmänheten icke kunna få draga nytta av denna ljusning på bränslemarknaden? Skola vedprisen hållas uppe, för att bränslekommissionen icke skall nödgas uppvisa alltför stort deficit? Jag menar, att den stora allmänhetens intresse absolut måste gå före bränslekommissionens.

Ang. fastställt
pris för ved
på rot.
(Forts.)

För min del kan jag således icke se annan utväg, än att bränslekommissionen oförtövat börjar avveckla sin stora affär och att handeln med allt bränsle blir fullständigt fri såsom före bränslekommissionens inrättande. Vad som i varje fall är ytterst angeläget är, att industrien, kommunikationerna och allmänheten i god tid få kännedom om vad som skall ske, om vad de ha att rätta sig efter, ty osäkerhet därvidlag och ovisshet om statsmakternas åtgärder komma ofelbart att draga med sig ännu sorgligare följder än dem, som vi hittills upplevat inom bränslefrågans område — jag menar särskilt härmed, att den enskilda företagsamheten att ordna en lojal handel med ved omöjliggöres. Säkerligen kommer under ett sådant ovisshetstillstånd ingen vedavverkning att äga rum av sådan omfattning, att den medför en avsevärd sänkning av vedpriset.

Jag kan, i överensstämmelse med vad jag haft den tunga plikten att anföra, icke finna annat, än att landets bästa kräver, att bränslekommissionen beordras att ofördröjligen avveckla sina affärer. Jag skulle således vilja hemställa, att kammaren måtte besluta att som sin mening uttala, att bränslekommissionens verksamhet bör så snart som möjligt avvecklas, men då detta tyvärr icke kan medgivas mig, har jag, herr greve och talman, inte något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning lades den nu ifrågavarande paragrafen till handlingarna.

§§ 9 och 10.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering med mera.

Genom proposition, nr 283, av den 12 mars 1918, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga framlagda

1) förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering jämte det vid berörda förordning fogade formulär nr 1 A;

2) förslag till förordning om ändrad lydelse av punkt 3:o, i de vid förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen;

3) förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i de vid förordningen den 28 oktober 1910 angående bevillning av fast egendom samt av inkomst fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen; samt

4) förslag till förordning om ändrad lydelse av de till förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt hörande tabellerna III och IV.

Ifrågavarande författningsförslag hade intagits i föreliggande betänkande, och voro de tre första av dem så lydande:

Förslag

till

Förordning

om vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering jämte det vid berörda förordning fogade formulär nr 1 A.

Härigenom förordnas, att 6, 11, 18, 23, 28, 29, 54 och 63 §§ i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering jämte det vid berörda förordning fogade formulär nr 1 A skola i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse:

6 §.

Vid deklaration för verk eller bolag, som är försett med Kungl. Maj:ts oktroj eller blivit registrerat såsom aktiebolag eller står under offentlig kontroll, så ock för annan uppgiftsskyldig, som näst föregående är enligt lag varit skyldig föra handelsböcker, skall för tid, som deklarationen omfattar, fogas bestyrkt avskrift av in- och utgående balansräkning samt vinst- och förlusträkning, där sådan föres.

Så fort — — — — — avgiva.

11 §.

Till ledning vid — — — — — någon avlöningsförmån.

Vid fullgörande av uppgiftsskyldighet, som omförmäles i 2:o b), c), d), e) och g), iakttages, att särskild uppgift upprättas för en

var person, varom fråga är. Enahanda gälle beträffande sådan i 2:o) *f)* omförmäld uppgift, som avgives enligt deklarationsformulär nr 1 A. Där så kan ske, bör härjämte uppgift enligt 2:o) *b), c), d), e), f)* och *g)* fullständigt angiva ej allenast personens namn och hemvist enligt mantalslängd utan även bostadsadressen samt uppgift enligt *e)* och *g)* tillika innehålla upplysning om födelseår och för den, som ej är svensk undersåte upplysning om hans nationalitet.

Samtliga uppgifter — — varje grupp av uppgifter avser.

Styrelse för bankbolag, sparbank eller annan penningförvaltande inrättning ävensom enskild man eller handelsbolag, som yrkesmässigt driver bankrörelse eller liknande verksamhet, är skyldig att efter anmaning lämna uppgift om namngiven skattskyldigs räntekomst från den penningförvaltande inrättningen, personen eller handelsbolaget ävensom om beloppet av den skattskyldiges inestående medel vid viss angiven tidpunkt.

18 §.

2 mom. Samma påföljd inträder, därest i 6 § omförmäld skattskyldig underlåter hörsamma anmaning att avlämna påbjudna räkenskapshandlingar eller, vad angår aktiebolag, förvaltningsberättelse, så ock där i 2 § 1 mom. *a)* omförmäلت verk eller bolag, som fått emotaga revisionsberättelse för senaste räkenskapsår, ej hörsammar anmaning att till ledning för taxeringen avlämna bestyrkt avskrift eller tryckt exemplar av sådan berättelse.

23 §.

3 mom. Vad i 1 och 2 mom. är sagt om deklaration, gäller även beträffande annan av skattskyldig till ledning för egen taxering lämnad uppgift eller upplysning, så ock i tillämpliga delar i fråga om sådan uppgift, som jämlikt 11 § lämnas rörande skattskyldigs från penningförvaltande inrättning eller person uppburden räntekomst eller beloppet av den skattskyldiges där inestående medel.

4 mom. — — — — —

28 §.

Erforderligt antal exemplar — — — av överståthållarämbetet.

Kungl. Maj:ts befallningshavande äger att årligen, därest så anses erforderligt, från varje taxeringsnämnd inom länet eller viss del därav kalla antingen ordföranden eller den av Kungl. Maj:ts befallningshavande utsedda ledamoten att å lämplig ort sammanträda inför Kungl. Maj:ts befallningshavande eller landskamreraren för förberedande överläggningar rörande taxeringsarbetet.

29 §.

2 mom. Före januari månads utgång skola till taxeringsnämndens ordförande avlämnas, på landet av kommunalstämmans ordförande och i stad, utom Stockholm, genom magistratens försorg, de i 36 § 4 mom. och 47 § 3 mom. omförmälda avskrifterna av taxeringslängder och prövningsnämndens särskilda längder för nästföregående år.

Å landet är häradsskrivare och i stad, utom Stockholm, vederbörande tjänsteman berättigad att efter januari månads utgång på rekvisition få avskrifterna av fastighetslängderna till sig översända; åliggande det den, som begagnat sig av denna rätt, att senast den 25 mars, vid bot av tre kronor för varje överskjutande dag, återställa avskrifterna till taxeringsnämndens ordförande.

54 §.

6 mom. Å prövningsnämndens sammanträdesort icke bosatta ledamöter i denna nämnd samt de taxeringsnämndsordförande eller av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ledamöter i taxeringsnämnd, som på Kungl. Maj:ts befallningshavandes kallelse från annan ort infunnit sig antingen till sådant sammanträde, som i 28 § omförmäles, eller ock i residensstaden före eller under prövningsnämndens sammanträde för upplysningars meddelande, äga åtnjuta traktamentsersättning under såväl sammanträdes- som resedagar med tio kronor om dagen samt övrig ersättning för resekostnaderna enligt fjärde klassen av gällande resereglemente.

Enahanda ersättning tillkommer även ledamot i prövningsnämnd, som, på annan ort bosatt, efter kallelse av ordföranden inställt sig för att deltaga i protokollsjusteringen.

63 §.

2 mom. På grund av dessa sammandrag och sedan de vid deras granskning anmärkta förhållanden blivit förklarade eller rättade, böra i Stockholms stad av därvarande uppbördsverk och i varje län av landskontoret uppgöras särskilda sammandrag över Stockholms stads och länets hela taxering och påförda statsskatt; och skola sistnämnda sammandrag, därtill tryckta blanketter genom statskontorets försorg tillhandahållas vederbörande tjänstemän, av Kungl. Maj:ts befallningshavande till statskontoret insändas så tidigt, att de kunna beräknas inkomma till nämnda verk före den 1 december.

Anvisningar för deklaraionsblankettens ifyllande.

Verk och bolag så ock annan uppgiftsskyldig, som nästföregående år enligt lag varit skyldig föra handelsböcker, skola vid de-

klaration och uppgift foga bestyrkt avskrift av in- och utgående balansräkning samt, där sådan föres, vinst- och förlusträkning för senaste räkenskapsåret. Aktiebolag skall därjämte, så snart ske kan, bifoga förvaltningsberättelse.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1919.

Förslag
till
Förordning

om ändrad lydelse av punkt 3:o i de vid förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen.

Häri genom förordnas, att punkt 3:o i de vid förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen skall hava följande ändrade lydelse:

3:o *Övriga inkomster av arbete.*

Härunder upptagas:

— jordbruk eller skogsbruk.

Därest inkomst av ett näringsföretag på grund av särskilda, av näringsidkaren vidtagna åtgärder, varom här nedan närmare förmäles, blivit lägre, än den eljest skolat bliva, skall inkomsten av företaget beräknas till det belopp, vartill den kan antagas hava uppgått, därest sådana åtgärder icke vidtagits.

Såsom åtgärder av här avsedd art är att beakta, att en näringsidkare till någon, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inflytande på företagens ledning, försålt varor till lägre pris eller av honom köpt varor till högre pris än de i allmänhet gällande.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1920.

Förslag
till
Förordning

om ändrad lydelse av 3 § i de vid förordningen den 28 oktober 1910 angående bevillning av fast egendom samt av inkomst fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen.

Häri genom förordnas, att 3 § i de vid förordningen den 28 oktober 1910 angående bevillning av fast egendom samt av inkomst

fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen skall hava följande ändrade lydelse:

3 §.

Med avseende å — — — — som taxeringsmännen finna skälig. Därest inkomst av ett näringsföretag på grund av särskilda, av näringsidkaren vidtagna åtgärder, varom här nedan närmare förmäles, blivit lägre, än den eljest skolat bliva, skall inkomsten av företaget beräknas till det belopp, vartill den kan antagas hava uppgått, därest sådana åtgärder icke vidtagits.

Såsom åtgärder av här avsedd art är att beakta, att en näringsidkare till någon, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inflytande på företagets ledning, försålt varor till lägre pris eller av honom köpt varor till högre pris än de i allmänhet gällande.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1920.

Syftet med förevarande proposition i dess huvudsakliga delar var att bland annat genom utvidgad uppgiftsskyldighet vinna ökad effektivitet av taxeringsförfarandet. Vissa åtgärder i detta syfte, som ursprungligen ifrågasatts med avseende å taxeringen av skattskyldiga utlänningar, hade befunnits gagneliga för taxeringsarbetet i allmänhet och i föreliggande förslag givits allmän tillämplighet.

Utskottet hade i förevarande betänkande på anförda skäl hemställt,

att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat i oförändrat skick bifallas, måtte:

1) antaga Kungl. Maj:ts i betänkandet återgivna förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering jämte det vid berörda förordning fogade formulär nr 1 A; dock att riksdagen måtte besluta, att 54 § 6 mom. skulle erhålla följande lydelse:

54 §.

6 mom. Å prövningsnämndens sammanträdesort icke bosatta ledamöter i denna nämnd samt de taxeringsnämndsordförande eller av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ledamöter i taxeringsnämnd, som på Kungl. Maj:ts befallningshavandes kallelse från annan ort infunnit sig antingen till sådant sammanträde som i 28 § förmäles, eller ock i residensstaden före eller under prövningsnämndens sammanträde för upplysningars meddelande, äga åtnjuta traktementersättning under såväl sammanträdes- som resedagar med fjorton kronor om dagen samt övrig ersättning för resekostnaderna enligt fjärde klassen av gällande resereglemente.

Enahanda ersättning tillkommer även ledamot i prövnings-

nämnd, som, på annan ort bosatt, efter kallelse av ordföranden inställt sig för att deltaga i protokollsjusteringen:

2) besluta, att nyssnämnda 54 § 6 mom. taxeringsförordningen skulle under innevarande år från och med den dag, som av Konungen bestämdes, hava en sålunda ändrad lydelse:

A prövningsnämndens sammanträdesort icke bosatta ledamöter i denna nämnd samt de taxeringsnämndsordförande eller av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ledamöter i taxeringsnämnd, som på Kungl. Maj:ts befallningshavandes kallelse från annan ort infunnit sig i residensstaden före eller under prövningsnämndens sammanträde för upplysningars meddelande, äga åtnjuta traktamentsersättning under såväl sammanträde- som resedagar med *fjorton* kronor om dagen samt övrig ersättning för resekostnaderna enligt fjärde klassen av gällande resereglemente.

Enahanda ersättning tillkommer även ledamot i prövningsnämnd, som, på annan ort bosatt, efter kallelse av ordföranden inställt sig för att deltaga i protokollsjusteringen:

3) besluta, att punkt 3:o i de vid förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen skulle hava följande ändrade lydelse:

3:o) Övriga inkomster av arbete.

Härunder upptagas:

— — — — — jordbruk eller skogsbruk.

Har näringsidkare till någon, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inflytande på företagets ledning, försålt varor till lägre pris eller av honom köpt varor till högre pris än de i allmänhet gällande eller vidtagit andra liknande åtgärder, och har i följd härav inkomsten av företaget blivit lägre, än den eljest skolat bliva, skall inkomsten av företaget beräknas till det belopp, vartill den kan antagas hava uppgått, därest sådana åtgärder icke vidtagits:

4) besluta, att 3 § i de vid förordningen den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av inkomst fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen skulle hava följande ändrade lydelse:

3 §.

Med avseende å — — — — som taxeringsmännen finna skälig.

Har näringsidkare till någon, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inflytande på företagets ledning, försålt varor till lägre pris eller av honom köpt varor till högre pris än de i allmänhet gällande eller vidtagit andra liknande åtgärder, och har i följd härav inkomsten av företaget blivit lägre, än den eljest skolat bliva, skall inkomsten av företaget beräknas till det belopp, vartill den kan antagas hava uppgått, därest sådana åtgärder icke vidtagits:

5) därest riksdagen bifölle vad utskottet under 3) och 4) hemställt, besluta, att där omhandlade stadganden i sin ändrade lydelse skulle träda i kraft den 1 januari 1920; samt

6) antaga Kungl. Maj:ts i betänkandet återgivna förslag till förordning om ändrad lydelse av de till förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt hörande tabellerna III och IV.

På framställning av herr talmannen beslöts, att betänkandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Om uppgifts-
skyldighet för
banker beträf-
fande enskil-
das räntein-
komst m. m.

Punkten 1.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Hammarström* och *Lyckholm*, friherre *Fleming* samt herrar *Östberg*, *Knaust* och *Neess*, vilka med hänsyn till vissa i reservationen framlagda synpunkter inom utskottet yrkat, att utskottet måtte avstyrka bifall till det föreslagna nya stycket i 11 § taxeringsförordningen och där-²av föranledd ändring i 23 § 3 mom. samma förordning.

Friherre Fleming: Herr greve och talman! Som kammaren finner äro de föreslagna ändringarna uti förordningen om taxeringsmyndigheter tillkomna i huvudsakligt syfte att verksammare kunna beskatta utlänningar eller, räntare sagt, frågan har kommit upp vid behandling av frågan om utlänningars beskattning. Men ändringsförslaget har fått den formulering, att det icke avser blott utlänning utan kommer att verka för alla skattskyldiga i riket. Den första nyheten är en ändring i § 6, där skyldighet att avlämna vinst- och förlustkonto och balansräkning ålagts icke blott bolag och andra verk och inrättningar, som äro försedda med Kungl. Maj:ts oktroj, utan alla, som äro skyldiga att föra handelsböcker. Det har emot detta anmärkts, att det är onödigt och kanske endast kommer att vålla trasel och ovisshet, ty enskilda handlandes vinst- och förlustkonton och balansräkningar kunna många gånger icke alls överensstämma med deklARATIONERNA. Emellertid är det en sak, som icke har så stor betydelse, och det är icke för den skattskyldige något vidare stort besvär att lämna dessa handlingar; taxeringsmyndigheterna få besvärligare men de få väl söka reda sig ändå, och utskottet har därför ej velat opponera sig mot förändringen.

En annan sak är det med tillägget i § 11. Där återfinna vi en gammal bekant, som varit före många gånger vid föregående riksdagar, nämligen frågan om taxeringsmyndigheterna skola hos banker eller andra, som driva inlåning, få fråga om de av en viss namngiven skattskyldig uppburna räntorna, d. v. s. så långt har det förut varit föreslaget, men nu har det tillkommit, att de även skola kunna få begära uppgift om skattskyldigs icke blott räntebelopp utan även innestående medel vid viss tid. Man kan härvid göra den invändningen, att skall en sådan uppgiftsplikt föreskrivas, skall man väl kunna påvisa, att något verkligt mål därmed vinnes. Målet skulle vara

att få en rättvisare beskattning, men det är ju alldeles omöjligt att få veta en persons inkomster på det sättet, att man går till en viss bank eller bankir och frågar, huru mycket räntor den eller den personen haft föregående år och vad han har för innestående medel. Man kan icke veta, var en person har sina penningar placerade, och därtill kommer ju, att han icke behöver hava på bank innestående medel. Han kan ha obligationer; han kan ha inteckningar, och han kan ha penningar placerade på alla möjliga sätt. Jag får ingenting veta, men jag kan ställa till mycket trassel och krångel. Förslaget är av kammarrätten avstyrkt. Kammarrätten säger nämligen. »Detta stadgande har avseende å skataskyldiga i allmänhet och ej allenast å utlänningar. Det torde vara svårt att avgöra, huruvida detsamma, vilket starkt ingriper i enskildas affärsförhållanden, lämpligen bör införas eller ej utan att en för frågans bedömande erforderlig utredning verkställas. Om det även i många fall kunde vara gagneligt för taxerings riktiga verkställande att erhålla ifrågavarande upplysningar, torde säkerligen goda skäl jämväl kunna anföras mot stadgandets antagande. Någon utredning härutinnan synes ej vara verkställd, och kammarrätten anser sig därför icke kunna i det skick, ärendet nu befinner sig, tillstyrka stadgandet. Härjämte kan anmärkas, att omförmälda upplysningar i varje fall böra åtnjuta samma skydd mot offentliggörande som deklARATIONER.» Således mot detta kammarrättens avstyrkande har Kungl. Maj:t ändock föreslagit stadgandet, men Kungl. Maj:t har i propositionen även anfört, att det bör skapas skydd mot offentliggörande, således förespeglat en viss ändring i tryckfrihetsförordningen; erkänner man, att det bör göras en ändring i tryckfrihetsförordningen, borde den ju på samma gång ha varit med, och vi reservanter anse, att den egenligen borde ha föregått detta beslut, om den nu föreslagna förändringen skall införas. Mig förefaller det, att detta sätt att lagstifta har sina ganska stora risker. Man kommer nämligen så småningom in på en tendens att stifta lagar av viss art: det är förbudslagar och inkvisitoriska förordningar; det skall forskas i den enskilde mannens liv och leverne så mycket som möjligt. Jag har den uppfattningen, att lagstiftning på den vägen kommer att alldeles totalt döda respekten för lagar och författningar. Det blir icke fråga om att lyda en lag, utan vid varje lag, som kommer, funderar folk, huru man skall kunna kringgå den. Jag tror, att häri ligger en mycket stor fara. Även om man i ett och annat fall skulle vinna en ändring i en taxering, uppväger detta icke den stora fara, som man med en sådan lagstiftning löper.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Boman: Herr greve och talman! Jag kan instämma i vad den föregående talaren anfört i vad det avser hans hemställan och hans uttalande angående införande av skyldighet för banker att lämna uppgifter om enskilda personers inkomster av räntor och om deras innestående kapital. Men jag kan icke underlåta att jämväl motsätta mig den föreslagna ändringen av paragraf 6 i förordningen den

Om uppgiftsskyldighet för banker beträffande enskildas räntekommat m. m.

(Forts.)

Om uppgifts-
skyldighet för
banker beträf-
fande enskil-
das räntein-
komst m. m.

(Forts.)

28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter, varigenom skulle införas bestämmelse även om skyldighet för envar, som det åligger att föra handelsböcker, att bifoga bestyrkt avskrift av in- och utgående balansräkning samt vinst- och förlusträkning där sådan föres. Jag kan icke hjälpa, att jag i det förslaget måste se ett misstroende mot landets köpmanskår, som jag icke tror, att den gjort sig förtjänt av. Det åberopas som skäl, att förslaget varit framme från Kungl. Maj:t år 1910 och 1913; men dessa förslag blevo ju av riksdagen avslagna på grund av avstyrkande utlåtanden från bevillningsutskottet, som förklarade, att ingenting skulle vara att vinna genom införandet av en sådan bestämmelse, så vitt utskottet kunnat finna, eller såsom det heter: »utan motsvarande nytta i kontrollen skulle arbetet för taxeringsmyndigheterna väsentligt ökas». Varför kommer det upp nu? Jo, nu ha senast de kommunalskattesakkunniga uttalat sig på detta område, och då detta utlåtande har varit på remiss hos överståthållarämbetet och Konungens befallningshavande, hava dessa myndigheter förordat ändringsförslaget. Det är icke så underligt, att de nämnda myndigheterna, som ha att handlägga besvärsmål, ofta uppäcka, att en och annan försöker undandraga sig beskattningen avsiktligt eller oavsiktligt, men för att detta timar, tycker jag icke det vara rätt att pålägga alla de samvetsgranna och noggranna köpmännen en börda som de måste ta som ett misstroende-votum.

Jag vill påpeka ett uttalande, som förekommer i de kommunalskattesakkunnigas utlåtande, där det heter: »I själva verket äga affärsmännen i allmänhet föga eller inga insikter i beskattning-lagarna och deras rätta tillämpning, utan hava ofta den oriktiga föreställningen, att det är den bokföringsmässiga nettovinsten, som utgör den skattepliktiga inkomsten.» Ja, jag tror icke, att omdömet är berättigat i den starka form, som det fått här och att okunnigheten är så allmän. Men jag skulle vilja vända om det och fråga: Vad tjänar det till att begära av en köpman att han skall sända in en bestyrkt avskrift av ett papper som icke styrker riktigheten av siffrorna i hans deklaration utan visar och måste visa andra siffror? Det vet köpmannen mycket väl. Stadgandet om detta insändande leder endast till ökat arbete för dem, som skola verkställa beskattningen. Myndigheterna måste förfråga sig för att få fram vad som skall bli den beskattningsbara inkomsten och den siffra till vilken förmögenheten bör beräknas. Dessa siffror sammanfalla ej. Jag skulle dessutom vilja säga, att skulle en sådan bestämmelse som denna införas, så hade det mycket mera fog för sig, att den infördes för dem, som icke äro bokföringsskyldiga, ty för dem som äro bokföringsskyldiga finnes ju någon risk, att en eventuellt avsiktligt felaktig uppgift kan få påföljd. Om nämligen den skattskyldige vid dödsfall eller av annan dylik anledning måste lämna ifrån sig sina böcker, så kan en felaktighet upptäckas, men den enskilde, som icke är bokföringsskyldig, kan ju icke uppgiva sin förmögenhet, med mindre han gör en beräkning, en uppteckning av sina tillgångar och därifrån avräknar skulderna. Eljest kan han icke känna vad som är hans förmögenhet. Det vore rimligare att ålägga

var och en, som deklarerar kapital, att vid uppgiften bifoga en bilaga, som visar, hur han gjort sin förmögenhetsberäkning. Emellertid anser jag, att man kan visa det förtroendet mot de skattskyldiga, att antagligt, att en förklaring på tro och heder icke i regel är avsiktligt felaktig, och på grund därav, herr talman, vågar jag yrka dels bifall till reservationen, dels att den föreslagna ändringen i paragraf 6 måtte utgå.

*Om uppgifts-
skyldighet för
banker beträf-
fande enskil-
das räntein-
komst m. m.
(Forts.)*

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Den siste ärade talaren har yrkat avslag på en punkt, där utskottet praktiskt taget stått fullt enigt, nämligen i fråga om att tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition i vad den avser skyldighet för en enskild näringsidkare att vid sin deklaration foga avskrift av balansräkningen samt vinst- och förlusträkning, där sådan föres. Jag skall be att till en början få mot den siste ärade talaren erinra, att det bör väl icke fränkännas alla de myndigheter, som blivit hörda i denna fråga, allt vitsord. Alla Kungl. Maj:ts befallningshavande och kammarrätten, ha enstämmigt förordat denna förändring. Detta må väl bevisa något, att alla de myndigheter, som ha den närmaste befattningen med taxeringsärendenas handläggning, funnit det vara behöfligt att få denna ändring genomförd. Herr Boman menade, att även om en eller annan skulle söka att giva en oriktig deklaration, borde väl det icke medföra skyldighet för alla att vid deklarationerna foga avskrift av balansräkning och vinst- och förlusträkning. Ja, men ett huvudskäl, varför denna skyldighet bör åläggas *alla*, är just det, att då taxeringsmyndigheterna, såsom nu är förhållandet, ha rätt att infordra dessa handlingar, så kan den, som får denna anmaning, till äventyrs finna sig vara på något sätt prickad och misstänkt, även om han varit fullt ärlig. Efter vad som synes av de hörda myndigheternas yttranden, händer det dessutom ofantligt ofta, att affärsmännen ingalunda i någon illojal avsikt att framställa sin deklaration annorlunda än den borde vara, utan av ren okunnighet om skattelagarna och dessas rätta tillämpning begått fel, vilkas rättande ofta föranlett mycket besvär för taxeringsmyndigheterna.

Överståthållarämbetet i Stockholm har avgivit ett yttrande, som det kunde vara nyttigt att något närmare studera. Av överståthållarämbetets yttrande framgår nämligen, i huru hög grad just denna bestämmelse skulle komma att inverka på taxeringarnas ekonomiska resultat. Som sagt, alla myndigheter ha tillstyrkt denna förändring, och utskottet har på denna punkt praktiskt taget stått enigt, och jag tillåter mig därför att yrka bifall till utskottets hemställan, i vad den rör § 6 med därav följande ändring i senare paragraf.

Å reservanternas vägnar har friherre Fleming yrkat avslag å utskottets hemställan beträffande § 11. Det är något egendomligt att konstatera, huruledes reservanterna för att motivera detta avslagsyrkande ha måst blåsa upp denna fråga till helt andra dimen-

Om uppgifts-
skyldighet för
bunker beträf-
fande enskil-
das räntein-
komst m. m.

(Forts.)

sioner, än den i verkligheten har. Reservanterna börja med att erinra, att vad här föreslås icke kan vara av något nämnvärt gagn; det är alldeles för litet, om det verkligen skall innebära en kontroll. Nej, säga reservanterna, skall man få en verklig kontroll, då får man gå vida längre, och då är man inne på en farlig väg, en väg som går i rak strid mot alla principer för hela deklarationsförfarandet. Denna sak har dock icke så synnerligt stor omfattning! Det förefaller uppenbart, att handelskamrarna i Stockholm och Göteborg, som ställt sig avvisande mot den föreslagna bestämmelsen, missförstått vad denna i själva verket innebär och åsyftar. De gå ut ifrån, att den skulle vara riktad mot affärsmännen. Det är alldeles icke förhållandet. Genom den av Kungl. Maj:t föreslagna och utav utskottet förordade ändringen i § 6 har man fått det komplement, som beträffande bokföringsskyldiga affärsmän ha av alla myndigheter ansetts vara behöfligt. Det skall sålunda vara i ytterst sällsynta fall, som det skall komma ifråga att tillämpa denna bestämmelse i § 11 gentemot affärsmännen. Nej, vad det här handlar om är helt andra kategorier av skattedragare; det avser enskilda personer, och av de Kungl. Maj:ts befallningshavande, som blivit hörda i ärendet, har egentligen icke mer än en enda ansett sig böra avgiva yttrande rörande denna punkt, nämligen Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län, som förklarar, att genom denna bestämmelse ett länge närt önskemål skulle bli uppfyllt. Friherre Fleming åberopade kammarrätten. Ja, men läser man noga kammarrättens yttrande, så finner man, att kammarrätten själv står mycket tveksam. Kammarrätten vill icke bestrida, att det i många fall kunde vara gagneligt för taxeringens riktiga verkställande att erhålla denna lag, men anser en grundligare utredning nödig, innan man kan gå med på den. Med den begränsning, som detta förslag har fått i den kungl. propositionen, torde man böra giva departementschefen rätt i att någon vidlyftigare utredning knappast kan vara behöflig.

Då reservanterna i sin reservation mena, att denna bestämmelse skulle komma i strid med principen för deklarationsförfarandet, så föreföll det mig mycket underligt. Jag frågade mig själv, vad det kunde vara för konstig princip för deklarationsförfarandet, som kunde stå i strid med att man söker möjligheter att i vissa fall infordra upplysningar varigenom deklARATIONEN kan kontrolleras. Jag fick i Stockholms Dagblad för i dag se en förklaring över vilken denna princip skulle vara, nämligen att deklARATIONERNA ÄRO AVGIVNA PÅ HEDER OCH SAMVETE. De måste alltså tros. Ja, om det vore så, att man kunde tro alla deklARATIONER, AVGIVNA PÅ HEDER OCH SAMVETE. Men jag undrar, om icke erfarenheten har visat, att det allt emellanåt kan finnas nödvändigt att se efter, hur det står till med de på heder och samvete avgivna deklARATIONERNA. Hava vi icke särskilt under den senaste tiden fått — jag vill nästan säga — en daglig påminnelse om, huru deklARATIONSPLIK TEN PÅ ANDRA OMRÅDEN UPPFATTATS AV DEN DEKLARATIONSPLIK TIGE.

Nej, det är nog så, att det kan finnas tillfällen, då man, även

om man icke kan åstadkomma den allra mest effektiva kontroll, som står att finna, dock kan behöva lämna skattemyndigheterna möjlighet, att, där det föreligger sannolika skäl till misstanke, att deklARATIONEN icke är riktig, då inhämta upplysningar för att kontrollera uppgifterna.

Frågan har således alls icke den omfattning, som man velat giva densamma, utan en ganska begränsad omfattning. Den riktar sig icke i första hand gent emot hela affärsvärlden. Det skall, som jag förut sagt, säkerligen vara ytterst få tillfällen, då den kan behövas på det området, men däremot kan den behövas gent emot enskilda skattepliktiga. Att man icke där kan så fullkomligt, som det kanske skulle vara önskvärt, kontrollera uppgifterna är ju sant; men — att jag icke kan åstadkomma kontroll på alla områden — är det verkligen ett skäl för att jag skulle säga nej, då det fördras att åstadkomma möjligheter till kontroll på ett område, där sådan kan åvägbringas.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Det kan ju anmärkas, att vår skattelagstiftning ständigt är föremål för ändringar och tillägg även i ibland ganska obetydliga detaljer, och att detta ständiga ändrande och tillägg i författningarna icke kan vara lyckligt varken för den skattskyldige eller de myndigheter, som skola tillämpa dem. Men vi hava nu en gång kommit in på detta system att nästan varje år fingra på de en gång givna skattebestämmelserna för inkomstskatten i synnerhet.

Här har anmärkts, beträffande det nu föreliggande förslaget i § 6, att detta skulle innebära ett misstroende emot affärsvärlden; men något sådant kan väl knappast sägas i det avseendet föreligga. Jag är visserligen övertygad därom, att införandet av denna bestämmelse kommer att medföra mycket besvär för taxeringsmyndigheterna, därför att, som redan framhållits, naturligtvis icke vinst- och förlustkontot hos den enskilde stämmer med hans i deklARATIONEN upptagna inkomstsiffror. Dessa äro beroende på helt andra faktorer än de som komma till synes på hans vinst- och förlustkonto och därför, om man skall hava nytta av detta, måste man nog vidtaga en hel del nya efterforskningar, så att det blir säkerligen en besvärlig sak för taxeringsmyndigheterna, om de skola börja studera alla enskilda affärsmäns vinst- och förlustkonton samt eventuellt deras balanskonton.

Emellertid har utskottet, såsom redan nämnts, ansett sig kunna vara med om den förändringen. Däremot ha större skiljaktigheter rått angående den uppgiftsmöjlighet, som Kungl. Maj:t velat bereda angående en persons ränteinkomst. Som kammaren finner, har ett stort antal av bevillningsutskottets ledamöter reserverat sig i den delen; jag tillhör dessa reserveranter och detta av principiella skäl. En självdeklARATION, som innebär, att den skattskyldige skall vittna mot sig själv på heder och samvete, måste naturligtvis vara

Om uppgiftsskyldighet för banker beträffande enskildas ränteinkomst m. m.

(Forts.)

Om uppgifts-
skyldighet f-
r
banker beträff-
ande enskil-
das räntein-
komst m. m.

(Forts.)

så uppställd, att i stort sett några ytterligare kontrolluppgifter icke skola vara erforderliga annat än den kontrolluppgift, som redan finnes och som ligger däri, att, om någon sak i deklARATIONEN behöves närmare utredas, taxeringsmyndigheten har att meddela sig med den skattskyldige och bedja honom närmare redogöra för den saken. Vill man bevara respekten för självdeklARATIONEN och inskräpa vikten av en riktig självdeklARATION, skall man naturligtvis icke omgärda den med kontrolluppgifter, som i och för sig äro ägnade att visa att lagstiftaren icke fullt litat på självdeklARATIONEN, ty då anser den enskilde skattskyldige naturligtvis, att han själv icke behöves vara så noga vid sin självdeklARATION.

Nu invänder man häremot, att vi redan hava en del kontrolluppgifter. Vi hava ålagt arbetsgivarna att lämna uppgifter om den hos dem anställda personalens avlöning; men det är en bestämmelse, som står kvar sedan gamla tider och innan ännu självdeklARATIONSSYSTEMET kommit till och som även avser att lämna uppgift om personer, som icke själva äro deklARATIONSSKYLDIGA. Sedan hava vi ett fall i skattelagen, som är därmed jämförligt, nämligen uppgifterna om utdelning från aktiebolag och bankbolag. Vad denna nya bestämmelse om uppgifter angående utdelning från aktiebolag och bankbolag kan hava för värde för kontrollen lämnar jag därhän, men så som det numera går till i praktiken, är det *den enskilde själv*, som lämnar dessa uppgifter, ty, då han lyfter utdelning, får han ifylla en uppgiftsblankett angående den utdelning, som han bekommit. Här däremot är det fråga om att banker med flera, som hava andras pengar om hand, skola lämna uppgift om deras räntor och innesående kapital.

Att denna uppgift icke tjänar mycket till, är här redan påpekat. Man får ju i allt fall ingen fullständig bild av den skattskyldiges förmögenhetsställning och hans behållna ränteinkomst.

Nu sade den siste ärade talaren, att den här föreslagna nya bestämmelsen är icke farlig, ty det är icke meningen att tillämpa detta på affärsmännen. Men det finns ingen begränsning; den kan tillämpas på vem som helst, tillämpas på alla skattskyldiga.

Vidare har man sagt, att man nog kommer att begära upplysning blott i vissa undantagsfall. Det är emellertid icke alls säkert att så sker ty det kan falla en mängd vederbörande in att höra sig för i dessa hänseenden, då det ju alltid kan vara trevligt att ur en eller annan synpunkt känna de skattskyldiges förhållanden på dessa intima områden. Något hinder för alla möjliga spørsmål i det avseendet finnes naturligtvis icke.

Då lagstiftningen väl börjat att på så sätt giva ett finger åt en dylik inkquisition, blir väl följden, att de, som aldrig få nog av kontroll, sedan komma och taga hela handen, och nästa steg blir då, att man skall höva kontrolluppgifter om skattskyldiges skuldräntor också. Ett ytterligare steg blir, att man skall kontrollera skattskyldiges tillgångar i detalj och hans skulder i detalj. De som älska den vittgående kontrollen skola naturligtvis vara med om allt detta. Men

för dem, som anse, att en sådan vittgående kontroll i en lagsiftning, som är byggd på självdeklaration, avgiven på heder och samvete, icke kan vara till nytta utan mera av ondo, är det av vikt att göra motstånd emot detta första steg, och ur den synpunkten, herr greve och talman, ber jag få yrka avslag på bestämmelsen i 11 § om uppgiftsskyldighet för banker m. fl.

*Om uppgifts-
skyldighet för
banker beträf-
fande enskil-
das räntein-
komst m. m.*
(Forts.)

Herr statsrådet U n d é n: Den fråga, varom debatten här huvudsakligen rört sig, är ett spörsmål, som förut ett par gånger varit föremål för riksdagens behandling, och detta förslag, att medgiva beskattningsmyndigheterna rätt att erhålla sådana uppgifter ifrån bankerna, har tvenne gånger antagits av andra kammaren och avslagits av första kammaren. I år ha samtliga bevillningsutskottets ledamöter ifrån andra kammaren tillstyrkt förslaget, men sex representanter från denna kammare avstyrkt detsamma.

Ser man på reservanternas argumentering, så visar det sig, att reservanterna egentligen icke hava velat bestämt bestrida, att detta förslag skulle medföra ökad effektivitet beträffande beskattningen. Reservanterna uttrycka sig tämligen försiktigt. Förslaget skulle ej kunna bliva till något nämnvärt gagn, säga de, och på samma sätt har kammarrätten uttryckt sig, så att man egentligen kan säga, att kammarrätten indirekt erkänt gagnet eller möjligheten av ett sådant förslag. Kammarrätten yttrar: »Om det även i många fall kunde vara gagneligt för taxerings riktiga verkställande att erhålla ifrågasvarande upplysningar, torde säkerligen goda skäl jämväl kunna anföras mot stadgandets antagande.» Jag tror nu, att man kan säga, att det är all anledning att tro, att verkligen denna möjlighet till kontroll i vissa fall skulle utgöra en ökad garanti för att deklARATIONERNA avfattas med full noggrannhet.

Såsom redan förut erinrats, är det givet, att frågan icke är av några större dimensioner, men det finnes ju vissa fall, då förslaget skulle hava nytta med sig, medan däremot de skadliga verkningarna av förslaget knappast kunna påvisas. Reservanterna hava uttryckt sig så, att en konsekvent fortsättning på den inslagna vägen skulle leda till resultat, som icke vore önskvärda. De hava alltså knappast velat påstå, att förslaget i den begränsning det föreligger skulle hava några skadliga verkningar.

Herr Östberg yttrade nyss, att man borde, när man nu infört självdeklarationssystemet, lita på självdeklarationerna och icke kringgärda dem med en mängd kontrollbestämmelser, ty detta skulle så att säga slappa deklarerans ansvarskänsla. Man kan naturligtvis anlägga olika synpunkter på den saken. För min del tror jag snarare, att det är så, att, om man icke kringgärdar deklARATIONERNA med vissa kontrollmöjligheter, mindre samvetsgranna personer komma att undandra sig att avfatta deklARATIONERNA tillräckligt noggrant. Förslaget riktar sig emot dem, som det finnes anledning mistänka för ofullständiga eller oriktiga uppgifter och är lagt så, att, endast på anmaning av vederbörande beskattningsmyndighet, dessa uppgifter skola infordras.

Om uppgifts-
skyldighet för
banker beträff-
ande enskil-
das räntein-
komst m. m.

Jag tror alltså, att, om å ena sidan gagnet är obestridligt i vissa fall, å den andra sidan de skadliga verkningarna icke kunna på-
visas.

(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr tal-
mannen, att i avseende å nu ifrågavarande punkt framkommit föl-
jande yrkanden: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av
friherre *Fleming*, att utskottets hemställan skulle bifallas med de
ändringar, som förordats i den av herr Hammarström m. fl. vid punk-
ten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Boman*, lika med fri-
herre *Fleming*, med det tillägg att kammaren skulle avslå Kungl.
Maj:ts förevarande författningsförslag jämväl i vad angick 6 §.

Vid sedermera framställda propositioner enligt dessa yrkanden
bifölls utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i nämnda
reservation.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Om beräkning
av närings-
företags in-
komst i vissa
fall.

Punkten 3.

I en vid punkterna 3 och 4 avgiven reservation hade herrar *Ham-
marström*, *Lyckholm* och *Antonsson*, friherre *Fleming* samt herr
Knaust anfört, bland annat, att de av åberopade orsaker icke kunnat
biträda utskottets tillstyrkande av den förevarande kungl. proposi-
tionen, för så vitt den avsåge ändrad lydelse av de särskilda anvis-
ningar till ledning vid taxeringen, vilka funnes fogade vid förord-
ningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt samt
vid förordningen den 28 oktober 1910 angående bevillning av fast
egendom samt av inkomst.

Friherre *Fleming*: Herr greve och talman! De föreslagna
tilläggen i särskilda anvisningar till ledning vid taxering, som äro
föreslagna under punkt 3 avse närmast, att skattskyldig, som på oli-
ka orter bedriver rörelse genom s. k. dotterbolag eller andra i be-
skattningshänseende självständiga företag, icke får fördela vinsten
emellan dessa olika företag på sätt som han själv finner lämpligast.
Innebörden är sålunda egentligen den, att vart och ett av dessa olika
företag bör redovisa den del av vinsten, som skäligen bort falla på
densamma.

Förslaget har uppkommit, som jag nyss nämnde, på grund av ut-
redningar angående beskattning av utlänningar. Man har nämligen
funnit, att företag här i landet, som till största delen äges av utlän-
ning, kunna, genom viss försäljningspolitik, komma att visa myc-
ket liten eller ringa vinst, och det har ursprungligen varit detta, som
man velat förekomma.

Jag kan till en början säga, att författningen, sålunda skriven.

har varit på remiss till myndigheterna, och att i allmänhet ingen erinran gjorts mot densamma, men däremot har författningen, sådan den av Kungl. Maj:t är framlagd, icke varit underkastad prövning av någon myndighet, utan framkommit helt och hållet utan föregående utredning i frågan. Jag nämmer detta, ty redan det visar betänkligheten av att antaga ett lagförslag, som kommit fram så löst och utan föregående prövning.

*Om beräkning
av närings-
företags in-
komst i vissa
fall.*

(Forts.)

Det torde, av vad jag nyss sade, framgå, att den största betydelsen av detta förslag skulle ligga däri, att kommuner, där industri-företag av ifrågavarande art finnas, icke skulle kunna undandragas skatt av den anledning, att industri på grund av uppgörelse med huvudintressent icke redovisade så stort belopp, som den möjligen annars skulle kunna göra. Det är huvudsakligast ett kommunalt skatteproblem, ty statsskatten utgår ju i alla fall. Denna skulle till och med kunna tänkas bliva mindre genom förslaget, genom fördelning av vinsten på flera håll blir den underkastad mindre progression. Därmed kommer jag emellertid in på en annan sak i denna fråga, nämligen att, så som lagförslaget är skrivet, en upptaxering av taxeringsmyndighet skulle kunna komma att ske för ett bolag utan att samtidigt huvudintressenten, d. v. s. den som rör om bolaget, får motsvarande avdrag i sin beskattning. Driver jag satsen vidare, huru långt som helst, kan jag tänka mig, att, om det är flera underbolag taxeringsmyndigheterna höjer taxeringen för vart och ett av dem. Huvudintressenten får då en sammanlagd taxering som icke alls är grundad på den inkomst som han har haft, utan på vad taxeringsmyndigheten anser, att han borde hava haft.

Jag vill icke förneka, att någonting borde i denna sak åtgöras, ty det kan hända, att vissa kommuner kunna, med de förhållanden som nu äro rådande, få mindre skatt än de skulle hava haft, ifall denna fördelats mera jämnt på de olika företagen, men å andra sidan är det mycket betänkligt att stifta en lag, som uteslutande kommer att beskatta efter godtycke, ty hur skulle det vara möjligt att bestämma vad som i allmänhet är gällande priser. Jag tager som exempel en industri, som tillverkar halvfabrikat. Det finns intet värde på dessa, ty de finnas icke i marknaden. Taxeringsmyndigheten kommer att tycka, att industrien tagit för litet betalt för halvfabrikatet, och detta, säger taxeringsmyndigheten, beror på att ni äges av det och det bolaget och säljer för billigt till detta. Ett annat exempel. Som herrarna erinra sig, hava vi under denna riksdag fattat beslut om att staten skulle teckna aktier i ett bolag för tillverkning av svensk koppar. Avsikten var dels att få fram mera koppar och dels att få fram kopparn så billigt som möjligt, för att industrier som behöva koppar icke skulle behöva hålla för höga priser. Kopparverket kommer att ligga i en viss kommun, och kopparn säljes till vad den kostar att framställa. Då säger taxeringsmyndigheten där: »Detta skola ni icke beräkna beskattningen efter, utan efter vad ni skulle hava sålt kopparn för å allmänna marknaden.» Detta leder ju till ganska besynnerliga konsekvenser. Därtill kommer att det rör icke endast dessa bolag, som man närmast tänker på, utan nästan vilken enskild

Om beräkning
av närings-
företags in-
komst i vissa
fall.
(Port.)

person som helst. Det står »har näringsidkare till någon, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inlytande på företagets ledning, försått varor o. s. v.». Han bör salunda vara ekonomiskt intresserad och alla aktieägarna i ett bolag äro ju ekonomiskt intresserade. Ja, denna bestämmelse kommer att beröra alla möjliga områden.

Jag vill, som jag nyss sade, icke förneka, att det kan vara av behovet påkallat att vidtaga någon åtgärd, men att vidtaga en sådan åtgärd som denna, förefaller mig högst beänklig. Ty, såsom förslaget är skrivet, såväl enligt Kungl. Maj:ts som ändå mera enligt utskottets förslag, skall det, om det kommer till användning, leda till ett fullständigt godtycke, ett godtycke som kan komma att drabba de flesta handlande och industriföretag. Och då jag icke föreställer m. g. att man genom författningsföreskrifter bör fastslå ett sådant godtycke, utan att önskvärda åtgärder i den åsyftade riktningen efter en verklig föregående utredning böra kunna vidtagas på annat än på detta otympliga sätt, ber jag, herr greve och talman, få yrka avslag på utskottets hemställan under punkterna 3 och 4.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren tycktes sammanfatta sin motivering för avslag i slutorden, att en sådan här lagstiftning skulle knäätta det rena godtycket.

Jag vågar säga, att så icke är förhållandet; utan en lagbestämelse sådan som denna avser att råda bot för ett annat godtycke, den förebygger, att en affärsledning under sådana förhållanden, som här är fråga om, skall kunna efter eget godtycke bestämma inom vilken kommun skatt skall erläggas. Det finnes nu full frihet att kunna så bestämma priserna, att huvudvinsten kan läggas i en kommun, där det t. ex. kan vara synnerligen låg kommunalskatt och därigenom undandraga en annan kommun den inkomst, som den borde hava haft; och så har verkligen skett. På den tiden, då ännu icke svenska sockerfabriksbolaget var bildat, inträffade det, att en råsockerfabrik ägdes av ett raffinaderi, beläget i annan kommun, och att priset på råsocker ställdes så, att den huvudsakliga vinsten av den samlade verksamheten föll inom den kommun, där det var en ytterst minimal kommunalskatt. Det klagades år efter år på detta förhållande utan att någon rättelse skedde, och jag tror, att någonting liknande skola vi nog kunna finna litet varstädes, så att nog är denna bestämmelse av behovet påkallad.

Det är visserligen sant, att frågan, i den form den nu föreligger, icke har varit föremål för myndigheternas yttrande, utan att vad myndigheterna hörts över och lämnat utan anmärkning vore ett förslag, som utelutande avsåg att reglera förhållandet mellan utländska bolag och svenska dotterbolag. Men då detta förslag lämnats utan anmärkning, så hemställer jag: vilken anmärkning skulle då kunna göras emot en sådan bestämmelse, då den riktas emot ett alldeles analogt fall, fastän den icke avser förhållandet mellan svenska och

utländska företag, utan avser förhållandet mellan svenska företag inom olika kommuner? Jag kan icke finna annat än att den princip, som lämnats utan anmärkning i det ena fallet, också bör vara berättigad i det andra fallet.

*Om beräkning
av närings-
företags in-
komst i ömsa
full.
(Forts.)*

Det är av dessa skäl, herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Swartz: Herr talman! Ja, om det vore så, som den siste ärade talaren har anfört, nämligen att det är alldeles samma sak om det gäller utländska bolags eller företags beskattning eller sådan beskattning, som är ifrågasatt att utövas över hela linjen, svenska eller utländska företag, skulle jag icke undra mycket över det resultat, vartill Kungl. Maj:t och nu senast utskottet kommit. Men så vitt jag kan se, är det en grundväsentlig skillnad emellan de båda sakerna. Hela detta förslag är ju baserat på en skrivelse från riksdagen, däri riksdagen begärde, just med hänsyn till det förhållandet, att det ofta nog förekom, att utländska företag vilka helt och hållet eller till större delen ägde i Sverige förefintliga företag och över dessa utövade bestämmanderätten, begagnade sig av denna på så sätt, att de läto de svenska företagen mata de utländska till pris, som gjorde, att man här i landet icke fick någon rimlig inkomst att taxera och således icke kunde få någon skatt av de på svensk botten bedrivna företagen. Det är helt naturligt, att man önskat tillförsäkra svenska staten skatt av dessa företag, på samma sätt som man vill tillförsäkra staten skatt av andra företag, som driva sin verksamhet inom landet.

Ett förslag i avsikt att råda bot på missförhållanden av nu nämnd beskaffenhet har underställts kammarrätten, som ej haft något i sak att invända mot detsamma och hade Kungl. Maj:t inskränkt sig till att för riksdagen framlägga ett sådant förslag, kunde det nog funnits stora skäl att reflektera på detsamma. För det förslag, som nu i verkligheten föreligger, torde nog jämväl kunna anföras vissa skäl, men jag befarar dock, att man vid bemödandena att på det sätt, som här föreslås, råda bot på ett förefintligt missförhållande i stället skulle framkalla ett annat och större.

Det nu föreliggande förslaget grundar sig på ett annat — det som nyss omnämdes, vilket ursprungligen är framställt av landskamreraren Landén och som i övrigt är alldeles detsamma — d. v. s. med vissa redaktionella ändringar, som ju måste anses vara förbättringar — som Kungl. Maj:t och därefter utskottet upptagit och som återfinnas på sid. 18 i utskottsbetänkandet, punkt 3. Men det är den väsentliga skillnaden emellan Kungl. Maj:ts förslag och det Landénska, av kammarrätten tillstyrkta förslaget, att i det förre står det »Har näringsidkare till någon, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inflytande på företagets ledning, försålt varor till lägre pris o. s. v.» men i det Landénska förslaget gäller detta om näringsidkare, som »på grund av sina förbindelser med någon, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inflytande på företagets ledning och som icke

Om beräkning
av närings-
företags in-
komst i vissa
fall.

(Forts.)

är här i riket skattskyldig för inkomst» o. s. v. »försålt varor» etc. Det står där »och som icke är här i riket skattskyldig för inkomst». Det är däri som den stora skillnaden ligger. Nu har Kungl. Maj:t trott sig om att kunna, bara genom att stryka dessa ord »och icke är här i riket skattskyldig för inkomst» i övrigt behålla bestämmelsen sådan den är och göra den tillämplig på rent svenska förhållanden av likartad beskaffenhet, d. v. s. mellan rent svenska moderbolag och dotterbolag, om vi för korthetens skull kalla dem så. Men därvidlag har man icke tänkt på att meningen med det ursprungliga förslaget var, att, där icke inkomst av dotterbolag kunde anses vara normalt beräknad utan vara grundad på i ett eller annat hänseende oriktiga pris mau genom att ändra inkomstberäkningen skulle få vederbörlig skatt i Sverige av nämnda dotterbolag. Huru denna för dotterbolaget ändrade inkomstberäkning sedan komme att återverka på det utländska moderbolagets skatteförhållanden, var något som man vid fastställandet av den svenska skatteplikten ej hade att taga någon hänsyn till.

Detta spörsmål är för visso en sak, som förtjänar sin stora uppmärksamhet, och som — vilket även reservanterna framhållit — är av synnerlig ömtalig och grannlaga natur, men på den frågan vill jag i detta sammanhang icke närmare ingå. Jag delar emellertid reservanternas uppfattning, att hithörande synpunkter böra noga beaktas och väl också hava av Kungl. Maj:t tagits i övernådgande. Och då jag av statsrådsprotokollet i detta ärende inhämtat, att hans excellens herr ministern för utrikes ärendena varit närvarande då den nu till behandling föreliggande proposition beslöts, är jag övertygad om, att denne i allo undersökt, vilken effekt den föreslagna lagstiftningen kan komma att hava på vårt förhållande till utlandet. Det spörsmålet lämnar jag följaktligen helt åsido i detta fall.

Men hur ställer sig frågan, om dessa stadganden utan vidare skulle tillämpas på svenska förhållanden? Ja lika litet som vi brytt oss om, när det gällt att bestämma om utländska moderbolag med dotterbolag här i landet, huru moderbolagets vinst skulle beräknas, lika litet finnes här någon antydning om, huru i detta fall moderbolagets vinst skulle beräknas. Det står endast angivet, att om dotterbolagets vinst kan anses vara oriktigt upptagen, skulle man undersöka huru den normala vinsten och den därpå grundade skattskyldigheten skulle hava tett sig därest bolaget varit fullt självständigt. I förbigående sagt, blir detta en mycket kinkig uppgift för den, som skall söka framställa den s. k. normala vinsten för dotterbolaget. Men därtill kommer, att det icke finnes ett ord om, huru man skall kunna se till, att moderbolaget får åtnjuta avdrag för den ökning i dotterbolagets skattskyldiga vinst som på detta sätt genom denna beräkning åstadkommes. Om den saken finnes icke den minsta antydning. Och just på grund av att detta mera är en affär mellan de olika kommunerna inbördes än en fråga om statens skatterätt, så lär icke — då ju ingen uttrycklig bestämmelse i saken finnes — taxeringsmyndigheten i den kommun,

där moderbolaget har sin rörelse, bry sig det ringaste om, vilka förändringar, taxeringsmyndigheten i dotterbolagets kommun gjort vid beräkning i skattehänseende av dotterbolagets vinst. Vad blir följden härav? Jo, följden blir den, att moderbolaget får erlägga skatt för den beräknade högre vinsten för dotterbolaget i dettas egen kommun och det får dessutom erlägga skatt för den vinst, som moderbolagets egna räkenskaper i verkligheten utvisa på grund av de försäljningspris efter vilka moderbolaget krediterat sitt dotterbolag, då vinsten härigenom hos moderbolaget blivit så mycket större: för den vinsten, säger jag, får moderbolaget erlägga skatt. Alltså föreligger här en dubbelbeskattning in amplissima forma.

Om beräkning
av närings-
företags in-
komst i viss
fall.
(Forts.)

Oaktat jag också av åtskilliga propositioner från finansdepartementet innevarande är tyckt mig finna, att det numera anses som idealet av beskattning, om man kan åstadkomma dubbelbeskattning — ty så förefaller det mig nästan, att döma av åtskilliga motive- ringar i avseende å skattepropositioner — så vill jag dock knappast halla för troligt, att finansministern tänkt sig möjligheten att kunna utsträcka detta ideal så långt, att han verkligen velat i detta fall bestämt säga på detta sätt: vi skola beskatta denna vinst två gånger om, ena gången i form av den beräknade inkomsten hos ett bolag och andra gången sasom den verkliga inkomsten hos ett annat bolag.

Jag har så mycket tydligare för mig, att så icke kunnat vara meningen som man på sid. 27 i propositionen kan se, huru finansministern resonerar. Han yttrar nämligen där: »Genom ifrå- gavarande förslag införes emellertid i viss mån en dubbelbeskattning, i det att den skattskyldige, vilken förslaget närmast angår» — lat oss här säga dotterbolaget — »får betala skatt för hela den inkomst som han kunnat få av sin rörelse, därest någon åtgärd av här av- sedd art icke vidtagits» — d. v. s. om moderbolaget icke tvungit dotterbolaget att sälja till så billigt pris — »under det att den, vilken blivit gynnad av berörda åtgärd» — här moderbolaget — »enligt allmänna regler beskattas för därav föranledd inkomst- ökning».

Saledes anser finansministern, att denna följd av bestämmel- serna kan komma att inträffa, och en sådan utgång önskar han icke. Men vilket sätt finner han väl på för att skydda sig emot denna eventualitet? Jo, fortsättes det uti nämnda anförande: »Det synes mig därför riktigaast, att den föreslagna bestämmelsen ej göres tillämplig beträffande den inkomst, som åtnjutes innevarande år och vilken torde vara reglerad av redan ingångna avtal, utan lärer stad- gandet böra gälla allenast den inkomst, som åtnjutes från och med 1919 års ingång». Finansministern utfinner följaktligen icke något annat korrektiv i detta avseende än en omläggning av beräkning- garna vederbörande, d. v. s. här bolagen, emellan. Han vill giva den tid att lägga om bokföringen och att lägga om avtalen och han antager, att på det sättet slipper man dubbelbeskattningen, un- der förutsättning, att några avtal, som räcka längre än till 1918, icke kunna ifrågakomma, utan att man kan ändra allt detta. Icke

Om beräkning
av närings-
företags in-
komst i vi-sa
fall.

(Forts.)

är jag så hemmastadd i näringslivets alla mysterier, att jag med full bestämdhet kan påstå, att detta är ett alldeles oriktigt resonemang, men nog skulle jag vara mycket böjd för att anse, att avtal i denna stund finnas, vilka räcka betydligt längre än ett år, och som således kunna komma att räcka både över åren 1919 och 1920, ja kanske ändå längre. Förhåller det sig nu så, kan jag icke, av vad som här anförts, se, att finansministern tänkt sig något annat, från den skattskyldiges egna åtgärder fristående korrektiv mot dubbelbeskattning, ty enda hjälpmedlet, som han har till hands, är ju, att denna regel icke skall tillämpas under 1918, utan först träda i tillämpning i fråga om de inkomster som inflyta från och med 1919. Om det då skulle förhålla sig så, att vederbörande icke vid den tidpunkten lagt om sin bokföring, så att den passar ihop med denna nya bestämmelse, då är han hemfallen åt den dubbelbeskattning, varom jag här har talat.

Jag vill med detta hava sagt, att det går icke utan vidare an att påstå, att denna fråga skulle gälla alldeles detsamma, som frågan om utlänningars beskattning under jämförliga förhållanden innebär. Snarare för detta spörsmål med sig verkningar av helt annan beskaffenhet. Det är i allmänhet så med dessa skattefrågor, att de gripa in så ofantligt djupt i varandra. Man måste vara ytterst hemmastadd i dessa stycken — många gånger mera hemmastadd än jag är, ty jag är icke vidare förfaren i den vägen, även om jag kommit att något litet syssla med dessa frågor — för att här kunna komma till ett riktigt resultat. Jag har under detta sysslade kommit underfund med, att man måste söka noga penetrera dessa spörsmål och skaffa sig all möjlig insikt däri och hjälp från sakkunnigt håll för att rätt kunna bedöma dem. Detta synes mig icke hava skett i föreliggande fall. Jag måste följaktligen anse, att den nu föreslagna reformen icke är tillräckligt förberedd. Och det finnes icke tillräcklig sakkunskap vare sig inom finansdepartementet ensamt — lika litet nu som det funnits någon gång förut — eller inom bevillningsutskottet ensamt, för att man skulle kunna bygga uteslutande på dessa båda instanser, om jag så får säga. Det behövs ovillkorligen den kritiska skärpa och den överblick över dessa problem och sammanhanget mellan frågorna på detta område, som icke står att finna annat än i det ämbetsverk, vilket just har till uppdrag att bereda och undersöka sådana frågor som denna. Jag kan därför icke finna det annat än högst betänkligt, att man utan vidare ansett detta förslag vara tillräckligt berett genom ett uttalande från finansdepartementets sida, att ett stadgande, som rör utländska förhållanden, helt enkelt är jämförligt med det här föreslagna. Man överför det förra på svenska förhållanden — man stryker helt enkelt ordet »utlänningar» — och så är det bra med allt detta, och man bryr sig icke alls om kammarrätten, utan man tror, att det härmed är väl beställt. Nej, det är icke väl beställt. Det går icke för sig att taga på skattefrågor på det sättet. Jag anser mig skyldig att med kraft framhålla detta, därför att det verkligen icke är enda gången under denna riksdag som propositioner i

sådana frågor från finansdepartementet visa ett åsidosättande av den sakkunskap och den kritiska granskningsförmåga, vilken finnes hos kammarrätten, och som ingen kan undvara. Man kan visserligen få igenom sina förslag i alla fall, för all del. Men det beror sannoligen ofta nog icke på sakkunskap, om förslagen gå igenom, utan det är helt andra faktorer, som där inverka, och de kunna ju i alla händelser finnas. Det kan ju också vara ganska nöjsamt, om man får igenom ett förslag särskilt i det ögonblick då det sker. Men när sedermera konsekvenserna visa sig och göra sig gällande icke blott i riksdagen utan i hela landet och dess näringsliv, då tror jag, att man skulle ha funnit sig mycket bättre, därest man, innan man framlade förslaget, sökt penetrera det så mycket som möjligt. Detta kan emellertid icke ske, därest man åsidosätter den förberedande myndighetens granskning.

Jag vill därvidlag peka på vad som förekommit i den förra punkten. Från departementschefens sida säges där helt enkelt ifrån — det gäller här dessa uppgifter om skattskyldiges ränteinkomst — såsom herrarna minnas — att kammarrätten yttrat, att denna sak behöver noga undersökas, emedan den övar sin inverkan på så många håll, och man får därför lov att nogt utreda detta spörsmål, innan man kan avgöra, huruvida det gagnar eller ej. Kammarrätten har icke yttrat, att den är övertygad om gagnet av denna författningsändring. Den har yttrat, att ändringen möjligen kan komma att gagna, men tillagt, att det behöves en utredning; och det är skillnad på dessa två saker. Om kammarrättens yttrande i den vägen säger emellertid statsrådet: »Då med en sådan begränsning» — det var den begränsningen, som statsrådet gjort i det förslag, som förelåg vid två föregående tillfällen i riksdagen, och som vid ena tillfället åtminstone vann andra kammarens bifall men båda gångerna avlogs av första kammaren — »det ifrågasatta stadgandet i princip icke torde avsevärt skilja sig från det förslag, som bevillningsutskottet två gånger framlagt för riksdagen, läser kammarrättens yttrande om behovet av vidare utredning icke böra föranleda frågans uppskjutande». Men vad är det då för slags utredning, som skett i det avseendet, och som gör kammarrättens utredning överflödig? Jo i båda fallen enskilda motionärers uppgifter och vidare bevillningsutskottets arbete.

Jag måste säga, att detta är ett yttrande, som bekymrar mig på det allra högsta, därest det verkligen skulle vara så, att herr finansministern anser, att utredningar i sådana frågor som denna kunna bli tillräckligt djupgående, för den händelse frågan väckes av enskild motionär och därefter behandlas i bevillningsutskottet. Men — och detta måste man ju säga med all aktning för utskottet — detta kan icke under den korta tid, som står till buds och med den arbetskraft varöver det förfogar, penetrera frågorna så som nödvändigt är, och på det sätt att det kan bli metod och sammanhang i skattelagstiftningen. Det är svårt ändå att ernå en sådan metod och sådant sammanhang, men man bör dock sträva efter detta så mycket som möjligt. Jag kan icke se annat än att det är syn-

*Om beräkning
av närings-
företags in-
komst i vissa
fall.*

(Forts.)

*Om beräkning
av närings-
företags in-
komst i vissa
fall.*

(Forts.)

nerligen farligt, om man på detta sätt ger sig in på att antaga skattetörslag, som icke hava undergått den prövning, alla förslag böra enligt grundlagen undergå, innan de framläggas för riksdagen, en prövning, som förslag på detta område sanneligen icke minst äro i behov av.

Redan av denna anledning och på grund av vad jag i övrigt anfört ber jag, herr talman, att få yrka avslag såväl på Kungl. Maj:ts som på utskottets förslag.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Den siste ärade talaren gjorde mycket skarpa anmärkningar mot att nu föreliggande förslag icke undergått den förberedande behandling, som det enligt hans uppfattning bort undergå, innan det framlades för riksdagens prövning.

Jag hyser den allra största respekt för den ärade talarens insikt i frågor av sådan art som de nu föreliggande. Och jag erkänner samtidigt, att jag icke på långt när sitter inne med motsvarande erfarenhet på hithörande område. Men när den värderade talaren gör dessa anmärkningar, och påstår, att detta ärende icke erhållit erforderlig förberedelse, emedan man skulle ha förbigått de prövande myndigheterna, innan ärendet framlades på riksdagens bord, så vill jag säga, att den skillnad som råder mellan föreliggande förslag och det förslag som varit föremål för myndigheternas prövning, den skillnaden, är väl ändå icke av den ingående beskaffenhet, att den berättigar till en sådan förkastelse av det föreliggande förslaget, som den ärade talaren uttalade. Det synes mig vara riktigt, att samma lagstiftning, som vi på hithörande område vilja åstadkomma för främmande medborgare, måste vi också tillämpa för våra egna. Avsikten med det föreliggande förslaget, har varit, att förhindra vederbörande från att genom rena bokföringsåtgärder undandraga vare sig kommun eller stat de skatteprestanda, vilka man anser, att vederbörande böra vara skyldiga att erlägga. Skillnaden mellan det förslag, som nu föreligger till riksdagens prövning och det förslag varom kammarrätten yttrat sig består däri att man i detta fall även velat förhindra inhemska sammanslutningar att bilda dotterbolag, vidtaga åtgärder i syfte att undandraga det allmänna den skatttribut, dessa sammanslutningar äro skyldiga det allmänna.

Herr Swartz tycktes finna, att jag med alldeles särskild förtydning lade fram förslag, ägnade att åstadkomma dubbelbeskattning. I den delen får jag emellertid bestämt säga ifrån, att det icke, i detta fall varit min avsikt att åstadkomma något sådant. Jag har i stället sökt sträva efter, att få en så rättvis beskattning som möjligt. Och i det fall som den högt värderade talaren antydde, att dubbelbeskattning skulle äga rum, har jag ansett det fullständigt riktigt, att man på i prop. nr 395 angivet sätt sökte hindra, att bolag begagnade sig av där angivet sätt att fondera och sedan utdela medel och undandraga de fonderade medlen beskattning. Det har icke varit någon strävan att komma åt bolagen ge-

nom dubbelbeskattning eller någon glädje att särskilt träffa dem, som föranlett detta förslag.

Herr Swartz anmärkte på att den i förslaget angivna övergångstiden är för knappt tilltagen, varigenom sådana bolag som slutit leveransavtal, icke skulle hinna ordna för sig på ett sådant sätt att de undgingo den av honom påstådda dubbelbeskattningen. Jag vill med anledning härav betona, att denna övergångstid, dock räcker ända fram till 1921, med god vilja kunna nog vederbörande på angiven tid hinna överenskomma om sina mellanhavanden. I de fall där icke den ena parten står i en viss intim relation till den andra, kan det ju strängt taget enligt vanliga affärsbegrepp icke ifrågasättas att varorna avyttras till sådant pris, att de avtalsslutande särskilt beröras av den nu ifrågasatta lagstiftningen. I de fall, där avtal slutes i syfte, att på ena eller andra sättet undandraga det allmänna dess behöriga andel i skatt, råder säkerligen ett sådant förhållande mellan de avtalslutande parterna att ingen verklig svårighet bör hindra dem från att i god tid vidtaga behövliga avtalsändringar. Om detta förslag icke fyller måttet enligt den uppfattning, som företrädes särskilt av den siste ärade talaren, blir det väl ingenting annat att göra än att omarbета detsamma och komma till riksdagen med ett förslag, där man täppt till de luckor, som tilläventyrs kunna finnas i det nu föreliggande, så att man får fram den tanke som erkänts ligga i förslaget och som bör tillvaratagas.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, men jag har velat betona, att det icke varit någon benägenhet att få, såsom man säger, klämna efter med skatteskraven, som utgjort anledningen till detta lagförslags framläggande.

Herr Swartz: Jag kan icke annat än vara finansministern på det högsta tacksam för den försäkran, han avgav, att hans mening icke varit att klämna till med skatteskraven alltför våldsamt och på ett överlagt sätt. Detta inger mig anledning att hoppas, att vid den omarbetning av föreliggande förslag, som herr finansministern ställer i utsikt, och som han således icke har någonting att erinra emot, liksom vid alla förslag av likartad beskaffenhet, de synpunkter, jag tillät mig nyss framhålla, måtte bli vägleddande för finansministeriet i dess fortsatta arbete på detta område, ävensom att detta arbete icke inskränkes till en eller annan person inom själva finansministeriet.

Jag ber fortfarande att få yrka avslag.

Herr Östberg: Herr greve och talman! mina herrar. Den anmärkning, som framställdes mot det föreliggande förslaget beträffande den utredning, som föregått detsamma, är naturligtvis riktig såtillvida som utredningen avser endast ett förslag angående utlännings beskattning i Sverige för här driven rörelse, vilken står i samband med i utlandet driven rörelse. Man ville nämligen tillförsäkra i första rummet statsverket behörig andel i den skatt, som

*Om beräkning
av närings-
företags in-
komst i vissa
fall.*
(Forts.)

Om beräkning av näringsföretags inkomst i vissa fall. det utländska företaget skulle erlægga i Sverige. Därvid skulle man tillvarataga det allmännas intresse och man avsåg ej egentligen att röra vid den kommunala beskattningen.

Jull.
(Forts.)

Avfattningen har emellertid blivit sådan, att förslaget icke blott avser det fall, om vilket utredning skett utan också söker ordna beskattningen kommunerna emellan för inländska företag. Men i avseende på de inländska företagen får ju staten naturligtvis alltid ut sin rätt, ty statens myndigheter äga ifråga om de inhemska företagen all möjlig kontroll beträffande skattskyldigheten och dess omfattning. Varest denna beskattning toges ut är ur statens synpunkt likgiltigt. Det är samma sak, om detta sker i ena eller andra kommunen.

Det kan hända, att om det nu föreliggande förslaget bifalles, i vad det avser den interkommunala beskattningen staten skulle kunna bli lidande, ty om beräkningen av inkomstens fördelning mellan olika företag sker på ett sätt, kan det bli mindre skatt till staten än om den sker på ett annat sätt. Kommunens intresse kan här tänkas komma i strid med statens intresse, och den anmärkning, som gjorts mot att utredningen just i den senare delen icke är fullständig, är befogad.

Vad själva saken beträffar så visade det sig mycket svårt att komma till rätta med den avfattning, den Kungl. propositionen hade, och inom bevillningsutskottet sökte man giva förslaget en annan, begripligare avfattning. Då jag deltagit i redigerandet av denna avfattning, måste jag emellertid bekänna, att detta stadgande i allt fall blir synnerligen svårt att tillämpa på de föreliggande fallen. Det är nämligen mycket vanskligt att säga vad som är »gällande pris» på varor, och ännu mindre kan man säga, vad som är priset på halvfabrikat. Om de nya stadgandena skulle komma till stånd måste det bliva så att de ej tillämpas annat än för särskilt extrema och klara fall, där rättelse påtagligen bör ske.

Det hela kan dock sägas innebära ett föregripande av den kommunala beskattningsfrågan och någon särskild brädskå synes icke föreligga att nu antaga förslaget.

Då jag kunnat vara med om den slutliga avfattningen trots dess brister har det skett under förutsättning, såsom nyss sagts, att tillämpningen komme att begränsas till sådana extrema fall, där det mera allmänt kunde erkännas att rättelse borde ske.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 4.

Friherre Fleming: Under hänvisning till motiveringen i vår reservation på denna punkt och den förda diskussionen ber jag få yrka avslag å utskottets hemställan i punkt 4.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att rörande den nu ifrågavarande punkten annat yrkande ej förekommit än, av friherre *Fleming*, att utskottets hemställan skulle avslås.

Om beräkning
av närings-
företags in-
komst i vissa
fall
(Forts.)

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 5 och 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag till kommunernas utgifter för folkskoleväsendet.

Ang. öka-
statsbidrag till
folkskole-
väsendet

I en inom andra kammaren av herr *Moberger* m. fl. avgiven motion, nr 165, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning, på vad sätt ökade statsbidrag till kommunernas folkskoleutgifter lämpligen borde utgå, samt om möjligt till nästa riksdag framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

I en annan, likaledes inom andra kammaren väckt motion, nr 275, hade herr *Hallén* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att i samband med den utredning angående ett tidsenligt ordnande av skolväsendet, som nu ifrågasatts, även måtte utredas, huruvida och under vilka förutsättningar skoldistrikt skulle kunna erhålla rätt till statsbidrag för uppförande av folkskolebyggnader, samt att för riksdagen måtte snarast möjligt framläggas de förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Andra kammaren hade på hemställan av sitt första tillfälliga utskott på så sätt bifallit motionerna i fråga, att kammaren för sin del beslutit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes i samband med den utredning angående ett tidsenligt ordnande av folkskoleväsendet, som igångsatts, även låta utreda, huruvida och under vilka förutsättningar skoldistrikt skulle kunna erhålla rätt till statsbidrag för såväl folkskoleväsendets allmänna driftkostnader som ock till skolhusbyggnader, samt för riksdagen snarast möjligt framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Ang. ökade
statsbidrag till
folkskole-
räsandet.
(Forts.)

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Bergman, Oscar Olsson* och *Malkolm Pettersson*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka första kammaren att biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Frågan är här, om kammaren skall vidhålla den ståndpunkt kammaren i fjor intog, när det gällde anhållan om utredning av möjligheterna för undanträngande av de olämpliga skolförmanerna, eller om kammaren skall intaga en helt ny ståndpunkt. Frågan är således, om kammaren i år skall kasta bort vad kammaren i fjor ansett rätt och riktigt, för att övergå till motsatt ståndpunkt. Jag kan ej tro, att det precis överensstämmer med första kammarens traditioner att det ena året besluta ett och det andra året ett annat, att ena året ge med varm hand och det följande året med andra handen taga tillbaka vad man det första året givit.

Saken var för mig så pass enkel, att jag ansåg, att när kammaren beslutit utredning om skolväsendets omläggning, kammaren i och med detsamma också beslutit utredning av de ekonomiska omständigheter, under vilka detta skulle ske. Därför ansåg jag det med respekt till sägandes nästan som litet onödigt tjask av motionärerna i andra kammaren att taga upp frågan om ekonomisk utredning i en motion för sig för att få denna ekonomiska utredning ställd i samband med den allmänna utredningen i övrigt. Andra kammaren har tydligen ansett saken icke så alldeles klar, eftersom den bifallit motionärernas hemställan, och första tillfälliga utskottet i denna kammare har icke heller ansett saken klar, ehuru jag får säga, att just första tillfälliga utskottets motivering i fjor ytterligare kan ge anledning till min förmodan, att dessa motioner skulle vara onödiga. Det är emellertid det underliga, att förstakammarutskottets åsikt i år i frågan är fullkomligt motsatsen till samma utskotts åsikt i fjor. I fjor sade utskottet ordagrant: »Billigheten synes kräva, att den nu aktuella frågan om särskilt understöd åt fattigare kommuner till bestridande av de kommunala utgifterna dessförinnan löses.» Vad säger nu utskottet i år. Utskottet bryr sig icke alls om denna billighet i år, utan säger, att frågan om utgifterna bör anstå till efteråt. I fjor ansågs det, att den frågan borde komma före utredningen, men i år menar man, att den bör komma efteråt. I fjor liksom i år håller jag på den ståndpunkten, att dessa utredningar böra komma samtidigt.

Man kan då fråga sig, huru i all världen utskottet kan skifta ståndpunkt så, att utskottet ena året anser kommunernas intressen givet fordra en sådan utredning, till och med innan den andra utredningen skall komma till stånd, och det andra året anser, att

denna utredning rent av hör komma efter den andra utredningen. Anledningen är mycket enkel: utskottet ville i fjor och utskottet vill i år, att denna fråga skall uppskjutas så länge som möjligt, vilket utskottet i fjor tydligt sade ifrån och vilket utskottet i år även ganska tydligt säger ifrån. Utskottet sade i fjor, att det icke var lämpligt att påbörja någon utredning, och i år säger utskottet, att det icke är lämpligt att binda sig vid denna utredning. Frågan är nu om kammaren skall säga detsamma, eller om kammaren, som i fjor desavuerade utskottet med 73 röster mot 25, i år skall desavuera sig själv. Något tredje finnes icke i detta fall.

Utskottet har antört som skäl mot en utredning beträffande frågan om statens och kommunernas andel i utgifterna till skolväsendet, att den frågan har vittutseende konsekvenser, bland annat därför att när kommunerna bygga skolhus själva utan hjälp av staten, det givetvis blir billigare, än om staten deltagar i byggandet. Jag vill emellertid peka på det förhållandet, att utredningen just skulle omfatta, under vilka omständigheter statens medverkan till byggandet av skolhus och andra omkostnader för skolväsendet skulle vara av behovet påkallad och rättvisligen kunna genomföras. Andra kammaren har visat på åtskilliga vägar, enligt vilka man icke skulle behöva riskera, att utgifterna skulle stegras genom en sådan omläggning av de ekonomiska förhållandena. Andra kammaren har visat på den utvägen, att man skulle giva en bestämd summa för varje barn i skolan såsom bidrag till kommunen från statsverket, och därigenom skulle dessa farliga konsekvenser, som utskottet förutsatt, naturligtvis undanröjas. Man skulle kunna tänka sig andra utvägar också, t. ex. den utvägen att staten hade vissa minimikrav på skolväsendet överallt i landet, oavsett om det vore fattiga kommuner eller andra, och att staten betalade en summa för dessa minimikravs fyllande, varefter kommunen fick påbygga sitt skolväsen på sätt den bäst kunde. Icke heller det sättet skulle innebära några stora ekonomiska vådor för statsverket, såvitt jag kan se, genom att staten deltog i utgifterna för skolväsendet.

Denna fråga är icke något stadsintresse. För städerna kan det kvitta lika, om denna motion går igenom eller ej. Det är ett rent landsbygdsintresse. Frågan är, om kammaren här vill tillmötesgå landsbygdskommunernas berättigade krav på understöd åt sitt skolväsen eller ej. Det är så ställt här i landet, att 70 % av landsbygdskommunernas alla utgifter gå till skola och fattigvård, under det endast 17 % av städernas utgifter gå till fattigvård och skolväsen. Följaktligen är det ett tvingande landsbygdsintresse, att föranstalta om statsbidrag, för den händelse landsbygden skall åläggas införandet av bättre skolformer. Det är alldeles nödvändigt, att staten hjälper landskommunerna i denna fråga. Detta var som sagt första tillfälliga utskottet på det klara med förra året, ehuru det i år ej tycks vara så klart. Vi ha i den statistik, som bilagts motionerna, en upplysning om förhållandet i Älvsborgs län. Där anföras 25 skoldistrikt, och i 14 av dessa, således så gott som $\frac{2}{3}$ av dessa skoldistrikt, har man halvtidsläsning i alla skolor. Hur

Ang. ökade statsbidrag till folkskolväsendet.
(Forts.)

Ang. ökade
statsbidrag till
folkskole-
väsendet.
(Ports.)

tro herrarna. att det är möjligt för dessa kommuner i Älvsborgs län — och den situation, vari de befinna sig, är icke enastående i Sverige — att kunna inlösa heltidsläsning i sina skolor utan statsbidrag? Jag antager, att utskottet kommer att svara mig: »Ja det är möjligt, att statsbidrag är nödvändigt, men den saken skall utredas efteråt.» Det har utskottet antytt i sitt utlåtande. Varför skall den utredas efteråt? Varför icke taga det hela i ett sammanhang? Denna kammare är annars angelägen att lösa stora frågor i sitt sammanhang. Så var det med försvarsfrågan, så är det med kvinnörsträttsfrågan. Jag förstår då icke, varför denna metod skall skjutas åt sidan, när det gäller ett så stort förslag som det kammaren i fjor gick in på. Jag förstår icke, vad det skall tjäna till att bryta loss ett stycke då och ett då. För övrigt kan icke kammaren här säga som i lingonfrågan, där kammaren också ändrat ståndpunkt, att den blev överrumplad, då frågan behandlades utan debatt, ty i denna fråga var det ganska intensiv debatt i förra årets riksdag, och trots denna debatt beslöt kammaren med överväldigande majoritet att gå med på utredningskravet rörande folkskolväsendets omläggning.

De skäl utskottet i år anført för undanskjutande av en ekonomisk utredning äro alldeles samma skäl, som utskottet i fjor anförde för undanskjutande av hela frågan. Utskottets huvudavsikt, undanskjutandet av frågan i hela dess vidd eller i stor utsträckning, är det, som varit ledande princip i år liksom i fjor för utskottet. För mig är det alldeles uppenbart, att det beslut, som första kammaren i fjor fattade i folkskolfrågan, det viktigaste beslut, som riksdagen dittills fattat i skolfrågan, blir i väsentlig mån förfuskat och försenat om första kammaren tager det förslag, utskottet här lagt fram för kammaren. Härigenom kommer då första kammaren uttryckligen att säga ifrån, att utredningen icke får omfatta förhållandet mellan statens och kommunernas utgifter för skolväsendet, varigenom denna fråga således skjutes upp och på samma gång hela den stora frågan. Det kan icke undgås, att ute i landet bland folkskolans vänner ett sådant eventuellt tillväggångssätt skall väcka den föreställningen, att första kammaren i år ångrar vad första kammaren gjorde i fjor.

Således då utskottet givet hade rätt i fjor så pass långt, att den ekonomiska utredningen icke bör komma efter den andra utredningen, även om den icke nödvändigtvis bör komma före, och det skälet alltjämt gäller, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till andra kammarens beslut i denna fråga.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Herr Olsson har förklarar, att det icke finns mer än två alternativ för kammaren: att desavuera sig själv eller att desavuera utskottet. Med förlov, herr Olsson, det finns ock ett tredje — att kammaren desavuerar herr Olsson. Det är för att söka bidraga härtill, som jag skall be att få säga några ord.

Herr Olsson erinrade om riksdagens beslut i fjor att hos Kungl.

Ang. ökade
statsbidrag till
folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Majt begära utredning om en utveckling av folkskolväsendet. Denna utredning skulle i enlighet med den motion, som låg till grund för beslutet, huvudsakligen inrikta sig på avskaffandet av halvtidsläsningen för att småningom nå fram till införande om möjligt i alla skolor av heltidsläsning. En annan huvudpunkt var utbildningen av erforderligt antal folkskollärare, så att fullt utbildade lärare skulle kunna erhållas i alla skolor. Första kammarens första tillfälliga utskott, som hade frågan till behandling, avstyrkte, som herr Olsson angaf, detta förslag, och som skäl för detta anförde utskottet bland annat, att man, innan man lade tyngre bördor på kommunerna, borde avvakta frågan om utjämning av skattebördorna mellan kommunerna. När herr Olsson citerade nämnda uttalande av utskottet, citerade han på samma sätt som en viss potentat, när han läser bibeln. Med citat så använda kan man bevisa vad som helst. Utskottet var icke alls inne på frågan, om staten eller kommunerna skulle betala de ökade utgifter, som den ifrågasatta utvecklingen av folkskolväsendet måste medföra. Lika litet uttalade sig första kammaren, när ärendet förra året behandlades, om vem som skulle betala kostnaderna, staten eller kommunerna. Utskottet åtminstone gick ut från den uppfattningen, att dessa utgifter fortfarande som hittills skulle bli kommunernas, och resonerandet från utskottets sida var, att man måste gå fram med en viss varsamhet för att icke i dessa brydsamma tider allt för mycket öka kommunernas bördor. Utskottets avstyrkande hemställan vann ej kammarens bifall, och riksdagen beslöt den ifrågasatta utredningen. Nu är denna utredning i full gång inom folkskolöverstyrelsen med hjälp av tillkallade sakkunniga. Under det denna utredning pågår, innan man känner något av resultatet och innan man konstaterat, vilka behov som finnas, eller vilka kostnader dessa behov komma att medföra, kommer man nu med en ny motion — jag är överens med herr Olsson så till vida, att även jag anser det för onödigt fjäsk — och vill ha ett principuttalande, att staten skall åtaga sig vissa kostnader, samt begär utredning i det hänseendet.

Nu är det, som herrarna veta, i stort sett så, att staten ej deltagit i andra kostnader för folkskolväsendet än i kostnaderna för lärarnas löner. De allmänna driftkostnaderna i övrigt, innefattande jämväl kostnaderna för byggandet av skolhus, bestridas av kommunerna ensamma. Det finnes emellertid många målsmän för strävandet, att staten skall övertaga alla kostnader för folkskolväsendet, och hela folkskolbudgeten således överflyttas på staten. I fråga om lärarnas löner utgå medlen efter i huvudsak enhetliga normer. Beträffande åter driftkostnaderna i övrigt och kostnaderna för byggnaderna, äro dessa beroende av de särskilda kommunernas förmåga att på ekonomiskt fördelaktigt sätt ordna sitt folkskolväsende. Skall man nu överflytta dessa kostnader från kommunerna till staten, är den garanti, som ligger i kommunernas ekonomiska intresse, borta, och man kan vara förvissad om, att ifall man en gång tagit det steget, komma utgifterna för folkskolväsendet att stiga på ett

Ang. ökade
statsbidrag till
folkskole-
väsendet.
(Forts.)

fullkomligt oanat sätt. Nu är det visserligen icke fråga om, att staten skall övertaga alla kostnaderna, utan endast att taga ett första steg i den riktningen, vilket dock enligt min personliga tro ej lär komma att bli det sista. Nog komma nya anspråk i den riktningen att framställas, och det synes vara nödigt att noga överväga konsekvenserna, innan man tager detta första steg. Det föreliggande förslaget innebär ock, att staten skulle åtaga sig kostnader, vid vilkas bestämmande staten icke har någon möjlighet att göra sitt inflytande gällande. Utskottet har visst icke förbisett, att de bördor för folkskolväsendet, som läggas på kommunerna äro nog så betungande särskilt för fattiga och skattetyngda kommuner, men den naturliga vägen till lättande av dessa bördor är enligt utskottets mening skattentjämnings. Anslag för sådant ändamål har lämnats både av föregående års riksdag och denna riksdag, och denna fråga får väl sin slutgiltiga lösning i samband med en blivande kommunalskattereform. Det synes ej välbetänkt att, sedan utredning begärts rörande fyllandet av vissa behov på folkskolväsendets område, göra framställning om utredning huru dessa behov skola täckas, innan man känner desamma och kan ens approximativt bedöma, vilka kostnader som för ändamålet äro erforderliga. I ärendets nuvarande läge kan man åtminstone beträffande kostnaderna för folkskolbyggnader, icke ens tillnärmelsevis säga, vilka utgifter ett deltagande i dessa kostnader skulle medföra för statsverket och det innebär också stora svårigheter att angiva en rättvis norm för statens deltagande däri.

På grund av det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Det var närmast den ärade utskottsordförandens beskyllning, att jag skulle citerat orätt och vilseledande, som uppkallade mig. Jag skall be att få citera ordagrant och börja just där ordföranden slutade sitt citat, som icke hör till denna fråga. Det är ett sätt att citera saker och ting, som icke är lämpligt. Jag skall be att få citera en gång till precis som det står. Det står: »Billigheten synes kräva, att den nu aktuella frågan om särskilt understöd åt fattigare kommuner till bestridande av de kommunala utgifterna dessförinnan lösas.» Om utskottet menar någonting — och jag brukar verkligen göra mina meningsmotståndare den rättvisan, att jag tror, att de mena någonting, när de säga någonting — med »särskilt understöd åt fattigare kommuner», så är det väl det att understödet skall betalas från något håll. Utskottets ärade ordförande sade, att utskottet icke talat om huruvida detta understöd skall betalas av staten eller kommunerna, men det skall väl betalas av någon? Är det meningen, att enskilda skola betala det? Om det över huvud taget är någon mening med utskottets utlåtande i fjor, är väl meningen den, att staten skall bidra till utgifterna. Jag är verkligen icke i stånd att se någon annan mening, för såvitt icke meningen är att enskilda skola träda hjälpande emellan. Men har utskottet denna mycket förnuftiga syn

på saken. att det är omöjligt för kommunerna att själva bära de bördor, som den beslutade förbättringen av skolväsendet skulle ålägga dem, så kan jag icke se, att utskottet kan komma ifrån att en utredning behövs om huru kommunerna skola få hjälp. Den ärade ordföranden sade, att utskottet icke ville binda sig, och han trodde icke, att kammaren heller ville binda sig för att denna hjälp skulle komma från staten. Men det är ju den enda möjliga hjälp, som över huvud taget kan komma. Om det således är någon mening med det beslut, som första kammaren fattade i fjor, vilket torde vara fallet, så är det fullkomligt meningslöst att nu vilja beskära utredningen på en av de viktigaste punkterna. Kammaren kan desavuera mig, det är riktigt, men i detta fall desavuerar den i och med detsamma sig själv. Skattentjämningsväg, sade utskottets ärade ordförande, är den väg man naturligen bör gå. Ja, visst är den det, men att man skall företaga skattentjämnung utan samband med utredning angående denna utjämnings betydelse på skolans område är ett resonemang, som jag icke kan begripa.

Ang. ökade
statsbidrag till
folkskole-
väsendet.
(Forts.)

De normer, enligt vilka kommunerna skulle hjälpas av staten, äro svåra att finna, sade utskottets ärade ordförande. Det är då första gången i mitt liv jag hört, att en fråga icke behöver utredas, därför att den är svår. Jag hade eljest tänkt mig, att en fåga behövde utredas just därför att den är svår. Men jag vill icke säga, att detta skäl är sämre än andra skäl utskottet anfört för avslag å motionerna.

Att det skulle vara egendomligt av riksdagen att begära utredning, när en utredning redan är igångsatt, på den tanken har jag liksom utskottets ärade ordförande varit inne, men då jag i likhet med andra kammaren blivit övertygad om att det här föreligger en oklarhet i formuleringen, som kan stjälpa hela utredningskravet, anser jag det riktigt, att riksdagen undanröjer denna oklarhet. Jag skulle kunna förstå, om utskottet sagt, att det anser dessa motioner onödiga, eftersom det givetvis måste ingå i utredningen, att frågan om kommunernas och statens förhållande till varandra utredes i detta sammanhang. Men utskottet har sagt något helt annat. Utskottet motiverar verkligen sitt avslag-yrkande på det sätt — som jag förut påpekat — att riksdagen genom att följa utskottet i år tager igen vad riksdagen gav förra året.

Herr Sandler: En ärad talare påpekade, att det i denna fråga kunde bli tal om att välja mellan att desavuera antingen utskottet, första kammaren eller herr Olsson. Jag vill, mina herrar, fästa uppmärksamheten på, att det här icke gäller någondera av dessa saker, utan att det här gäller Sveriges barn och deras undervisning. Min övertygelse är — och jag stöder denna övertygelse på en mångårig erfarenhet inom folkskolvärlden och inom skoldistrikt, där man haft att kämpa med svåra ekonomiska förhållanden och därför mången gång rent av varit i en förtvivlad situation, när det gällt att utveckla skolväsendet — att det är omöjligt att genomföra de normer som riksdagen i sin skrivelse förra året begärde ut-

Ang. ökade
statsbidrag till
folkskole-
väsendet.
(Forts.)

redning om, för så vitt icke samtidigt också utredning verkställes angående omläggning av den ekonomiska grundvalen för skolväsendet. Det har anförts tillräckliga bevis i den föregående diskussionen för att så är förhållandet särskilt beträffande landsbygden. Nu anser jag, att uti det skrivelseförslag, som andra kammaren enat sig om, ingår till sitt huvudsyfte frågan om en utjämning av kostnaderna för skolväsendet. Andra kammaren vill, att utredning skall verkställas om huruvida och under vilka förutsättningar skoldistrikt må kunna erhålla rätt till statsbidrag för uppförande av folkskolbyggnader m. m. Jag inlägger i denna formulering det syfte, att därmed skulle avses att söka åstadkomma en rimlig och rättvis utjämning av skolkostnaderna mellan olika skoldistrikt. I nästa utskottsbetänkande, som är enhälligt, förekommer ett förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t angående utjämning av fattigvårdskostnaderna. Det skulle säkerligen förefalla bra underligt, om första kammaren den ena stunden sade ifrån, att den icke vill ha utredning angående utjämning av skolkostnaderna, och den andra stunden begärde utredning angående utjämning av fattigvårdskostnaderna. Båda dessa kostnader hänga samman, och de avse bada två statsändamål. En utjämning av det ena kan, så vitt jag förstår, icke gärna ske utan att beröra även det andra. Jag hoppas att kammaren bifaller detta enhälliga utskottsutlatande angående fattigvårdskostnadernas utjämning, men då förefaller det mig också vara en ren konsekvens därav, att kammaren ställer sig på samma ståndpunkt beträffande skolkostnaderna.

De invändningar, som utskottet gjort mot en skrivelse i detta syfte, röra åtskilliga saker. Först och främst säger utskottet, att kommunalskattekommitterade skola sköta om denna sak. Man skall avvakta, vad dessa kunna komma med. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att dessa själva anse sitt uppdrag omfatta egentligen eller mera skattereglering inom kommunerna än en skatteutjämning mellan kommunerna.

Man har vidare hänvisat till det statsbidrag, som skatte-tyngda kommuner nu kunna erhålla. Jag är tacksam för dessa bidrag, det är utan tvivel ett steg i rätt riktning, men det är blott ett provisorium. Kommunerna skola för varje år söka anslag av dessa medel, och det är väl ingen som tror, att kommunerna på grund av dessa utsikter skulle våga sig på en effektiv och grundlig omläggning av sitt skolväsen, som avser förhållanden för lång tid fram. Den ekonomiska grundvalen måste ovillkorligen givas större stadga, än som ligger i detta tillfälliga bidrag för skatteutjämning.

Man har vidare fäst uppmärksamheten på att det statsfinansiella läget — utskottet talar även om det — är sådant, att man icke bör eller kan våga sig på en skrivelse i sådan riktning som andra kammaren inlagit. Med avseende härå vill jag säga, att det statsfinansiella läget visserligen är bekymmersamt, men det kommunalfinansiella läget är, mina herrar, icke mindre bekymmersamt, utan snarare tvärtom. Och det är för att i någon mån under-

lätta detta bekymmer, som en utjämning av dessa kostnader skulle vara att beakta.

Nu har också inväntats, att den utredning, som folkskolöverstyrelsen satt i gång med anledning av fjorarets riksdagsskrivelse, skall syssla med den ekonomiska frågan och lägga fram för oss vilka behov och kostnader som reformen kan kräva, så att vi på det sättet skola få fram det ekonomiska behovets storlek. I detta avseende har det upplysts för mig, att denna utredningskommitté icke anser det ligga inom sin uppgift att befatta sig med den ekonomiska utredningen.

På grund av dessa skäl och då jag anser, att Sveriges barn ha rätt att här finna varm förståelse för den undervisning och den fostran de ha rätt att begära, samt då jag är övertygad om att en verklig förbättring av vart skolväsen icke kan ske utan att den ekonomiska grundvalen omläggas, så att kostnaderna särskilt vad kommunerna på landsbygden beträffar utjämnas, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Endast ett par ord!

Med anledning av herr Olssons senaste anförande tillåter jag mig påpeka, att det citat han åberopade uppenbarligen avser understöd på skatteutjämningens väg.

Beträffande herr Sändlers anförande ber jag få säga, att jag måste vidhålla den uppfattningen, att den naturliga gången är, att frågan om kostnadernas täckande löses, sedan man lätt en approximativ utredning angående behovet och vilka belopp som krävas för täckande därav.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. ökade
statsbidrag till
folkskole-
väsendet.
(Porta.)

Ang. ökade
statsbidrag till
folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 30.

Sammanjämk-
ningsförslag
rörande för-
slag till ny
fattigvårdslag
m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande andra särskilda utskottets memorial nr 6, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fattigvården m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fattigvården samt lag om kommunala pensionstillskott och sjukvårdsbidrag, dels ock i ämnet väckta motioner, hade andra särskilda utskottet hemställt,

under punkten A), att riksdagen måtte antaga nämnda lagförslag med den lydelse, utskottets berörda utlåtande innehölle;

under punkten B), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till ändrade bestämmelser angående den ansvarsskyldighet, som borde åligga ledamöter i fattigvårdsstyrelse;

under punkten C), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta föranstalta om utredning rörande ökning av de statsbidrag, som utginge för vård av sinnesslöa, fallandesjuka, tuberkulösa och vanföra, och om medgivande av statsbidrag för vård å sinnessjukhus, som tillhörde landsting och de städer, som ej deltog i landsting, samt för riksdagen så snart ske kunde framlägga förslag härom;

under punkten D), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag om en utjämning av de kommunala skattebördorna, i den mån en dylik utjämning borde äga rum; samt

under punkten E), att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, därest de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i föregående punkter hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade vid behandling av detta utlåtande kamrarna, med bifall i övrigt till utskottets hemställan, i vissa delar därav stannat vid olika beslut.

Med anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet till behandling förehaft frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som förelåg mellan kamrarnas beslut; och hade utskottet i nu förevarande memorial gjort särskilda hemställanden rörande vardera av punkterna A och D i utlåtandet nr 1 ävensom uttalat sig angående punkten B i samma utlåtande.

Utskottets hemställan beträffande punkten A) av utlåtandet nr 1. Sammanjämningsförslag rörande förslag till ny fattigvårdslag m. m.

Första kammaren hade godkänt utskottets förslag till lag om fattigvården utom beträffande 11 § 3 mom., 42 § och 64 §, i fråga om vilka kammaren antagit de förslag, som innefattades i de av friherre Beck-Friis m. fl. vid dessa delar av lagförslaget avgivna reservationer, samt beträffande 33 §, vilken godkännts med den ändring, som förordats i den av herrar Antonsson och Nils Nilsson vid denna paragraf avgivna reservationen.

(Forts.)

Andra kammaren hade godkänt utskottets nämnda förslag med följande ändringar, nämligen att åt 11 § 1 och 2 mom. givits den lydelse, som föreslagits av Kungl. Maj:t i den uti ämnet avlåtna propositionen, att 13 § 1 mom. erhållit den lydelse, som föreslagits i den av herr Källman m. fl. avgivna, vid paragrafen fogade reservationen, samt att till 32 § fogats det tillägg, som föreslagits av herr Källman m. fl. i deras vid paragrafen avgivna reservation.

Beträffande förslaget till lag om kommunala pensionstillskott och sjukvårdsbidrag hade första kammaren, med godkännande av den utav herr Antonsson m. fl. vid detta lagförslag avgivna reservationen, avslagit så väl det av utskottet framställda förslaget, som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet. Andra kammaren hade godkänt utskottets förslag.

Utskottet hade i föreliggande memorial anført, att utskottet, som funnit de båda lagförslagen böra behandlas tillsammans, beträffande desamma ansett sig böra hemställa:

vid förslaget till lag om fattigvården:

i fråga om 11 § 1 och 2 mom., att första kammaren, med frånträdande av sitt beslut i denna del, måtte biträda andra kammarens beslut;

i fråga om 11 § 3 mom., att andra kammaren, med frånträdande av sitt beslut, måtte biträda första kammarens beslut;

i fråga om 13 och 32 §§, att första kammaren, med frånträdande av sina beslut i dessa delar, måtte biträda andra kammarens beslut;

i fråga om 33 §, att andra kammaren, med frånträdande av sitt beslut, måtte biträda första kammarens beslut;

att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, måtte antaga 37 § i följande lydelse:

37 §.

Fattigvårdsstyrelsen bör verka därför, att samhällets invånare genom försäkring, inträde i sjukkassor och understödsföreningar, insättning i sparkassor eller annorledes bereda sig trygghet mot nöd vid arbetsoförmåga, sjukdom eller andra olyckor; den bör ock i övrigt söka att genom tjänliga åtgärder förebygga framtida fattigvårdsbehov.

Sammanjämningsförslag rörande förslag till ny fattigvårdslag
m. m.
(Forts.)

Om på grund av missväxt, annan allmänna olycka eller av förhållanden utom riket vållad allmän kristid nöd i större utsträckning kan befaras uppkomma inom samhället, har fattigvårdsstyrelsen att, i den mån åtgärder till nödens avhjälpande ankomma på annan myndighet, hos denna göra den framställning, som av omständigheterna påkallas.

i fråga om 42 §, att första kammaren måtte, med frånträdande av sitt beslut, biträda andra kammarens beslut; samt

i fråga om 64 §, att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, måtte besluta, att denna paragraf skulle erhålla följande lydelse:

64 §.

Där fattigvårdssamhälle för vård å sjukvårdsinrättning eller å förbättrings- eller uppfostringsanstalt eller till åtgärder för förebyggande av framtida fattigvårdsbehov eller för ändamål, som i 37 § 2 stycket sägs, anslagit särskilda medel till fattigvårdsstyrelsens förfogande, ankommer det på fattigvårdssamhället att bestämma, huruvida ersättningskyldighet, varom i 62 och 63 §§ stadgas, skall äga rum för understöd, som utlämnas av dessa medel.

vid förslaget till lag om kommunala pensionstillskott och sjukvårdsbidrag:

att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, måtte besluta, att denna lag skulle erhålla följande lydelse:

Lag

om kommunala pensionstillskott och sjukvårdsbidrag.

Häri genom förordnas som följer:

Till beredande *dels* av understöd (kommunala pensionstillskott), i penningar eller naturaförmåner, åt personer, vilka äga uppbära pension eller understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 och icke blivit berövade pensionsrätt eller understöd på grund av stadgandet i 9 § uti nämnda lag, men ändock finnas vara i behov av fattigvård, *dels ock* av bidrag (kommunala sjukvårdsbidrag), till bestridande gemensamt med pensionsstyrelsen, av kostnader för åtgärder till förebyggande eller hävande av arbetsförmåga, må fattigvårdssamhälle ställa medel till fattigvårdsstyrelsens förfogande med föreskrift, att pensionstillskott och sjukvårdsbidrag, som utdelas av dessa medel, icke skola vara att anse såsom fattigvård. Sådana pensionstillskott och sjukvårdsbidrag må icke tilldelas andra personer än dem, som äro mantalskrivna inom fattigvårdssamhället och där äga hemortsrätt i fråga om fattigvård. I övrigt äger samhället bestämma de grunder, som för beviljande av pensionstillskott och sjukvårdsbidrag böra av fattigvårdsstyrelsen iakttagas. Har sådant bestämmande ej skett, ankommer på styrelsen att bevilja pensionstillskott och sjukvårdsbidrag i den mån styrelsen prövar nö-

digt. Pensionstillskott må efter omständigheterna indragas och jämkas.

Sammanjämningsförslag rörande förslag till ny fattigvårdslag m. m.

(Forts.)

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1919.

Herr Ström: Herr talman! Redan när vi behandlade utskottets förslag första gången, ställde jag mig avvisande till förslaget på grund av dess stora brister ur demokratiska, humanitära och sociala synpunkter. Den sammanjämkning, som nu föreligger här, är sådan, att den gör förslaget ur social och demokratisk synpunkt än mer oantaglig. Sammanjämkningen har skett så, att andra kammaren måst giva efter på den allra viktigaste punkten, den enda punkt, som var en ljuspunkt i det annars mörka förslaget, nämligen andra kammarens ställning till fordran på lika rösträtt vid val av fattigvårdsstyrelse. Denna eftergift är ganska egendomlig, när man besinnar, att även de liberala och socialdemokratiska ledamöterna varit med om denna sammanjämkning, dessa ledamöter, vilkas partier och vilkas regering väckt förslag om lika rösträtt vid kommunala val. Det är ju principiellt sett, synes det mig, en förhandskapitulation längs hela vägen. Jag kan icke tänka mig annat, än att detta av högerpartiet kommer att användas, när vi en gång komma till behandlingen av den lika rösträtten. Man kommer då att med skäl visa på, att här sådan kapitulation skett, och denna kapitulation är så mycket egendomligare, som man förut vid val i vissa andra fall varit med om den lika rösträtten. Jag kan icke heller finna annat, än att här jämväl en reträtt skett, som i högsta grad kommer att försämra fattigvårdsanslagens verkliga betydelse för småfolket. Ty när det är så, att den i och för sig var tämligen dålig, hade enda utsikten att få den i tillämpningen bättre varit, att man kunnat i fattigvårdsstyrelserna insätta personer, som hade stark känning med de fattiga, arbetande klasserna. Men genom den lika rösträtten kommer ju detta icke att kunna ske i den utsträckning, som önskligt varit, och därigenom blir förslaget säkerligen även i tillämpningen oförmånligt för de fattiga.

Med dessa erinringar, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å sammanjämningsförslaget.

Friherre Beck-Friis: Herr greve och talman, mina herrar! Då vi den 11 maj här i kammaren debatterade andra särskilda utskottets utlåtande angående förslag till lag om fattigvården m. m., gingo vi igenom de olika paragraferna mycket grundligt, och kamrarnas skiljaktiga beslut hava sedermera blivit i utskottet sammanjämkade. Av denna sammanjämkning, sådan den föreligger här i memorial nr 6, finna herrarna, att utskottet lyckats bli enigt om densamma, och då jag icke anser skäligt att nu taga upp någon debatt om de olika paragraferna, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Sammanjämkningsförslag rörande förslag till ny fattigvårdslag
m. m.
(Forts.)

Herr Petrén, Alfred: Då herr Ström i sitt anförande uttalade sin förundran över att de socialdemokratiska representanterna i utskottet varit med om att giva efter på en av de viktigaste punkterna, nämligen i fråga om den lika rösträtten vid val av fattigvårdsstyrelse, skall jag be att få säga ett par ord. Jag anser det så mycket mer nödvändigt att yttra mig, som herr Ström därav ville draga den slutsatsen, att det innebure, att vi skulle ha kapitulerat på förhand inför kravet på lika rösträtt vid kommunala val. Detta är naturligtvis det rena missförståndet, ty det bör väl vara klart för en var, att så ingalunda är förhållandet. Att vi socialdemokrater kunnat vara med om denna sammanjämkning beror därpå, att vi äro övertygade om, att den lika kommunala rösträtten i alla fall inom en relativt kort tid skall vara erövrad. Vi hava icke på något sätt avstätt ifrån den kamp, som kommer att föras mot första kammarens majoritetsparti på den punkten, och då det enligt vår övertygelse endast är en tidsfråga, när vi nå fram till det nys nämnda målet, hava vi icke ansett oss behöva sätta frågan, om denna lag skall genomföras eller ej, på sin spets för frågan om lika kommunal rösträtt.

Det är helt naturligt, att herr Ström yrkar avslag på detta sammanjämkningsförslag, då han haft den uppfattningen redan om utskottets första förslag, att det icke borde godtagas. För min del är jag av annan uppfattning. Jag har den uppfattningen, att fattiga, som behöva omhändertagas och försörjas av kommunerna, genom detta lagförslag komma i väsentliga stycken i bättre ställning, och då detta är min uppfattning, har jag ansett mig böra vara med om detta sammanjämkningsförslag, var till jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Ström: Jag skulle endast mot herr Petrén vilja säga, att det förefaller mig vara en ganska egendomlig metod att föra sin sak till seger, när man, såsom här skett, övergiver en ståndpunkt genom vars vidhållande man kunnat bidra till att föra frågan om lika rösträtt fram ett nytt stycke. Jag är av den uppfattningen, att just den eftergift, som förekommit på denna viktiga punkt, kommer att stärka högerns motsänd även på andra punkter, och sannolikt komma vi att få bevittna detta, när vi komma att behandla propositionen om lika kommunal rösträtt.

Herr Petrén, Alfred: Med anledning av det sista yttrandet ber jag få säga, att jag icke anser det vara rätt, att de fattiga skola sitta emellan för den strid, som hos oss föres i rösträttsfrågan. Denna strid skall kämpas ut för sig, och den kampen skall ej uppges. Vi skola alltså ingalunda avstå från rösträttsstriden, men jag anser det icke vara rätt, att de fattiga skola behöva vänta på en humanare fattigvårdslagstiftning, tills den striden är utkämpad.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad ut-

skottet i föreliggande memorial hemställt beträffande punkten A i sitt utlåtande nr 1 samt vidare på avslag därå och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sammanjämningsförslag rörande förslag till ny fattigvårdslag
m. m.
(Forts.)

Utskottets yttrande rörande punkten B av utlåtandet nr 1.

Lades till handlingarna.

Utskottets yttrande angående punkten D av utlåtandet nr 1.

Utskottets hemställan i punkten D av utlåtandet nr 1 hade avslagits av första kammaren men godkänts av andra kammaren.

I avseende härå hade utskottet i föreliggande memorial yttrat: »Då förslaget till lag om fattigvården fortfarande bibehåller kommunen såsom fattigvårdssamhälle, kan det, trots de lättnader, som genom förslaget bringas kommunerna, ej undgås, att fattigvården kommer att medföra betydande kostnader för kommunerna. Den allmänna ökningen av priserna å allt vad som kräves för utövande av understödsverksamheten, kommer nämligen att i väsentlig grad motväga den lättnad i fattigvårdsbördan, som eljest skulle följt av en överflyttning av vissa utgifter till landsting och stat. Men om kommunernas fattigvårdsutgifter alltså fortfarande bli betydande, kommer den ojämnhet mellan dessa bördor inom olika kommuner, över vilken så många klagomål anförts, att fortfarande i väsentliga delar kvarstå. Ett bibehållande av kommunerna såsom fattigvårdssamhälle kräver därför enligt utskottets mening ett övervägande snarast möjligt av frågan om en utjämning mellan kommunerna av fattigvårdsbördan. En dylik utjämning kan visserligen ej äga rum, utan att hänsyn tages jämväl till övriga kommunens utgifter, men å andra sidan har det synts utskottet, som om fattigvårdsbördans utjämnande därvid borde främst beaktas. Huru frågan skall lösas, synes icke möjligt att utan närmare utredning angiva. Därest en utjämning ej skulle kunna äga rum annat än i sammanhang med den pågående kommunalskattutredningen, vore det önskligt, om utredningen av frågan om utjämning, som, efter vad utskottet inhämtat, hänskjutits till ett senare skede i reformarbetet, redan nu kunde påbörjas. Det är att hoppas, att det vid denna utredning skall visa sig möjligt att avgiva ett förslag till lösning av utjämningsfrågan, som skulle i större utsträckning än 1917 års provisoriska utjämning fylla de önskemål, som, på sätt utskottet framhållit, särskilt ur fattigvårdens synpunkt måste uppställas för lättande och utjämnande av kommunernas bördor.

Utskottet får därför hemställa, att kamrarna, med frånträdande av sina under punkt D) fattade beslut, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt låta utreda och för riksdagen framlägga förslag om en utjämning av kommunernas kostnader för fattigvården.»

Sammanjämkningsförslag rörande förslag till ny fattigvårdslag m. m.

(Forts.)

Herr talmannen: Då i detta fall, där den ena kammaren godkänd men den andra avslagit av särskilda utskottet i dess utlåtande nr 1 gjord hemställan om avlåtande till Kungl. Maj:t av en skrivelse med angivet innehåll, icke föreligger den i 63 § riksdagsordningen för en sammanjämkning stadgade förutsättningen, att kamrarna över frågan stannat uti *huvudsakligen* eller till *vissa delar* olika beslut, finner jag mig förhindrad att göra proposition på bifall till utskottets här förevarande hemställan.

Friherre Beck-Friis: Herr greve och talman! Om det av herr talmannen nu gjorda uttalandet — och samma uttalande gjordes på förmiddagen av talmannen i andra kammaren — har jag icke någon anledning att på något sätt i sak yttra mig. Då emellertid i detta uttalande måste ligga en admonition mot utskottet och särskilt mot mig som dess ordförande för att denna framställning kunnat göras, ber jag att få meddela de skäl, på grund varav jag ansett, att utskottet kunde, då dess majoritet så önskade och var enig därom, göra en sådan framställning, som den under punkten D) föreliggande.

Förhållandet är nämligen, att förra året, då kamrarna behandlade frågan angående lag om barn utom äktenskap, kamrarna på åtskilliga punkter stannade i olika beslut. Situationen med avseende å sistnämnda lagförslag liknade den här förevarande däri, att det i betänkandet förekommo dels en huvudlag, dels vissa följdlagar och dels fråga om en skrivelse. Utskottet hade motsatt sig skrivelseförslaget, som dock förordades i en reservation. Första kammaren biföll utskottets förslag, andra kammaren antog reservationen. Då lagutskottet sedermera skulle sammanjämka skiljaktigheterna, sammanjämkades först lagförslagen under punkten A) precis som varit fallet här, varefter under punkten B) utskottet hemställde, att kamrarna med frånträdande av sina förut fattade beslut angående skrivelsen skulle antaga ett annat något ändrat förslag till skrivelse. Detta är precis samma förfaringssätt, som vi tillämpat. Då detta lagutskottets memorial från i fjor — och lagutskottet är väl det av våra utskott som har största vana vid sådana sammanjämknings — är undrskrivet av dess mångårige ordförande före justitieministern presidenten Petersson och memorialet antogs av kamrarna utan någon som helst anmärkning, nsåg andra särskilda utskottet, att det verkligen hade ett sådant prejudikat, att man vid sammanjämknings av lagar även skulle kunna taga med sammanjämkning beträffande en skrivelse.

Detta är anledningen till att vi vågat lägga fram detta förslag, vilket vi annars säkerligen icke skulle hava gjort.

Herr talman, jag har intet annat yrkande än att punkten D) måtte läggas till handlingarna.

Efter härmed slutad överläggning blev på gjord proposition utskottets ifrågavarande yttrande lagt till handlingarna.

Föredrogs ånyo punkten 5 i konstitutionsutskottets memorial nr 1, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna.

I denna punkt hade utskottet till grundlagsenlig behandling anmält det vid 1917 års riksdag jämlikt § 64 riksdagsordningen såsom vilande antagna förslaget angående ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o) tryckfrihetsförordningen.

Ang. ändringar i grundlagarnas bestämmelser rörande statsdepartementen.

Ifrågavarande förslag innefattade vissa ändringar i grundlagarnas bestämmelser rörande statsdepartementen.

Herr Clason: Herr talman! Då detta förslag i föl antogs vilande framhöll jag för min del, att det till sitt ordasätt var olämpligt och otydligt samt alldeles avvikande från den formulering, som man hittills i motsvarande grundlagsstycken följt. Jag framhöll vidare, att förslaget skulle bliva till sina följder olyckligt, därför att det skulle komma att införa en alltför lös handläggning av så konstitutiva frågor som frågor om statsrådets antal, om departementen o. s. v., och att det alltså på detta område skulle komma att öppna dörren för allehanda allt annat än gagnelig byteshandel på det konstitutionella och departementala området. Jag sade slutligen, att det enda skäl, som kunde anföras för förslagens antagande, var en förhoppning om att det redan vid denna riksdag skulle öppna möjligheten för avgörandet av frågan om ett handelsdepartement, men att detta skäl vore synnerligen osäkert. Nu har det visat sig, att jag fått rätt i det sista avseendet, och mycket starka farhågor finnas tyvärr för att jag kommer att få rätt även i övriga avseenden. Läget är nämligen i själva verket sådant, att frågan om handelsdepartementet redan börjat kombineras med åtskilliga andra frågor, så att man kan befara, att en byteshandel med allt vad därmed följer kanske snart är i full gång på detta område, och att under sådana förhållanden lösningen av de departementala frågorna icke kommer att påskyndas utan snarare att intrasslas och försenas.

Det vore under sådana förhållanden konsekventast av mig att yrka avslag, men då jag icke gör detta, beror det därpå, att jag förmodar, att kammarens ledamöter ännu icke kommit därtill, att de dela samma farhågor som jag; och jag vill ju gärna önska, att det blir kammarens ledamöter och icke jag, som i detta fall komma att bliva sannspådda.

Emellertid har jag vid detta tillfälle velat göra detta uttalande för att därigenom säga ifrån, att jag för min del icke vill hava något ansvar för de skadliga följder, som jag befarrar av denna grundlagsändrings definitiva antagande.

Efter härmed slutad överläggning antogs föreliggande grundlagsändringsförslag.

Herr *Barthelson* väckte en motion, nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1919 för statens domäner.

Motionen hänvisades till jordbruksutskottet.

Herr *Petrén, Alfred*, avgav en motion, nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 409, angående reglering av avlösningsförhållanden m. m. för personal vid statens hospital och asyler.

Denna motion hänvisades till första särskilda utskottet.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 16, i anledning av andra kammaren återremiss av utskottets memorial nr 1 med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna, punkten 5:o);

statsutskottets utlåtanden:

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående främjande av manskapsrekryteringen vid armén;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av överbetalning å det på extra stat för år 1918 under femte huvudtiteln upptagna anslaget till egentliga neutralitetskostnader efter 1916 års utgång;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättring av sekreterarens hos justitiekanslersämbetet tjänsteställning och avlöning;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anlag å tilläggsstat för år 1918 under andra huvudtiteln för täckande av vissa förskott;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt statsbidrag till vissa alkoholistanstalter;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt yrkesinspektrisen Kerstin Hesselgren;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till beredande av lokaler i fastigheten nr 1 i kvarteret Sjöhästen åt viss del av krigsarkivet m. m.;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande å ordinarie stat av kontrollstyrelsens avdelning för rusdrycksförsäljningsärenden m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för upprätthållande av kommerskollegii verksamhet under år 1919 m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående vissa ändrings- och inredningsarbeten i riksdagshuset;

nr 66, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om ytterligare bidrag till utgivande av arbetet »Helgeandsholmen och Norrström från äldsta tid till våra dagar»;

nr 67, angående vissa ändringar i bankoreglementet; och
nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av riksdagens bibliotek till centralt förvaltningsbibliotek jämte en i ämnet väckt motion;

lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 61, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets utlåtande nr 57 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i värnpliktslagen, dels ock i anledning därav väckt motion;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 63, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 och 18 kap. strafflagen, dels ock i anledning därav väckt motion; och

nr 64, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående framflyttande av straffbarhetsåldern; ävensom

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 78, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 8 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition gjorda framställning rörande anslag till lantmannaskolor ävensom två i ämnet väckta motioner;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor m. m. ävensom två i ämnet väckta motioner; samt

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse nr 225, till Konungen angående åvägabringande av större överskådlighet och ordning beträffande Svensk författningssamling.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt understöd åt bokförmedlingsanstalterna;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för tygverkmästaren I. A. Wennerholm att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen under punkt 47 av sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner

jämte i ämnet väckta motioner, dels ock proposition angående undantag från gällande föreskrifter om statsunderstöd åt dylika kommuner;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be-
redande av extra statsbidrag för år 1918 åt registrerade sjukkassor;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående änd-
rade villkor för statsbidrag under år 1918 till driftkostnaderna vid
kustsanatorierna;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående till-
stånd för två befattningshavare i civildepartementet att för rätt att
åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående res-
titution av erlagd tull för en postföraren Jens Tangen från Norge
tillhörig automobil;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an-
vändande av behållningar å vissa extra anslag för utförande av änd-
ringsarbeten å undervattensbåtar;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an-
vändande av överskott i Djurgårdskassan för vissa anläggningar vid
Drottningholms, Ulriksdals, Haga och Strömsholms slott m. m.; samt

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående in-
köp av lastautomobiler för arméns räkning m. m.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Lagerkvist* un-
der 10 dagar från och med den 26 innevarande månad.

Justerades fjorton protokollsutdrag för denna dag, varefter kam-
marens sammanträde avslutades kl. 4,22 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 28 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 22 och den 24 innevarande maj.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av ytterligare medel till uppförande av nybyggnad för patent- och registreringsverket;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter lägenhetsägaren Gustaf Andersson Wettergren från Värmdö socken m. fl.;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av ny docka vid flottans station i Stockholm m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning av vissa av statsmedel utgående livräntor jämte i ämnet väckt motion;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vissa befattningshavare i ecklesiastikdepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 för täckande av vissa förskottsvis utgivna medel; samt

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för anordnande av kaderövningar vid landstormen.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 257, till fullmäktige i riksbanken angående användande av riksbankens vinst för år 1917.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 708, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av herr Jönssons i Fridhill m. fl. motion, nr 235, om skrivelse till Kungl.

Maj:t angående ändring av tillämpat förfarande vid anställande av postförare å landsvägslinjer och lantbrevbärare, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Herr talmannen föreslog, att kammaren måtte besluta att vid sammanträde, som komme att hållas nästinstundande fredag, företaga val av en revisor att i uppkommen ledighet efter avlidne ledamoten av kammaren herr Ivan Svensson deltaga i den granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som under innevarande år skulle äga rum.

Detta förslag antogs.

Vidare beslöts, efter framställning av herr talmannen, att vid kammarens sammanträde på fredagen i denna vecka även skulle väljas dels tre deputerade att företräda kammaren vid den akademiska högtidlighet, som i september 1918 skulle anställas för att fira 250-årsminnet av Lunds universitets instiftande, dels ock tre suppleanter för dessa deputerade.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial nr 16, i anledning av andra kammarens återremiss av konstitutionsutskottets memorial nr 1 med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna, punkten 5:o.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 163—171, bankoutskottets utlåtanden nr 65—67 och nr 69 samt lagutskottets memorial och utlåtanden nr 61—64.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 78, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 108—110.

Anmäldes och bordlades

lagutskottets utlåtande nr 65, i anledning av väckt motion angående ändring av 11. 12 och 13 §§ i lagen om skyddskoppypning: ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare rörelsekapital för folkhushållningskommissionen m. m.;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i villkoren för lån från fonden för torvindustriens befrämjande samt anslag till kapitalökning för samma fond;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av fastigheter mellan kronan, å ena sidan, och Gimo-Österby bruks aktiebolag å den andra;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat under nionde huvudtiteln för täckande av vissa förskott;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckande av vissa förskott för expeditioner med fartyget Skagerak m. m.; samt

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition dels under punkt 53 gjorda framställning angående statskonsulent för landsbygdens elektrifiering dels ock under punkt 117 framställda förslag beträffande understöd åt föreningen för jordbrukskredit.

Greve *Wachtmeister, Henning*, väckte en motion, nr 219, angående avlöningsförmåner för vaktmästaren vid Uppsala universitets gymnastikinstitution.

Denna motion hänvisades till första särskilda utskottet.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet följande motioner:

nr 220, av herr *Hellberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneroglering för tjänstemän vid postverket m. m.; och

nr 221, av herr *Ström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar.

Herr vice talman n e n erhö ll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag skall be att få hemställa, att å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden först måtte uppföras lagutskottets utlåtande nr 63, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 och 18 kap. strafflagen, dels ock i anledning därav väckt motion, och därefter samma utskotts utlåtande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, samt sist å föredragningslistan konstitutionsutskottets memorial nr 15, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Denna hemställan bifölls.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,16 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna,
